

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL
ANY VIII, NUMS. CLXIX a CLXXIV, OCTUBRE - NOVEMBRE
i DESEMBRE MCMXXII

Número solt, 1'50 pessetes.

SUMARI

El retorn d'En Verdaguer i Callís, per R. RUCABADO. — Moralitats i pretextos, per J. M. LÒPEZ-PICÓ. — Nous instants de Catalunya, per CRISTÒFOR DE DOMENEC. — L'obra musical del mestre Pedrell, per ROBERT GERHARD. — M. Costa i Llobera: Per la mort del veneradíssim mestre mossèn Miquel Costa i Llobera, per MARIA ANTONIA SALVÀ. — El romanticisme de mossèn Costa i Llobera, per ALEXANDRE PLANA. — En Costa y Llobera, per MIQUEL FERRÀ. — La lliçó de mossèn Costa, per TOMAS GARCÉS. — Prosa literària: Un bergant empordanès, per F. ISERN DALMAU. — Carte-lettre, per J. SALVAT-PAPASSEIT. — Els problemes de l'educació dels pobles, per RAFAEL CAMPALANS. — Poesia catalana: La retrobança. — Dijous Sant a ciutat, per JOAN MÍNGUEZ. — La nit d'Octubre, poema d'ALFRED DE MUSSET, versió catalana d'ALFONS MASERAS. — Lírica italiana: Solituds: Saviesa. — Nocturn. — Boga, per CESARE GIARDINI (*trad.* de JOAN MALAGARRIGA). — Els llibres, per T. G. — Les Arts Plàstiques, per R. B. — Les Revistes, per JOAN CREIXELL.

ADMINISTRACIÓ: CORTS CATALANES, 613 · BAIXOS
BARCELONA

LA REVUE DE GENEVE

Directeur: ROBERT DE TRAZ

Internationale, mais non internationaliste, la *Revue de Genève* est un organe de liaison. Elle groupe des écrivains représentatifs de chaque nation, afin qu'il s'expliquent. Revue de civilisation comparée, elle donne chaque mois, grâce à des collaborateurs de tous pays, l'image vivante et contemporaine d'un monde où personne ne peut plus s'isoler.

La *Revue de Genève* publie des œuvres de Maurice Barrès, Georges Duhamel, Elie Faure, Edmond Jaloux, Daniel Halévy, Camille Mauclair, André Suarès, Albert Thibaudet, Hellens, B. Croce, G. Ferrero, Vilfredo Pareto, G. Prezzolini, Bennett, Joseph Conrad, J. Joyce, George Moore, Shaw, N. Murray Butler, John Erskine, Ch. Macfarland, F. W. Förster, Freud, Thomas Mann, Rathenau, Redlich, Keyserling, A. Kouprine, Milioukov, Remisov, Alexis Tolstói, Branting, Lange, Nansen, J. Bojer, Per Hellström, Lagerkvist, Masaryk, Bénès, A. Apponyi, I. de Voinovitch, Markovitch, Unamuno, Madariaga, etc., etc.

	Un an	Six mois	Prix du numéro
Suisse	Fr. 36.—	Fr. 19.—	Fr. 4.—
Etranger (argent suisse)	» 44.—	» 23.—	» 4.50

Pour tous renseignements s'adresser à la S. A. des Editions «Sonor», 46, rue du Stand, Genève.

EDITORIAL CATALANA, S. A.

La Veu de Catalunya.—Agricultura.—Biblioteca Literària.—D'ací d'allà.—Economia i Finances.—Biblioteca Catalana

ENCICLOPÈDIA CATALANA

VOLUMS PUBLICATS

- I.—La crisi del règim, per A. Rovira i Virgili.
- II.—Exploració polar, per William S. Bruce, traducció de Carles Riba.
- III.—Roma, per W. Warde Fowler, traducció de l'anglès, per J. de Fontcuberta.
- IV.—Filosofia crítica (volum doble), curset donat a l'Institut d'Estudis Catalans l'any 1917, per R. Turró.
- V.—Astronomia, per Arthur R. Hinks, traducció de l'anglès, per A. Desvalls i C. Riba.
- VI.—Nacionalisme. Textos extrets dels llibres, escrits i discursos de N'Enric Prat de la Riba. Tria, sistematització i pròleg de A. Rovira i Virgili.
- VII.—Aritmètica Mercantil (vol. dob.), per Emili Vallès.
- VIII.—El règim Jurídic de Catalunya, per Martí Esteve.
- IX.—Gramàtica Francesa (vol. dob.), per P. Fabra.
- X.—El Municipi Modern, per F. Culi Verdaguer.
- XI.—Doctrina Estètica del Dr. Torras i Bages, per Mn. C. Cardó.
- XII.—Piscicultura, per J. Maluquer.
- XIII.—El Papat i els temps moderns, per W. Barry, traducció de l'anglès, per J. Carner.
- XIV.—El Renalxement, per E. Sichel, traducció de l'anglès, per J. March.
- XV.—La Civilització Bizantina, per P. M. Bordoy-Torrents.
- XVI.—Prehistòria Catalana (volum doble), per P. Bosch Gimpera.
- XVII.—Història d'Anglaterra, per A. F. Pollard, traducció de l'anglès, per J. de Fontcuberta.
- XVIII.—Història de Rússia (volum doble), per A. Rovira i Virgili.
- XIX.—L'antic Orient, per D. G. Hogarth, traducció de J. March.
- XX.—Economia Política, (volum doble), per S. J. Chapman, traducció de Manuel Reventós.
- XXI.—Els Jocs Olímpics, per J. Elias, il·lustracions de J. d'Ivori.
- XXII.—Història de l'Art (Egipte), volum doble, il·lustrat, per Joaquim Folch i Torres.
- XXIII.—Apunts de la Flora Medicinal de Catalunya, pel Dr. J. Calicó (volum doble).
- XXIV.—Napoleó i el Món (vol. doble), per Frederic Camp.
- XXV.—El descobriment d'Àfrica, per Sir H.H. Johnston, traducció de M. Sabat (volum doble).
- XXVI.—Islamisme per D. S. Margoliauth, traducció de P. Bergos, volum doble.

Cada volum val DUES pessetes (els volums dobles compten per dos)

Si necessita algun aclariment respecte a n'aquesta o altra de les nostres publicacions, escrigui avui mateix

EDITORIAL CATALANA - Escudellers, 10 bis, etl. - Barcelona

INTENTIONS

Revue mensuelle de littérature, publie notamment des œuvres inédites de: Colette, Valery Larbaud, Paul Morand, Marcel Proust, Jules Romains, Paul Valéry, etc.

DIRECTEUR: PIERRE ANDRE-MAY

Le numéro 2'50 Fr. — — Abonnement: Un an 25 Fr.

Administración: 14, rue de Rome.

PARIS (VIIIème) France.

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL

ANY VIII — NÚMS. CLXIX a CLXXIV — OCTUBRE, NOVEMBRE i DESEMBRE - 1922

El retorn d'En Verdaguer i Callís

L'ombra sua torna ch'era dipartita
Infern, 4. 81

Pels dos volums de la versió truncada, ens apareix, com sorgint del fum vermell de l'Infern i de la boira morada del Purgatori, l'ombra de qui ve a fer-nos de Dant i de Virgili, a nosaltres catalans, de cicerone nostre per les aspres regions temudes. Ombra d'un home eixut i recte fins a la fama popular, la figura més dantesca de nostra Renaixença, Cató austeríssim,

de tant respecte digne, en sa aparença
com més no en deu cap fill al propi pare.
(*Purg.*, I, 32-33)

El seu retorn ens diu com l'enyoràvem. Però ai! és l'ombra només; no és l'home vivent. Aquest, com manca! Com manca, a Catalunya, En Verdaguer i Callís! Feia d'os invisible que aguanta la carn. I ara, fora ell, quanta política fofa! Sever patriota; son nom vol dir, per a tothom, flama pura en llàntia sense tara, de claredat com la d'aquell baró, de bon evocar aquí ara, el ferm Cacciaguada, rebesavi de l'Alighieri, en un vers que no sigué a temps a trelladar:

quale a raggio di sole specchio d'oro.
(*Par.*, XVII, 123)

I sobretot, ell, era dels qui més autoritat tenien per a recordar a qui fos, que la castedat, ultra una virtut moral és una virtut pa-

triòtica. I per a anunciar que Catalunya cap força té, llevada la força moral. I per a predicar que Catalunya, que no pot tenir braços armats, té de tenir armat, almenys, el cor.

L'ombra dúu un llibre a cada mà. Sembla que digui: Ve't aquí, catalans, els testimonis de la paorosa ultratomba. Sí, la visió de l'Alighieri és certa. Llegiu, penseu, tremoleu.

Al regne únic on Justícia no és cap paraula vana, tots hi som convocats. Les tasqueres eternes, que el Dant explica i En Verdaguer i Callís ens repeteix i ens canta dins l'esperit, ens obliguen a posar bé els peus en terra, fent esment de dreces o marrades. La selecció humana que Catalunya ha d'ésser, imposa aquesta tasca de nostrar la lliçó de la *Divina Comèdia*, on, sense minva de ningú, En Verdaguer obre la processó dels altres

ancians coronats de flor de lliri.
(*Purg.*, 29. 84)

que són el Marquès de Balanzó i l'Antoni d'Espona, que també fan sonar en català la sublim trilogia, ornant cadascú amb virtuts diverses la gravetat de la gesta.

Però En Verdaguer i Callís, respecte hagut a ço que els altres duguin, hi posa un verb forjat a l'enclusa oratòria, trempat per l'eloqüència cívica. Ens dóna l'obra del florentí com a resum, o esclat final, de sa pròpia vida política. *Honorem a l'altíssim traductor!*

R. RUCABADO

Moralitats i pretextos

Costa i Llobera

No tots els poetes essencials ni tots els epigons qui rastregen les obres dels grans poetes tindrien la possessió de la totalitat humana necessària per a cantar com mossèn Costa i Llobera:

«Mon cor estima un arbre...»

Diem de seguida que el poeta que ha cantat això torna al poble amb el bagatge i també una mica amb la madurada tristesa de la cultura.

Volem dir també que només un poeta profundament cristià sabia amb plenitud el que diu quan canta que el seu cor estima un arbre.

Quina fina perspiciàcia, doncs, la de D. Joan Alcover en saludar simultàniament la publicació de *l'Enllà* de Maragall i de les Horacianes de mossèn Costa i Llobera!

Per diversos camins arriben els poetes a la retrobança i per diversa llei d'expressió fan variada i espaiada l'harmonia del món.

I aquesta fidelitat a l'harmonia, que els gustos viciats dels contemporanis llurs no saben apreciar moltes vegades, els fa clàssics a pesar de totes les inèrcies retòriques de l'altre classicisme que crida la mort, ignorant que si a la bellesa li cal harmonia, li cal també que l'harmonia sigui vivent.

Admirem els peregrinatges per Itàlia d'aquest poeta que estima un arbre. Prou el guanyaran tot d'una l'arquitectura de l'aigua i la tradició dels arbres que cap eloqüència ampulosa no podrà mixtificar com es mixtifiquen els monuments i les gestes del homes, no ja en el cant dels versaires embriagats de sonoritats sinó damunt del Palatí mateix.

Admirem el retorn d'aquest poeta a la seva terra i la discreció amb què sempre més hi visqué reintegrat, no com aquell que descobreix com un cercador de pobles, sinó com aquell que bonament l'acceptés i la posseís amb la dolça certesa del ministeri sagrat avesat amb el tracte de les ànimes.

Convé que no ens enganyi la suggestió formal del Carducci, en valorar l'obra del Costa i Llobera. Ni per la missió política que preferentment escaigué al poeta italià, ni per l'eixutesa cordial amb què serví aquella missió, podríem retreure'l massa en parlar del nostre poeta català de Mallorca.

No direm, per tant, que mossèn Costa i Llobera fos un nacionalista ni que la seva obra s'avingués amb el desdoblament patriòtic i literari de molts contemporanis seus, ni amb la definida lliberació patriòtica de molts contemporanis nostres.

Però, per fortuna nostra i per enaltiment de la literatura catalana, reprenent el punt inicial d'aquest comentari, podem afirmar de Costa i Llobera, com de Maragall, en certs aspectes, que el guany de la professionalitat, la convicció de la dignitat de l'ofici (no seria aquesta la voluntat de la forma que els esperits més penetradors retreuen parlant de mossèn Costa?) els ha fet racialment catalans.

Ja veieu: l'estimar un arbre, té aquest premi.

* * *

Crida

Si jo hagués dit al meu país que la flama de l'esperit era en ell apagada, més que la meva confessió trista, més que els cansaments de la lluita que tal volta l'expliquessin, més que la indiferència dels uns i l'habilitat dels altres, em doldria l'absència de les veus contradictores.

No sabia conhortar-me mai que, de tots indrets del meu país, no s'enlaïressin veus juvenils — injustes si voleu amb mi mateix — i no cridessin:

—No és cert. La flama és viva. Jo la vetllo i jo sabré atiar-la.

* * *

La vida i els llibres

Aquest amic que gairebé em dobla els anys — i ja passo de la trentena — em deia l'altra dia:

—Estic content. Llegint Walter Scott m'ha semblat que em veia amb el meu primer vestit d'home el dia que la mare em portà a casa del retratista.

* * *

Enraonies

L'un. — No hi ha pintors, avui.

L'altra. — Potser no hi ha parets.

El fabricant de sedes i velluts. — Hi ha draperies amb totes les combinacions desitjables de les quatre barres.

* * *

Fira de llibres

Hi trobareu sempre els exemplars dedicats a companys els quals en regraciàr-vos l'homenatge us deieu:

—Llegiré el vostre llibre amb molt interès.

* * *

Coneguts

A tots és aplicable la mateixa fórmula: Us criden per vostre nom de pila. Us abracen. Diuen: «Bé, home, bé.» I de seguida: «Qual-sevol dia ens hem de veure i parlar de moltes coses.»

Després se'n van, més satisfets!

J. M. LÒPEZ-PICÓ

Nous instants de Catalunya

I. *La Publicitat.* — Per primera vegada, tenim els catalans un diari excel·lentment europeu, amb un caràcter original i nostre. Aquesta nova *Publicitat*, ja podem mostrar-la als estrangers amb l'assegurança d'una cosa ben pròpia. Perquè *La Publicitat* accorda la sensació d'haver trobat nostre diari-tipus — el que millor fins ara s'harmonitza amb nostres veritables exponents psicològics actuals. I això, és senzillament el triomf més gran de la catalanitat en 1922.

El format, és un bell encert. No és aquell doll omplerós de paper i text dels rotatius d'estrangeria. No és gens tampoc l'encongment, mica provincial, bon tros poruc i altretant minço i casolà de nostres fulles de fins ara. Nostres fulles de fins ara, la majoria de nostres publicacions, tenen l'aire i l'aspecte massa familiars, domèstics, massa de tertúlia de barriada.

Esmenats encara uns vells i conegudíssims caràcters de lletra, *La Publicitat* d'avui, al crear aquesta sensació de claredat i equilibri ponderabilíssims, pot esdevenir bé el model de nostres futures grans publicacions diàries. Aquest bell model, permet variacions de detall i poc de forma: però l'estructura, allò que és tan íntima i fidel expressió de nostra actualíssima psicologia — ja no deu ésser variada perquè és una troballa.

La Publicitat, nova i catalana, és com un finament sensible micròfon psíquic que recull d'una manera admirable i al dia, totes les accions i reaccions de veritable patriotisme i d'autèntica cultura, que s'operen avui en el encara no coordinat, no organitzat, no prou fecundament utilitat cos espiritual de Catalunya. Cal arribar a la cohesió d'ànimes i a

l'ordenació sistemàtica i disciplinada d'aquesta cohesió — que s'atança.

Una falaguera cosa havem de remarcar: l'admiració dels nous creuats d'acció catalana, davant l'entusiasme que solleven en tots els indrets catalans on exposen el que podríem dir-ne actual i pervenidor credo de la vera catalanitat. Aquest entusiasme i aquesta admiració s'adiuen ben bé un a l'altre: són perfectament justificats. «Es com un insospitat *retrobar-se*. Perquè aquest és el fenomen essencial: els catalans, tot just ara comencen de *retrobar-se*.»

Potser, es retroben mica sorpresos de què un fet tant senzill i evident no s'hagi produït abans. Aquesta evidència, esdevenint convicció inebrenlable, farà més adeptes que no pas aquelles antigues campanyes teatrals, pomposes i esporàdiques, sempre però coincidint amb dates als voltants d'unes eleccions. Veritat és que la diferència entre unes i altres campanyes és immensa: les primeres servien només que interessos personals; les d'ara s'emprenen tenint només en compte els interessos nacionals de Catalunya. Les persones, les indicarà, les exigirà i les escollirà la catalanitat arribat el dia.

Ara bé, l'admiració dels benemèrits ciutadans d'Acció Catalana, i de *La Publicitat*, seria segurament més intensa, més dilatada i més fonda, si les seves ocupacions normals els hi permetessin aquella veritable enquesta popular, que és tan difícil de controlar des de periòdics i associacions.

Ens referim al que podríem dir un viatge a través de l'ànima del poble català. Aquest viatge, consisteix simplement en obtenir dels catalans dels més diversos estaments, aquell

marge de confiança necessari per a que us parlin amb *sincera* franquesa.

Nosaltres hem fet aquest viatge i el fem, sovint, encara — sistemàticament. Així hem degut i devem de tractar una veritable brunior de gent, de tots els oficis i totes les arts; de totes edats i de totes condicions socials — quasi del captaire al banquer. I senzillament hem constatat que el nombre de catalans que diuen: *nostra mare Catalunya*, és molt més crescut del que podrien pensar els nacionalistes més optimistes o endemonològics.

La veritable admiració s'enclou en aquesta pregunta que fa la mateixa realitat, més que nosaltres — com essent tants els purs catalans, aquells *a qui no cal catalanitzar*, — encara no hem assolit el que podríem apel·lar: la *Constitució de la Catalanitat*? Hauríem, per ventura, d'esperar a haver catalanitzat a l'últim català revés i dissident, apatriota o traïdor?

Deia el gran Rovira i Virgili, en la cèlebre conferència de setembre a l'Ateneu, que els catalans no tenen odi a l'Estat estranger que els governa. Això serà en les classes adinerades, en les intel·lectuals, i potser, d'una manera comú, en la gent ciutadana. En les dites classes humils, la densitat de catalanitat pura, no els hi permet aquesta indiferència, sinó que es manifesta precisament, per un activíssim odi al que consideren intrús, foraster, molest, estranger.

Recollir aquesta energia immanent, potencial, avui encara perduda per a la catalanitat militant, és tasca ineludible, inaplaçable, d'aquesta bella i novíssima *La Publicitat*. Organitzar-la — el patriòtic deure sagrat dels homes d'Acció Catalana, o d'altres soldats de Catalunya. El que no es deu ja permetre és que aquests elements, com fins ara, siguin anàrquicament, inútilment dispersos.

II. *El matrimoni secret*. — Aquesta nova comèdia de Josep M.ª de Sagarra, és exactament i en precís, una de les millors proves de la salut mental i de la ricor d'instints de Catalunya. Els catalans posseeixen una tal quantitat d'intactes reserves que es poden bonament permetre una bella res de luxes i d'inèdites festes de l'esperit. Sinó altra, aquesta deliciosa comèdia ho demostraria una volta més encara.

El matrimoni secret és una deu de joia robusta, gràcilment irònica, sanitosa com l'oratoriol entre la pineda — que flueix per espai de tres actes, que es troben curts, amb una força còmica tota nostra i escaientíssima. Es potser, la peça teatral més legítimament gaia i arrodonida que s'ha escrit pel teatre català en aquests darrers anys. Es una troballa i un model d'*humour* nostrat, lluminós i mediterrani.

Aquells tres actes, *exhalant-se*, més que transcorrent, com natural perfum d'alegresa i joventut, són una festa i una anticipació. Aquest sentiment d'exhalar-se i no transcòrrer, l'imposen aquells versos felços i àgils, que rutllen clars i frescos com les aigües muntanyoles, colorats d'encís com les mateixes flors d'aquesta terra catalana que com més anem més necessitem amar.

El retret que algú ha fet del llenguatge, és, en absolut, erm de sentit. D'ésser altre el llenguatge, se li hauria dit que no era propi dels personatges. Però, sortosament, no és així. Cada personatge parla justament i admirable el llenguatge que li pertoca. Ara, Josep Maria de Sagarra, no en té, a fe, gens ni mica la culpa de què existeixi tanta de gent orba o mentalment emmetzinada.

III. *Dos pintors*. — Hi ha un sarampió cultural propi de cada època, que fa emmalaltir de teoria en boga a tota la quitxalla intel·lectual contemporània. Un temps, fou romanticisme la malaltia; altre, neoclassicisme; adés, el nihilisme; adés, la trista, la pura i simple mecànica de la cultura — la cultura per la cultura, substituïnt al cèlebre decadentisme de l'art per l'art.

En art, certs pobles han sofert un serampió semblant: aquell que per innocència, snobisme, estalvi d'esforç o comoditat, ha fet aparèixer als artistes com a única fita possible la fòrmula o estil artístic d'altre poble. Naturalíssimament, la majoria dels artistes catalans han patit d'aquesta malaltia, inevitable en tant que catalans. A aquesta forcívola cecitat hi contribuïen àdhuc crítics i literats més o menys europeus.

Però, com que tot veritable temperament, per extraviat que sia, retorna d'una manera automàtica, bo i fatal a si mateix, és observable que la majoria dels artistes catalans amb personalitat inconfusible, acabades les vel·leïtats d'un temps, són de retorn a la salut, després de més o menys llarga convalescència. La senzilla i bella recepta, l'única fecunda: «*pintar en català i com un català*», és finalment la de nostres excel·lents pintors actuals. I així, i només que així triomfaran. Cert, però, que de continuar pintant amb un artificial clima d'ànima, així com tancats en un hivernador cultural i artístic, no haurien donat satisfacció als catalans, ni els hi hauria estat possible reclamar una atenció digna.

Manel Humbert. — Aquesta natura tant agudament sensible, interna, quasi dolorosament torbada, que abans fins podia semblar malaltissa, en mestrear-se, esdevé d'una riquesa insospitable. En l'exposició d'octubre, hom sent que el pintor és ja en la seva veritable via, on constantment es superarà a si

mateix. El color és d'una netedat aristòcrata, una veritable creació de matissos que no podíem creure tan aviat en un artista català. En concret, aquesta exposició d'octubre equival a la primera manifestació d'un fort pintor profund.

Francesc Labarta. — Cinc quadres, cinc obres mestres. No som nosaltres qui deu parlar-ne tècnicament. Però sí volem ésser els primers en dir: cinc quadres de Francesc Labarta, o *el començament del veritable paisatge català*. Aquests quadres no són clàssics, ni moderns: són la nostra mateixa terra — en aire i en delícia. O sia: els vencedors del temps.

IV. *Les Enyorances del món.* — Amb la polidesa de presentació — que és com una delicada deferència envers el lector, ha aparegut el nou bellíssim volum del poeta de les imatges. S'en podria dir també: el llibre d'Itàlia.

Les Enyorances del món, que apareixen amb la regularitat pròpia, europea, mestrívola, de tota la ininterrompuda producció de J. M.ª Lòpez-Picó, són una nova mostra i un altre caire de la sensibilitat de nostre poeta, en contínua ascensió de senyoratge d'esperit.

La Itàlia de Lòpez-Picó no és gens aquella Itàlia, sia com vulla, tota externa, tota decoració i tota pura vérbola dels homes del Nord. Són encara a fer uns estudis acerats dels homes nòrdics en contacte de les coses del Migdia. Hi ha un embadaliment físic i un encís de recepta — que són donadors de bellíssimes psicologies. Itàlia, per als catalans, és quelcom de seu, que no pot enlluernar-los. Moments hi ha que es creuen trobar-se a casa. — Aquesta sensació li esdevé sovint al mateix poeta de les imatges. I precisament ell, ha de sentir-ho més que un altre. — Un viatge a Itàlia, per un català, és com un viatge a les antigues contrades històriques de Catalunya. Es una constatació, un posar-se altra vegada d'acord: mai una descoberta, mai una troballa.

Els catalans parlen d'Itàlia familiarment, perquè les dites coses italianes mai els han estat inconegudes. I també perquè els mars interiors, com el Mediterrani, aquests mars bo i domèstics, apropen més que els mateixos fàcils camins de les terres. De naixença, tot català porta en si una especial aptesa per a capir sens esforç dos grans pobles de la terra: Itàlia i França. Heu's aquí com aquests dos riquíssims pobles mai han acordat a un català intel·ligent una sorpresa. La sorpresa, la poden tenir els nòrdics i els barbres. Un català intel·ligent i veritable, els admira d'una manera natural, conscient i sossegada, i li serveixen d'estímul. Res d'altre.

Un intel·lecte francès, encara és susceptible d'un enlluernament per Itàlia. Perquè un francès ja té clixés mentals, que quasi li imposen

per endavant certes opinions sobre determinades coses. El nombre de clixés mentals d'un francès és tant considerable, que de moltes notacions n'ha fet quasi instints operant automàticament. Un d'aquests enlluernaments de consuetud, de clixé, a França, encara és Itàlia. Vegi's sinó els poetes i novel·listes actuals francesos. Veritat però que li és força difícil a un francès al·liberar-se del tòpic — sobretot si aquest és tanmateix *joli*. Adhuc la treballadíssima llengua francesa és a propòsit per a aquestes admiracions bo i protocolàries.

Lòpez-Picó, orgànicament i instintiva, més coneixedor de la veritable valor humana de la península itàlica que els nòrdics, diu d'Itàlia, les canta, coses íntimes i profundes, nostrades — internes maravelles, — a les que tot lector català assenteix no solsament amb la pensa, sinó amb el cor. Moltes estrofes del llibre tenen íntim sabor d'expressions votives o de belles oracions, que l'esperit català atressora quasi secularment per a aquelles coses italianes que viuen en ell una vida de normalitat. Aquestes estrofes són simplement, naturalment, màgiques. L'equilibri entre expressió i tècnica és complet, sadoll, formidablement segur, mica solemniat. Aquella *Prosa heroica* és un poema així arquitecturitzat.

Lòpez-Picó ens dóna en *Les Enyorances del món* l'autèntica valoració catalana d'Itàlia. Llegint el bell article de Josep M.ª Sagarra a *La Publicitat* — aquesta dita ve definitivament confirmada. — Ambdós grans poetes concorden amb rara unanimitat essencial. Es a dir, la sensació, la visió, la comprensió vives d'Itàlia dels dos poetes, no discrepen gens en allò que és fonamental, perquè l'índex racial i de cultura, llevades diferències de temperament i d'especialització de treball mental — és el mateix.

El llibre de Lòpez-Picó és encara expressió de quelcom saborosament madur i saonat, amb belles definitivacions, com aquella *Invocació a Florència* — formosíssim marbre. Hi ha també una interna bonança filla de l'actiu i ponderat joc mental, i una joia pregonesa i continguda, com aquella d'honest desig, llargs anys covat, plenament i abundosa satisfet a la fi.

Aquesta joia és palesada en el *Dístic inicial*, *Emoció del tren*, *Endins del viatge*, *Cançó de la Riviera*, *Toscana*, i en la trèmola i frement *Corranda que diu tothom*, de la Justificació del tiratge, qual últim vers és de les coses més delicades que hom ha dit sobre el viatge:

Músic coix del carrer vell
amb l'orgue de Berberia;
sona, diu, l'allunyament:
Viatjà és morí una mica.

Tot el llibre és immers en una diàfana embriaguesa, mira inefable mestrívolament ponderada, que en l'emocionada i triomfal *Improvisació a Pisa*, permet a Lòpez-Picó preguntar:

Es sospir o mirada aquesta plaça?
Es la llum o l'espai qui dóna l'aire?

Però l'encís i l'embriaguesa, no lleven mai a Lòpez-Picó el record de casa, i com més endinzat és troba en esperit d'Itàlia, més remembra en la *Confessió a Roma*:

Oreja la passió
una tonada que canta:

«—Calla, cor. Què val el món
si es perdés la pau de casa?»

Les Enyorances del món, op. XV de Lòpez-Picó, és triomfal i pervenidora, en el misteri que esperit subtil segurament trobaria entre aquestes dues montjoies: *Itàlia nostra* i *Nosttra Itàlia*, que no són, de lluny, el mateix. — Aquest llibre és el missatger, com un anunci, els primers compassos del preludi de coses, l'audàcia de les quals d'insinuar-la només, aterriria al més audaç dels catalans.

CRISTÒFOR DE DOMENEC

L'obra musical del mestre Pedrell

En tot el nostre ressorgiment nacional no hi ha hagut, certament, sector més negligit per les màximes forces de la crítica catalana, que el de la productivitat musical. Les arts literàries i les arts plàstiques han sol·licitat sempre l'atenció preferent dels més fins i dels més autèntics temperaments crítics a casa nostra. No seria difícil, tal vegada, senyalar les causes d'aquest fet singular. És probable que ni una falta de sensibilitat, ni una ignorància de les tècniques especials, ni l'absència d'una cultura musical general bastarien per a explicar completament la preterició de la música en el gust i en l'activitat de la crítica, i que la més forta raó s'hauria de cercar, al revés, en les virtuts específiques de la nostra producció actual. Però, les causes a part, constatem el fet només. Aquella admirable consciència crítica que entona i sensibilitza el cos literari, i li marca sempre una tònica nacional, i afina la percepció del pols de l'època i és en tot temps un exponent exacte de la seva salut total, és encara en el nostre petit món musical un fenomen del tot desconegut. L'absència del comentari normal i intel·ligent, reflexe i estímul alhora d'un intens estat de consciència col·lectiva, necessitaria, repetim, ella mateixa una prèvia explicació, però al seu torn explica també més d'una singularitat del nostre comerç musical: la curiosa assolidaritat de tendències per exemple, el conjunt inconex i heterogeni de temptatives i sobretot la falta d'atmosfera i de lligam intel·lectual que fes del nostre petit món, per damunt de totes les diversitats i oposicions de volers, un tot concertat i vivent, i sensible a tots els sotrats espirituals dels temps, a totes les noves valors i, àdhuc, a les més agudes experimentacions de la novíssima música d'Europa.

Però l'absència d'aquesta crítica ideal haurà d'explicar molt més i sobretot el fet insòlit que avui, havent de recollir i estimar el llegat espiritual del

patriarca de la música catalana, sigui un seu deixeble, un aprenent de músic, és a dir, la persona amb la mínima autoritat i vocació crítica, la que tingui la difícil i penosa encomanda de senyalar damunt d'aquestes planes l'objectiu inventari i l'íntima significació de la gloriosa herència.

Una cosa, però, ens farà la tasca molt més lleugera i la posarà una mica més a l'abast de les nostres forces: el reverend mossèn Higiní Anglès farà en altra lloc l'estudi de la imponent labor del mestre Pedrell en el camp de la musicologia i en la restauració de la polifonia sagrada; això ens permet considerar aquí l'obra del músic, exclusivament.

La seva obra d'erudició podrà haver estat el pedestal més ferm i perdurable de la seva fama en el món, podrà representar, objectivament, una aportació d'inestimable valor al patrimoni històric i científic universal, però des d'un punt de vista purament humà, serà, com era als seus propis ulls, l'obra accidental, gairebé fortuïta, el magnífic escriu que desbordava per tots costats del vas admirable de passió, d'entusiasme i d'intel·ligència activa que fou la seva vida, al bell fons del qual fermentà el suc autèntic de la seva ànima, l'obra essencial i veritable: la seva obra de creació musical.

Una circumstància especial ens fa la tasca difícilment delicada i ens coacciona sentimentalment: la seva obra de músic ha sigut la més i més vàriament controvertida, fins i tot havent restat inèdita o gairebé tal una part importantíssima de la seva producció; aquesta controvèrsia que s'ha mogut generalment en un pla de crítica mesquina o de lírica apologia, alarma i cohibeix la senzilla cordialitat que ens hauria dictat aquestes paraules i ens fa desitjar que siguin fredes i desapassionades, no ja una veu més en una vana polèmica, sinó una humil però positiva contribució a l'estudi i a la comprensió de l'obra.

L'obra de Pedrell té una situació única i cabdal dintre del nostre renaixement musical que s'inaugura amb el seu adveniment. Generada en un ambient híbrid i descastat, iniciada precisament en el moment crític entre tots, en el qual l'italianisme minvant cedeix a l'empenta aclaparadora de la influència wagneriana, l'obra de Pedrell sense esquivar-la, ans al contrari, rebent-la de ple, sorgeix, malgrat tot, del tràngol ideològic com una fita monumental, salvant els caràcters ètnics essencials. Tota ella ha estat creada en la vívida suggestió d'un ideal nacionalista. Aquest nacionalisme que naixia paral·lelament al desvetllament d'altres nacionalitats musicals europees, fou concebut, per la tònica sentimental característica de l'època i per l'especial posició d'esperit de l'autor, com un ideal ibèric. Ideal que era un pur sentiment d'artista, no tant solament pur de tot chauvinisme patriòtic, més àdhuc de tot sentit i de tota intenció política. Els seus antecedents espirituals s'han de cercar, sens dubte, en el primer romanticisme alemany, Weber sobretot, en la suggestió ja més vaga dels nacionalismes contemporanis renaixents; Rússia especialment, i finalment, per l'aspecte ideològic, en les anticipacions del famós jesuïta valencià Antoni Eximeno. Però el concepte nacionalista té en l'obra i en la doctrina pedrelliana una expressió nova i personal; el moment central no és, naturalment, com en tots els nacionalismes incipients, el problema de l'indigenisme musical específic, que té el seu exemple de màxima substància i de màxima virtut en el cant popular; però hi ha, per damunt de tot, un clar sentit històric en la meditació del nostre passat musical fragmentari, i aquella àdhuc excessiva preocupació de tradició i de casticisme, que traeixen tot seguit una superior ambició: la de deseixir-se lo més ràpidament possible de la fase de l'experiment folk-lòric retrobant en els antics les normes essencials del geni de la raça. La triple base del nacionalisme pedrellià, llenguatge i tema literari (tractant-se del drama líric), folk-lore musical, i tradició estilística i tècnica particular, era, doncs, projectada sobre l'extensió geogràfica i històrica total de la península. Així Pedrell, que, malgrat aquest seu iberisme una mica kaleidoscòpic, tenia l'instint nacional i un llevat de catalanitat profunda i inconfusible, esdevé de dret i de fet l'iniciador d'un renaixement musical nacionalista, no solament a Catalunya, sinó en totes les terres ibèriques: la seva obra i la seva doctrina tenen, doncs, una doble exemplaritat, una posició doblement capital (cas sense precedents entre els homes del renaixement català) avui arreu d'Espanya, la més alta producció, l'*élite* musical, es reclama obertament i s'enorgulleix de la seva genealogia pedrelliana.

Però ultra la valor relativa que li pervé del fet d'ésser la primera reincarnació de l'esperit nacional després de segles d'alienació total de caràcter i de temperament propis, aquesta obra presenta ja des de bon principi qualitats intrínseques, pures virtuts musicals que elles soles li haurien proporcionat una situació eminent dintre el nostre renaixement. La ma-

teixa influència wagneriana tan primicera, que posa de manifest una extraordinària capacitat de transformació i d'assimilació, suposa també un entrenament i una disciplina d'ofici com modernament no tenia precedent a casa nostra. En mig d'una producció que llanguia entre les mans d'un dilettantisme improvitat o d'una rutina rànica i caduca, l'adveniment de Pedrell significa per Catalunya, demés de la incorporació de les corrents essencials de la música d'Europa, la inauguració d'una pauta més alta de creació, gairebé d'una nova categoria professional: la consciència estètica i àdhuc les mínimes exigències d'ofici, són portades, de cop, a un nivell de superior dignitat. Es evident que ni l'escassa ressonància pública que l'obra musical pedrelliana ha tingut a Catalunya, ni l'absència de l'èxit i de la consagració popular poden comprometre el prestigi inexpugnable que li confereixen totes aquestes noves valors que ella incorpora a la vida musical catalana. Altrament, aquella abundant glòria casolana que se sol pèixer de patriotisme no li hauria pas escaigut, i no és, certament, d'aquesta glòria que ens dol de veure-la privada, però sí que és lamentable que la privació hagi arribat fins a l'extrem de mantenir ignorades, virtualment inèdites, obres cabdals que fa prop de 20 anys que esperen l'hora que les faci sonar. Tanmateix és ja inconcebible avui un fet semblant, donat el comerç musical intensíssim de la ciutat, i l'existència i la perfecta preparació de tots els elements que la realització d'aquestes obres reclama. Es pot capir que sota la impressió depriment d'una temptativa mal reeixida, no s'hagi pensat més en rehabilitar una obra com els *Pirineus*, per exemple, obra extremadament difícil, donada fa 20 anys a un públic certament inferior en preparació i entrenament als públics actuals, presentada, com és positivament sapigut, amb instruments defectuosíssims i amb una improvisada i brevíssima preparació, per tant, destinada a fracassar; però la sistemàtica negligència de la ulterior producció pedrelliana és una cosa que roman inexplicable.

«Cap cosa que depengui de les taules permet profecies per simple lectura...» escrivia en una ocasió Maragall, consultat per Pedrell a propòsit de la composició del *Comte Arnau*. Si això és cert en el teatre literari, ho és *a fortiori* en tractar-se de drama musical. El marc de l'escenari separa l'obra hermèticament de tot el món de les coses previsibles i la transposa a un món arbitrari, dotada d'una dimensió nova, incalculable. Hi ha, com en una pintura impressionista, una fusió a fer, de música, de paraula, de gest i de llum, que només s'opera a distància, en una atmosfera propícia, i que altera radicalment la crua relació de valors que ofereix la visió pròxima: en aquest moment de fusió, l'obra adopta una nova existència; el grau de vitalitat que hi revelarà és imponderable de la muda partitura estant. L'experiència viva del teatre, únicament, en pot donar la mesura. El centre de gravetat de tota l'obra de Pedrell és precisament el drama líric — com ocultar,

doncs, el vici d'origen, el caràcter parcial i forçosament descentrat i fragmentari que tindrà tot judici sobre la seva producció, mentre la major part d'ella, i la més important, romanguí lletra morta en les carteres que són servades des d'ara a la Biblioteca de Catalunya? I és que un judici estrictament musical, tot i essent, en veritat, el criteri capital en el drama líric, no sabria satisfer-nos, ara que per damunt de tot ens cal sapiguer si aquestes obres són aptes per a ingressar en el patrimoni d'art vivent del nostre poble, o si el temps les ha allunyat ja tant de la nostra sensibilitat, que només poguéssim venerar en elles el monument històric i cultural admirable que són i seran en tot temps i sempre per a nosaltres. Es dir, com la sola existència d'aquesta creació musical encara inexperida, imposa a la ciutat l'obligació ineludible de temptar l'experiència que fixés aquesta qüestió ja definitivament.

La creació del drama líric nacional: ve't aquí el gran ideal de tota la seva vida. Tota la resta, música religiosa, instrumental, simfònic-vocal, etc., esdevé secundària en la seva producció davant de la densitat d'aquella obra central. Aquest fet tot sol és evocador de tota la seva època, per nosaltres ja tan remota, en la qual la revolució del teatre musical, la creació del drama líric modern, electritza de tal manera tots els cors i arriba a obsessionar fins a tal extrem les consciències, que arreu del món — i majorment en les nacionalitats musicals que renaixien en aquella hora, d'una manera espontània, gairebé explosiva, i sense tradició — els gèneres musicals purs, la simfonia i tota la música de càmera, son desertats en massa, i els que no, sota la violència del nou dramatisme invasor, experimenten aquella enorme deformació expressiva que constitueix el poema simfònic i la simfonia amb programa. El teatre ha sigut, en definitiva, el bressol dels novells nacionalismes musicals — origen que encara traeixen avui, tot sovint, àdhuc en les tendències que en són més apartades — no cal dir, per tant, que el concepte estètic que presidí la formació llur, deriva fundamentalment de la doctrina wagneriana. Es, no obstant, una doctrina molt condicionada la que s'accepta, discrepant, àdhuc, de la de Bayreuth en punts essencials, lo qual li presta una relativa autonomia, on ja s'insinua molt francament tota la futura reacció, que en realitat ha partit d'aquestes posicions nacionalistes. En el seu llibre *Por nuestra música*, aquest nou sentit hi és netament declarat, i l'afinitat que existeix entre les temptatives pedrellianes i les contemporànies dels cinc russos, s'hi constata expressament. La supremacia vocal és novament proclamada, el centre de gravetat del drama líric és transportat de l'orquestra als personatges perquè «per ells i en ells existeix l'acció i la música del drama...» i tots els elements restants, àdhuc l'orquestra, convergiran subordinats al *Melos* essencial: la paraula-cant, que per damunt la sonora maror del drama senyorejarà sempre en la més pura línia melòdica.

El cant choral, demés, té una importància tal en

el teatre de Pedrell, que és, per ventura, l'aspecte més ricament original, el que dóna la impressió més densa i concisa del seu geni i de la seva personalitat — per on, novament, revela l'instint nacional i l'essencial catalanitat que l'habitaven, ja que no oblidarem que el nostre renaixement musical s'opera sota el caràcter distintiu i dominant de la fundació i vastíssima cultura del cant choral arreu de Catalunya, per lo qual el chor esdevé un instrument de neta fessomia catalana i d'especialíssima i significativa predilecció de la raça. El chor que té en els russos un extraordinari sentit plàstic i la tradicional valor de dinamisme escènic i coreogràfic, és entre les mans de Pedrell un instrument veritablement proteic que té ultra aquest sentit plàstic i dinàmic, una originalíssima valor de color musical, de timbre patètic, de material sonor sensualíssim; orgue d'expressivisme insuperable, que adés és poble, animador del drama, i ara invisible clamor, *spiràcul* dels déus i del fat, consciència obscura de l'acció mateixa, i refugi de l'autor que defalleix i que un excés de tendresa ha projectat enfora dels personatges, amb els quals des del chor ara dialoga i plany, un moment abans de dur-los ja definitivament i amb mà ferma vers llurs destins inexorables. Però, àdhuc des d'un punt de vista estrictament musical, és en la manera de tractar els conjunts vocals, en la seva escriptura choral, on més cabalment es revela la seva mà. I no és pas per atzar. L'estudi profund de la polifonia vocal clàssica, castellana i catalana, de la qual ell és alhora descobridor, restaurador i editor, no solament li dóna una coneixença perfecta de l'esperit, de l'estil i de tots els minuciosos secrets de la clàssica tècnica vocal, sinó que, en definitiva, aquest estudi intens i prolongadíssim ha sigut la seva essencial disciplina de compositor. El seu *ofici* té una formació parcial, sovint, àdhuc, una deformació, un amanerament original i ple de sabor, i dintre d'una gran i enèrgica simplicitat, una certa *gaucherie* que traeix de seguida l'autodidacta, car Pedrell és naturalment — fatalment, hauríem de dir — autodidacta; en això també ben home del seu temps i de la seva terra. Els coneixements que ell podria adquirir a la capella de Tortosa, serien excessivament rudimentaris i elementals i ja, precisament, orientats en el mateix sentit una mica exclusiu de la seva lliure formació ulterior, que no serà, naturalment, gens acadèmica ni sistemàtica, sinó, simplement, el deixondiment àgil i vivaç d'una poderosa intuïció i d'una claríssima intel·ligència assimilant espiritual nodriment i forjant-se un utilatge tècnic peremptori de tota primera matèria que es trobés al seu abast: cant popular, polifonia religiosa, música d'òpera italiana, i sobretot obres del romanticisme musical primicer, d'una eficàcia especialíssima dins la seva evolució. Però en realitat, on assoleix un entrenament més intens, una més sòlida base d'ofici, és, més tard, en la immensa tasca d'estudi i d'investigació de la polifonia clàssica; l'experiència de la seva admirable unitat d'estil i de tècnica íntima i fonament copçada, li dóna ciment

cohesió i li supleix totes les disciplines acadèmiques. Una assimilació tan total com en fa, gravitarà, certament, sobre la seva tècnica d'una manera preponderant; l'esperit característic de la composició vocal aleteja subtilment per tot el seu estil, atempera i simplifica àdhuc l'escriptura instrumental i li dona aquella sòbria diafanitat que fa la seva orquestra tan clara i tan pura de tons, que lluny aquí de tota influència wagneriana, sovint recorda els primitius. Però és, naturalment, en la tècnica choral estricta, on la seva gran escola s'acura de la manera més relevant; és tan mestre de l'estil específic d'aquella admirable polifonia que en els *Pirineus*, per exemple, simplement per la suggestió d'un ambient hieràtic i solemne, i no, certament, per un desig de fidelitat estilística o d'exactitud històrica, la composició dels chors adquireix en certs moments aquella tan autèntica sabor segle XVI que ha fet exclamar observadors superficials i parlar d'arqueologia, d'art d'erudit, de fallida del temperament original, d'anul·lació del músic per l'home de ciència... No hi ha, al nostre entendre, visió més inexacta i més trivial d'una complexa i patètica realitat humana. Perquè és innegable que, d'una banda, la presència en una obra d'elements tan dispars com són l'estil polifònic clàssic i el vocabulari harmònic i contrapuntístic modern, d'altra banda, la vària procedència de tots els elements folk-lòrics, que bé que quedin transfigurats, gairebé transsubstanciats, en ingressar en un medi simfònic, donen sempre la nota més aguda de color, i finalment, l'aparició intermitent d'aquell cromatisme oriental (tan típic en ell), que és la signatura característica d'un dels personatges centrals, tot plegat dona la sensació d'una extraordinària exuberància de matèria musical, en detriment, sens dubte, de la unitat estilística de l'obra. Però és ben clar que no és en aquest sentit que es movia la crítica al·ludida — altrament, la qüestió que planteja és, per ventura, la més generalment formulada i la que causa més perplexitat, donada la coneixença gairebé nul·la que es té de la seva obra de músic. Aquesta qüestió posada en judici és, en veritat, la que es refereix a la seva potència musical. Sortosament la resposta es pot fer aquí tot seguit; l'experiència directa del teatre no és pas necessària en aquest cas: el baf autèntic de creador ens sobta tot-d'una, ample i potent, en qual·sevolga de les seves cabdals partitures, per damunt de totes les impureses d'estil i de totes les tares de realització, àdhuc en certs moments amb una fuga i una violència on encara s'hi sent crepitjar aquella passió encesa i l'espiritual abrandament que feia néixer les obres gairebé d'un tret, amb totes les virtuts i totes les tares de la gran espontaneïtat.

Nosaltres que hem arribat massa tard per a assistir a la creació d'aquestes obres i hem pogut presenciar només la decadència d'aquell cos heroic i les últimes revifalles del seu esperit inquiet i mai reposador, hem viscut en les seves paraules i hem evocat, pas a pas, en els esboços i en els borradors de les partitures, l'espectacle emocionant de la llur composi-

ció. No hi ha document més immediat, més espontàniament revelador, que aquests papers plens d'una escriptura nerviosa i breu, concisa i el·líptica, que traeix tot el panteig i totes les extremituds del devenir. Qui ha dit que la seva obra era obra d'arqueòleg, de pacient erudit, de crític mesurat? — res més inexacte, cal només haver vist aquests esboços per comprendre que justament el contrari és cert: s'hi copsa tot seguit un *tempo* de producció d'una fuga i d'una vivacitat que gairebé no coneix obstacles ni vacil·lacions, gràcies a una veritable tècnica *al fresco* agilíssima; mecanisme de compositor, perfet i sensible, que respon a la contínua fluència de pensament amb una admirable *souplesse* i precisió. No solament no hi ha meticulositat i lentitud erudita, sinó que hi ha, al revés, un veritable embalament en la realització, tal que hi trobarien la llur explicació una certa mancança de ponderació de proporcions, certa absència de control en la curva rítmica de grans períodes musicals, si no s'hagués constatat ja abastament que són aquests, més aviat, vicis específics del gènere; — l'abandó de les pures disciplines simfòniques s'ha pagat sempre amb un embotament més o menys total de la sensibilitat formal.

Altrament és aquesta una qüestió temperamental que esdevé clarament sensible àdhuc a través de la seva obra d'investigador: la crítica més lúcida i objectiva s'acompanya sempre d'aquella exaltació cordial que li era tan característica, perquè no hi havia activitat possible per ell que no fos generada en un ambient d'entusiasme, gairebé de passió...

No obstant, és impossible negar la dolorosa evidència d'una llarga fila de circumstàncies fatals, que no han pogut anul·lar el músic genial que hi havia en ell, però que l'han mutilat, i han pervertit i han fet migrar la seva evolució.

L'ambient rarefacte i asfixiant en el qual es trobà pres i immovilitzat en tornar d'Itàlia i de París; l'extrema misèria de cordialitat i d'estímuls que el medi artístic li otorgava, es revelen patèticament en aquelles sobtades depressions de la productivitat musical, en aquelles llargues anyades gairebé estèrils, durant les quals la seva vena musical sembla exhausta. Es pot dir que, en un terme mig, Pedrell ha pogut tenir cada deu anys alguna audició d'obres seves importants. La formidable influència estimulant i reguladora que significa aquesta audició pel músic vé, doncs, tan rerassagada, que ja ha perdut tota eficàcia: l'artista ha evolucionat fatalment; en la seva nova posició l'obra anterior li és ja una cosa totalment estranya i externa, i l'obra nova — bo i coincidint generalment en un mateix ritme de producció, com una súbita eflorència musical que la fecunda meravella de l'audició provoca gairebé físicament — és una nova fita isolada que no té en la última cap precedent espiritual ni contacte.

Així l'obra pedrelliana, en mig d'una indiferència sorda i d'un aspre isolament, no creix en una continuïtat normal, sinó a batzegades, com una reacció violenta, a llargs intervals, contra la influència de-

priment i paralizadora del pobríssim ambient. Aquests amples intervals d'esterilitat musical són fets soportables per una prodigiosa activitat de crítica i d'investigació, derivatiu eficientíssim per totes les potències de creació que el treballaven sense treva. Talment sembla que fos sota llur empenta, en un moment d'excessiva tensió, que la seva personalitat s'escindeix en aquelles dues cares — el creador i l'home de crítica i d'investigació — que li donen un relleu tan insòlit; però aquesta dualitat d'esperit, si bé l'engrandeix com a home, innegablement el disminueix i l'entrava com a músic. Vegi's, doncs, en quin altra i més tràgic sentit es justifica aproximadament la crítica tradicional que afirma la genialitat de l'home i del musicòleg, i no sap ben bé què fer de l'obra del músic des del moment en què s'ha donat compte dels símptomes de desnodriment fisiològic, diríem, de l'anormalitat de creixença dins la qual es ve debatent. La història del seu fracàs i de la seva preterició dins l'èxit, significa la consumpció lenta d'un músic de raça i de tremp genial, la més gran i la més forta personalitat que s'hagi donat entre nosaltres.

Es indubtable que el prestigi internacional que té el seu nom, és guanyat principalment en el camp de la musicologia; la seva obra de creació musical, que comença avui tot just a cridar una més ampla atenció a l'estranger, hi ha trobat fins ara, i continuarà, per ventura, trobant-hi molt temps encara, l'obstacle fantàstic i calamitos del prejudici espanyolista. Aquell nacionalisme ibèric que dóna una coloració tan viva i tan sensual a la *Celestina*, per exemple, no té, naturalment, ni el més lleu comerç, ni la més remota afinitat espiritual amb l'espanyolisme *bon pour l'exportation* de sava essencialment andalusa.

L'Albèniz, aquest músic prodigiós, exemple frapant de la fabulosa capacitat d'assimilació del català, ha creat la dignitat i la categoria d'aquest espanyolisme, l'únic, encara, que té curs i sanció internacional. Si l'Albèniz, per la qualitat del seu talent admirable, pel brillant sentit impressionista del seu art i per la seva especial posició dintre la nostra trajectòria històrica, ens sembla correspondre tan bé al grup dels cinc a Rússia, que talment ens apar un nostre Mussorgsky voluptuós i *meridional* (sobretot en el sentit psicològic de la paraula), Pedrell, tot i tenint íntimes relacions i múltiples punts de contacte amb els músics de Sant Petersburg, representa per nosaltres més aviat un rol de fundador i de patriarca, semblant al que a Rússia signifiquen Glinka i Dorgomijski. Ara bé: s'observa fàcilment la sensible desviació que sofreix el sentit nacionalista dels fundadors en els primers hereus, pel sol fet d'ésser aquests els primers que conquereixen una posició eminent dins l'èxit internacional. La súbita curiositat que provoquen a l'estranger és captivada sobretot per l'exotisme del llenguatge llur; la influència d'aquesta curiositat — creadora de l'èxit — acompleix en ells aquella perversió òptica, diríem, per la qual el propi indigenisme és vist i sentit com a tal

exotisme, i ja d'ara endavant és cultivat i àvidament explotat dins el constrenyiment i l'afectació d'aquest estat d'esperit singularíssim. Es a dir: es tendeix sistemàticament a treure el màxim partit del sabor autòcton, de la qualitat indígena dels materials musicals emprats, precisament en el sentit d'aquest llur exotisme virtual; la tendència condueix, naturalment, de dret al *pittoresque* i a un art essencialment decoratiu.

Per això (encara que algú ha pensat que s'havia de pendre com una *boutade*) Strawinsky, amb raó, ha pogut, no fa gaire, reivindicar per a l'obra de Tchaikovsky la justa estima i la glòria que l'èxit exclusiu de les tendències del grup dels cinc havia eclipsat arreu. El de Tchaikovsky és un russisme biològic, tan més ingenu i espontani com més prop es troba del sentit nacionalista original dels Glinka i Dargomijski; la sava nacional no és gastada tota en pigments, no s'esbrava tota en efectismes de ballet rus, però fa més rica la sang, i vivifica i confirma sobretot un sentit d'art més substancial i més humà, l'expressió particular del qual pot ésser més o menys agradable a la nostra sensibilitat actual, però que té les arrels en capes més fondes i més a la vora de les valors clàssiques i perdurables.

Ens complaem en imaginar que una generació tal vegada pròxima sentirà a casa nostra una fretura de reivindicació semblant; retrobant la facultat de gustar la música pedrelliana en ço que té, precisament, de pretèrita sabor, de subtil gràcia d'època i d'ambient, hi descobrirà també aquest sentit d'art de més densa humanitat i d'espiritualitat més fina i discreta.

El color nacional de suggestió folk-lòrica immediata que ha esdevingut en les tendències decoratives una cosa tan freda i tan convencional, té encara una frescor exquisida i un tast inèdit, en les últimes obres de Pedrell, en el *Comte Arnau*, sobretot, que és sens dubte l'obra més pura i més forta del seu geni. A despit de la voluntat de fer-ne una obra teatral, el poema de Maragall esdevé una vasta simfonia coral, de música intensa i apretada, d'un baf dramàtic inaudit, on el ritme arrabassador del poema i la formidable emoció que fabrica s'emporten al músic en un *élan* vertiginós, dins el qual s'esvaeix el peu forçat de l'escena, i tot càlcul i tot artifici teatral són oblidats. Maragall, que no es donà compte fins a última hora de què el músic havia concebut l'obra escènica, o almenys amb una intenció teatral, s'alarmà d'aquesta divergència d'intencions i pensà que havia estat incomprès; però Pedrell, en realitat, entregat sense reserva al transport del poema i respectuós amb la seva estructura, fa una obra tan pura com el poeta i, fatalment, tan antiteatral com ell. La representació del *Comte Arnau* sobre l'escena del teatre d'òpera actual, apar una cosa del tot impossible: el drama és tan vivent i tan totalment contingut en el poema i en la música, que la plasticitat teatral ja esdevindria una nosa, sense comptar que el seu ample vol de balada dramàtica és d'un *tempo*

tal, que l'escena difícilment li podria donar encaix. Es cert que la autèntica concepció escènica de Pedrell saltava, en aquesta obra, del marc tradicional: ell pensava en una representació a l'aire lliure, en una disposició plàstica i coreogràfica directament inspirada del teatre grec, en la qual el chor esdevingués gairebé el personatge cabdal, movent-se dins un àmbit plàstic i sentimental vastíssim. Es pot sentir bé la grandesa i el prestigi que una tal evocació tindria, instrumentada per un *régisseeur* genial; però esperant el seu adveniment miraculós, resta una altra manera d'execució, la més senzilla, i que escau a l'obra perfectament: l'audició en sala de concerts, com a gran simfonia amb chors i solistes, que seria, demés, la realització que de més prop s'acostaria al pensament de Maragall.

Ultra l'obligació moral i patriòtica que comanden avui imperativament la realització pública d'aquesta obra,— indubtablement la creació màxima de tot el nostre renaixement, hi ha un doll de purs valors musicals, i especialment una sèrie de problemes suggestius i temibles, plantejats als chors, que li han de prestar, sens dubte, un encís i una temptació indefugibles als ulls de les nostres primeres institucions chorals, les que ja tantes vegades han demostrat

abastament la llur capacitat davant les més altes exigències de la literatura clàssica i moderna...—: què esperen, doncs?

La joventut catalana d'avui que ja ha trobat feta la reputació del *músic* Pedrell a casa nostra, i no ha assistit a la seva «confecció», ni ha tingut avinentesa per contrastar-la amb la coneixença directa de l'obra ha de reclamar, i reclama de fet, la revisió del «cas» Pedrell i la pública aportació necessària d'obres i de fets que permetin una nova valoració, ara que es manifesta més clarament cada dia l'absoluta manca de crítica i de control intel·ligent amb què foren fundats tants de prestigis i tantes de reputacions que les generacions precedents ens han tramès.

Des d'un punt de vista de consciència nacional, una valoració personal conscient, un just criteri de tècnic, tindrien una mínima importància avui, perquè la gloriosa deixa d'un home lluminós com ell fou, la reb la nació, i ni l'estudi privat, ni la més generosa comprensió individual, aïllada, ens podrien redimir de la indignitat que significaria la permanència de l'obra pedrelliana inèdita dins l'oblit i la ignorància, i en una situació falsa i absurda dins l'estimació col·lectiva.

ROBERT GERHARD

M. Costa i Llobera

No escauria al mestratge d'homes com En Costa i Llobera la falagueria necrològica amb que moltes vegades els vivents, a l'ombra augusta dels morts, liquiden petites rancúnies personals i, menys encara, petites preferències poc satisfetes.

LA REVISTA ha volgut sempre la companyia dels vivents, fossin acarats amb la immortalitat, fossin lluitadors encara per la immortalitat.

L'egregi Costa i Llobera, mentre fou d'aquest món, tenia ja l'habitud d'aquesta immortalitat.

Nosaltres, perquè diem que volem sempre vivents les nostres companyies, no li en deixarem tenir mai la llunyania de les ombres immortals.

Si l'any 1918 festejava LA REVISTA l'entrada del poeta a l'Institut d'Estudis Catalans amb la publicació d'una de les seves traduccions inèdites de Prudenci, avui festegem la seva entrada a la glòria amb l'homenatge que escau a la nostra feina d'escriptors.

PER LA MORT DEL VENERADISSIM MESTRE MOSEN MIQUEL COSTA I LLOBERA

Si és la mort complement de la vida,
bé a ta vida ta mort correspon,
sant amic que avui deixes la terra,
sant amic, mestre i llum de mon cor.

*Ai! qui el vol del colom me daria
per volar i trobar reconfort!*

Pur com l'aigua que el cel emmiralla,
fort i sà, com el roure del bosc,
fins tes nobles cançons encomanen
fortitud, esperança, repòs.

A ta mort no hi escauen febleses:
tot és magne d'altesa i decor,
elevat sobre el món tu visqueres,
i elevat et sobtava la mort.

De Maria a lloar la Puresa
et volgueren els àngels al chor (*)
i envolcat amb les sedes sagrades
aquí baix defallia ton cos.

— és el temps de la sembra dels lliris
a la terra que deixes en dol. —

MARIA-ANTONIA SALVÀ

(*) Morí el 16 d'octubre, diada de la Puresa de Maria Santíssima.

El romanticisme de mossèn Costa i Llobera

De l'aportació mallorquina a la lírica catalana, després dels Jocs Florals i entre els vivents, era el nom de Costa i Llobera el primer que havia deixat un ressò poderós. Si la seva obra no és considerable en volum, sinó espaiada i lenta, amb llargs intervals de silenci, la seva influència avui la sentim encara com una veu que dura. No tant com als poemes que a l'any 1906 recollia en el tom de *Poesies*, el reconeixement de la seva força era degut a la publicació de les *Horacianes*, quan afegia a les formes ja usades de la mètrica llatina, com l'estrofa sàfica, altres ritmes que oferien als poetes una disciplina nova. Així algú hi veia com una represa tardana de l'impuls renovador del Renaixement, que no havia pogut somoure la Catalunya gòtica del segle XIV. I així, en poc de temps, les *Horacianes* prenen una valor d'exemple d'incorporació a l'esperit clàssic. Si encara avui en dia lamentem la minsa part que la cultura antiga té en els programes oficials, com no havia de aparèixer un fet extraordinari aquell primer intent d'adaptació del català a la mètrica llatina?

El poeta ens deia en el proemi que ja a l'època de la primera joventut li havia vingut el desig de reproduir la bellesa original de la poesia clàssica, però que altres preocupacions no el deixaren seguir. Les setze composicions que formen les *Horacianes* foren escrites en una quarantena d'anys, i, amb tot, diria un hom que fluïren amb la continuïtat d'un mateix fil d'aigua. A través la correntia dels anys, i més forta que les seves mudances, l'esperit de les *Horacianes* és el lligam que dóna a la seva obra una densa unitat. És la voluntat de la forma que es fa cada vegada més definida i plena. El primer cant, obra juvenívola, va adreçat a Horaci,

«mestre i custodi de la forma bella»,

i expressa el seu enyor per les clares fontanes hel·lèniques quan «l'harpa plorosa» és unglejada per la Fúria que inspira als poetes,

...i entre fanc destila
fonts d'amargura.

Però creiem que la voluntat per la forma i la devoció pels poetes clàssics, no pogué decantar el seu lirisme de la pura vena romàntica. En Costa i Llobera àdhuc quan abandonava l'abundós vers alexandrí per l'estrofa

alcaica, quan en l'illa natal no hi veia la deixa dels gegants que esberlaven la roca sinó el refugi de les nimfes sota un aire blau, no podia ofegar aquella tremolor romàntica que estrema les tofes verdes del pi de Formentor.

La mort sobtada del poeta ens feia girar de bell nou les fulles dels seus llibres. I amb més insistència que mai s'ens ha manifestat clàrissima la divergència del seu voler i la seva inspiració. Una apassionada lectura de Virgili i Horaci l'inclinava a una retòrica perfecta, on la paraula i el sentiment tenen una mateixa mida, on l'imatge correspon sempre a una veritat natural, però el corrent de l'època era massa fort per a poder-se aturar. I de les primícies de la nostra renaixença literària a fi de segle, el corrent romàntic s'ho enduia tot perquè res s'acomodava a la incertitud de l'idioma com un plany eloqüent que cercava en la història i la arqueologia raons sentimentals a la seva emoció. En Costa, amb un instint segur, no seguirà, però, la mateixa via d'un Víctor Balaguer, i defugirà igual els castells aclarits per la lluna que la fàcil invectiva. El seu romanticisme aviat esdevindrà un espectacle interior, una continguda elegia que amb els anys es farà adolorida i serena. Recordeu aquella poesia on sembla que s'acomia de la joventut. Evoca l'ermita on anava a resar quan era infant i en tornar-hi sent que la seva pregària puja més viva, però a l'ombra de l'ermita ja no el besa la pau.

Aquest caient romàntic que definiríem com una força que s'espandeix en tristesa, posarà el to a la seva lírica. Si, en un poeta, aquesta tristesa es concentra tan endins de l'ànima que els ulls sembla no mirin enfora, es resol en una lírica aturmentada i pura, com els poemes de Miquel Àngel, on mai trobaríem la sensació del paisatge. En un fill de Mallorca com En Costa i Llobera, l'absència del sentiment de la natura fóra una anormalitat gairebé monstruosa. I més encara en un romàntic qui ha de cercar els seus confidents en totes les remors de l'aire.

La claredat de la illa li reposava els ulls massa sovint perquè no veure en la verdor atapeïda dels pins i en l'esclarissada de les oliveres un decor amable a la seva lluita interior; perquè no lligar les extremitats de la seva ànima apassionable amb la imatge d'unes serres nues «com les ones petrificades del món». En la seva obra poètica veiem com el paisatge de Mallorca, ara aspre i desnú i més

enllà ubèrrim i suau, va girant-se com un mirall per a reflectir tots els moviments del seu esperit.

* * *

Nosaltres no prenem el romanticisme com una escola, sinó com una posició espiritual. No diríem pas que és el domini del sentiment sobre la raó, perquè tampoc creiem que en la llei de la raó es trobi el secret de la bellesa clàssica. Ni com Goethe anomenaríem clàssic el que ens semblés sanítós, ni diríem que ço que és malaltís és romàntic. Tal vegada el romanticisme no és sinó un aànsia de renovació que no acaba de trobar la via segura, una aspiració incerta per a fugir de la vida normal i llençar-ne les escòries; un desig tremolós de retornar a la natura per tal d'esquivar el jou de la raó, quan la seva claredat és dolorosa. Però el mal del moviment romàntic en el XIX era el de confondre la natura amb el desordre, de substituir la tradició per uns principis d'eficàcia ignorada, de no reconèixer en la vida un corrent de continuïtat que cap estrebada trencaria, per forta que fos. I així el romanticisme que neixia d'un generós moviment, prenia una actitud de desesper, de dubte, de rebel·lió de l'ideal contra el nivell humà de cada dia. El pessimisme romàntic — aquest pessimisme que en l'obra d'En Costa s'atempera pel fervor d'una creència — es plany de trobar que no són les coses com voldria que fossin. El poeta romàntic se sent orgullós del seu desesper i del seu dolor, i es complau en la soledat que n'aviva el turment. I així una volta i una altra va dient-se com la felicitat és una ombra i que res val sinó la força de la pròpia personalitat rebelant-se contra els mals de la terra.

En la poesia de Mallorca, tan clara de línies i diàfana de sentiments, el romanticisme de Costa i Llobera, més íntim que no espectacular, s'ens ofereix com una confluència de les corrents d'enfora amb un temperament que apaga la seva revolta en la fe. La poesia s'engendra de plors i de llum, ens diu en un dels seus poemes; és l'arc de Sant Martí en la nuvolada que cobreix l'ànima, i la seva brillantor li ve d'unir-se les llàgrimes de la vida amb la claror de l'ideal. Aquestes imatges ens donen el to del seu romanticisme, que de fora es gira cap dins.

* * *

Hi ha dues menes d'inspiració romàntica en el segle XIX que tenen un exemple claríssim en la poesia de Lamartine i la poesia de Vigny. La una rebutja tota concepció i tota imatge que no estigui molt per damunt de les mides normals, com si un vent de gran-

desa no les deixés mai tocar a terra. L'esforç per a sostenir-se en un posat magnífic és un esforç que fadiga el pensament i gairebé sempre acaba per desfer-se'n el fàcil tumulte de les paraules. El poeta, per a donar-se impuls, es pren a si mateix com a centre del món i mira amb amarga decepció com les coses de la vida no són tan sublimes com les havia imaginades. Llavors, si és un home escèptic, amb el seu crit vol trencar la confusió i la tenebra, i si un sentiment religiós l'ànima, murmura encara: vanitat de vanitats.

L'altra mena de romanticisme té les mateixes arrels sentimentals, però es comporta amb més dignitat i fermesa. Fa per contenir la torrentada verbal, per a meditar sobre la pròpia emoció, i en la seva obaga hi cerca una veritat essencial, encara que sia la desolació i el renunciament. Lamentarà la fredor i la crueltat de la natura, però ofegarà el clam de protesta i serà tot el seu orgull no perdre el bell posat quan l'ànima es regira.

Si a la França de mitjans del XIX diríem els noms de Lamartine i de Vigny per a personificar aquestes dues formes d'expressió romàntica, a Catalunya retreuríem en exemple equivalent els noms de Verdager i de Costa i Llobera. Si la semblança entre l'un i l'altre és imposada per una mateixa deixa d'inspiració en la poesia hebraica, les seves diferències corresponen als dos paisatges de la plana de Vich i de la costa mallorquina, que els hi ha penetrat els ulls. En l'un l'ènfasi romàntic es resolia en l'esplai de les imatges roents i en l'amplificació dels sentiments més simples. En l'altre l'arrel era més profunda, i sota una expressió més continguda mantenia viva la tremolor apassionada. Els dos, però, sentiren igualment la condemna cristiana del Dant contra els qui s'abandonen a la tristesa.

Aquesta actitud dels dos poetes no és deslligada del temps en què viuen. Entre el 70 i el 90 del segle XIX no és de concebre a Catalunya una obra poètica fora del corrent romàntic. Només el poble que es trobés en un estat de plenitud podria donar als seus sentiments una forma equilibrada i serena. El plany i la recança han de desplaçar les línies quan el poble que els sent no sap encara quin és el seu camí. La lírica dels Jocs Florals té un aire elegíac i sovint s'esgarria rera les ombres del seu desig. I és en aquesta atmosfera que el poeta mallorquí compona lentament els seus poemes.

No cal oblidar, però, que el camí de Mallorca, com digué el nostre amic Joaquim Folguera, és també el camí d'Itàlia. Si en Verdager sentí l'atracció de l'Atlàntic, gris i enorme, Costa i Llobera reposà l'esperit vora la mar blava i tancada. El tumulte romàntic

havia de tenir en la seva poesia una contenció i guanyar una dignitat que l'inclinaren a la contrària posició espiritual, i el feren semblar un classicista. Aquella tranquil·la mirada dels seus ulls clars, la quietud de la seva cara d'estàtua, de línies dretes i segures, la calma del seu gest, dominaven la febre interior, com la seva voluntat per la forma contenia el desordre verbal.

Es així que veiem en la seva lírica una derivació del moviment romàntic a Catalunya. Diríem que amb ell la passió s'ennobleix i s'atura en formes definides i clares. Ell cantarà les hores que passen «com la llarga acompanyada d'un mort», les veurà passar iguals confonent-se en un abisme de tristor, ell podrà comparar la desolació de la seva vida a una vinya espampolada i entre neu, sense un au-cell, sense una flor ni una herba; voldrà llançar el seu cor sota el carro de Déu, i demanar que l'esclafin «les rodes sacrossantes que aixequen pols de llum»; ell podrà refusar tot paradís terrenal i, en retornar de Roma i trobar caiguda la gran alzina de Mossa, recordarà com fou el somni de la seva juvenesa l'escriure el poema del poble mallorquí i sentirà que s'eixampla un «buit ple d'enyorances»; sentirà la bellesa de la tardor que modula «una marxa triomfal sobre la mort», però sempre aquesta íntima i profunda tristesa s'aquietarà en una acceptació amorosa del dolor i en una esperança més alta.

Que ma vida se torni desolada
com un desert aquí,
sols que hi senti la viva solejada
d'amor que no té fi.

En Costa i Llobera

«Mon cor estima un arbre més vell que l'olivera,
més poderós que el roure, més verd que el taronger...»

Una era nova s'obria per les lletres catalanes el dia que va arribar de Mallorca aquest cant magnífic ungit del sol i la llibertat d'aquelles riberes. El poeta que el feu volar portava un nom arcangèlic i era nat de pròcer família a la vila de Pollença, dins un dels més bells escenaris de la illa mediterrània. Les serres de Formentor, amb el cap de Catalunya, «Adamastor formidable», formaven part de l'heretat paterna. S'estenia a sos peus, com un llac transparent, la blava badia de Pollença; a un costat els cingles heroics coronats de pins i d'àguiles marines, l'agrest reconada

Diguem encara que a l'harmonia clàssica s'hi arriba per la via espontània d'una concepció de la vida que proporciona l'esforç a la finalitat, i el voler amb el desig, com s'hi va per l'altre camí més lent de gradual sacrifici de la sensibilitat, com un arbre massa esponerós que cal retallar a la mida del paisatge.

El romàntic — deia André Gide — és un home que aparenta més emoció del a que sent. L'equilibri de la bellesa clàssica igual pot guanyar-se quan les paraules no sobreixen en la copa de l'emoció que si un hom sap decantar-la per a que caigui la inútil escuma de les paraules. A vegades, Costa i Llobera descobreix ça i enllà la voluntat de reduir l'expansió lírica a l'espai dels propis sentiments, però l'amargor i la tristesa pouada en les elegies bíbliques domina després la serena lliçó dels poetes llatins, i altres vegades, inversament, esquinça la boira i descobreix espais de blavor neta, i és llavors quan la seva expressió lírica és clara com l'esguard dels seus ulls, i tranquil·la com la seva fesomia, que la interna tremolor del sentiment no podria contraure.

Llavors, després del clam de tristesa per la vida efímera, sentim pròspera o llunyana una certitud que l'aconorta: la certitud d'una vida immortal o la d'un retorn de la primavera en aquesta vida, fa que la salut i li demani — com en el cant de les *Horacianes* — que entre flors i cançons ens tregui l'hivern de l'ànima.

ALEXANDRE PLANA

de «la Tosa» i les arenes virginals de «Cala Gentil»; a l'altre el promontori d'Alcúdia i els camps on s'assentà un jorn la colònia romana. I al fons, en la llunyania, les altes muntanyes de Lluch, cor de Mallorca, guaitant per entre «el Puig» i el murallal de roca on un clivell gegantí senyala el camí del Castell del Rei, penjat a alçada de núvols sobre les costes de tramuntana.

Dins aquest escenari s'obriren a la contemplació amb una juvenil serenitat els ulls d'En Costa i Llobera. D'aquesta contemplació directa, feta de religió entusiasme, i del gust del seu esperit innatament culte, on pels camins recòndits de la sang eren anades a aflo-

rar les més nobles qualitats d'una ascendència llatina, és filla tota la sèrie de ses primeres inspiracions inoblidables.

Mai s'ha reflectit un món més excels dins un mirall més límpid. Un no sé què d'immaculat qui quasi el deshumanitza, alienant-lo a tot quant «se sustenta del llim d'aquesta terra» i depurant-ne tot quant toca amb les ales de sa musa, segella inconfusiblement la producció poètica d'En Costa, resplendint en sa mateixa figura i en la dignitat romana de sos hàbits.

Sembla que el seu esperit es banyi sempre en l'aire transparent de les altures:

«Damunt el front de la serra,
bé pots, cor meu, reposar,
sospès entre cel i terra
sobre l'abisme del mar.»

I un ordenament admirable, una exquisida sobrietat, una tria dels mots segons normes clàssiques que no eren en ell regles imposades, sinó llei interna de la pròpia inspiració, s'alien en la seva obra al més pur entusiasme líric, aportant vitals perfeccions i serenors goethianes a la nostra poesia.

El seu vers, digne de Víctor Hugo i de Leconte, canta amb una plenitud de ritme fins a ell no coneguda entre nosaltres i plana amb una majestat incomparable.

Mallorca deu a En Costa la seva total revelació poètica en un verb dictat directament pel *genius loci*; Catalunya, la incorporació del seu renascut idioma al món gloriós de la cultura clàssica.

Clàssic, en el més enlairat i general sentit de la paraula, resta sempre mossèn Costa i Llobera: quan canta en odes triomfals els espectacles sublims de la naturalesa, i quan es recull, com en «La Vall», amb pensativa malenconia, o acorda amb l'estrella i amb la flor la intimitat delicada del sentiment; així en les estrofes augustes i enyoroses de «L'Harpa», la més romàntica de ses grans inspiracions primeres, com en el savi academisme dels últims temps de sa maduresa; i en les seves pulcres imitacions de la musa popular com en els versicles meditatis i fondíssims de ses «Visions de Palestina».

Perquè pocs escriptors han enriquit la nostra llengua amb un tresor d'aportacions tan

riques i diverses: la norma excelsa de «El Pi de Formentor» i de la sèrie d'odes que agermanen En Costa amb els prínceps de la lírica universal; l'«agre de la terra» que se sent en les codolades i en els cants de gesta de «La Tosa» mistralenca i del dramàtic «Castell del Rei»; la força suggestiva d'aquelles inspiracions i d'aquells metres nostrats de «Tradicions i Fantasies»:

«Escolta, oh caminant,
qui passes endavant
de l'alzinar gegant
per l'espessura,
la veu de l'avior,
del bosc en la remor
te conta un fet d'horror
que encara dura...»

la noblesa parnassiana de «La deixa del geni grec» i de «L'Antic Profeta vivent» i l'executòria de llatinitat que són les «Horacianes», fruit d'un esperit nativament romà i hel·lènic fecundat per una cultura clàssica completa i per una convivència d'anys amb la terra d'Horaci i de Carducci, segona pàtria veritable de mossèn Costa.

A mida que es va acostant a la posta — últimament l'absorbien, amb exclusió de tota altra tasca literària, les versions de Prudenci, — pren la seva inspiració un to de gravetat colpidora, que culmina en l'augusta desolació de «Vagant pel bosc»:

«Remor del bosc, solemne salmodia
del gran pinar desert...»

Però la seva veu diu encara: «excelsior!» i predica fins a la darrera hora

«vigor i calma, caritat i esforç».

I la dignitat puríssima, la bondat generosa, que conegué bé el que escriu aquestes ratlles, la humilitat que era en ell modèstia patrícia i que li havia fet refusar calladament l'honor d'una mitra, han acompanyat fins a la tomba el poeta sacerdot, glòria de Mallorca i Catalunya.

Honorem per sempre sa memòria!

MIQUEL FERRÀ

La lliçó de mossèn Costa

S'han confós massa sovint l'aristocràcia i el menyspreu del poble, la vulgaritat i els tractes amb el poble. Hi ha hagut poetes i escoles de poesia que han volgut mantenir la llur puresa fent creacions abstractes i girant-se d'esquena a tot lo viu. Aquí hi ha en canvi el cas de mossèn Costa i Llobera que ens diu una lliçó que cal retenir: ens diu com bevent en les fonts populars pot un poeta conservar-se personal i arbitrari; com pot, sota el foc de la seva inspiració única, recrear el que és de tots.

El Miquel Costa i Llobera de les «Horacianes» és el mateix de «De l'agre de la terra». El que deia en romanç i «codolades» les llegendes de la illa, el plany amorós de la cativa, les gestes de guerra, les corrandes de vora la mar, subjectà la seva poesia als metres clàssics, i realitzà, ell tot sol, el més seriós esforç de restauració clàssica d'aquests darrers temps. El qui escrigué «La font», «Marina», «L'enyorança de la cativa» i tants altres breus poemes frescos, elementals, plens d'instintiva sonoritat, de remors de cala, es llença a una empresa més dura.

«Convé demostrar — diu en el pròleg d'«Horacianes» — que la nostra llengua serveix per tot, si la volem enaltir com idioma literari. Bé està que els nostres poetes continuïn servint-s'en versificant en les formes populars i nostrades, de les quals ha produït tan bell esplet la renaixença. Però no està de més que qualcun intenti la introducció de formes nobles i gentils aquí no usades.» Es, doncs, amb un propòsit podríem dir-ne nacionalista que mossèn Costa i Llobera emprèn la seva obra neo-clàssica. Al cap de vint anys de glòria literària fa una arriscada provatura. No obstant, repetim, el poeta és sempre el mateix i la seva obra té una unitat.

Aquesta unitat de l'obra de mossèn Costa li és pervinguda d'allò que Joaquim Folguera,

el nostre gran intuïtiu, en deia «la voluntat de la forma», allò que situa el poeta mallorquí entre els més arbitraris poetes. Aquesta «voluntat de la forma» es veu que no s'afeblia mai, i el mateix en els versos juvenils que en les aciençades estrofes de darrera hora, emmotlla la inspiració i posa damunt les imatges i les descripcions una bella mesura. En les llegendes que constitueixen el volum «De l'agre de la terra», on sembla que per tractar-se de poesia popular la preocupació de la forma hauria d'ésser menor, és potser on veiem un Costa i Llobera més implacable amb el vers, més pur artífex. Voluntat de la forma perfeta, flama que sempre ha encès les poesies del nostre mallorquí i que ha tingut l'eficàcia de produir bones obres.

Aquesta és una altra lliçó. El triomf del Costa i Llobera és el triomf d'una voluntat renaixentista. Ell no és ni el romàntic atabalat, ni el retòric fred. Es alguna cosa més que això: és l'artista. El seu esperit ha bufat unes vegades en el poble, altres vegades en els clàssics, i ha sabut mantenir-se entre la vulgaritat popularista i la retòrica seca. La seva aristocràcia està arrelada a la terra.

La lliçó és, doncs, la de l'obra realitzada amb la suor del propi esforç. Els versos ben reeixits són la prova més clara que l'esforç no ha estat balder. I encara que ho hagués estat, encara que aquell anhel de la forma no s'hagués traduït en belles estrofes sense màcula, caldria glorificar la vida del lluitador. No han passat endebades vint segles de cristianisme perquè l'element intencional sigui deixat de banda. Si no poguéssim citar una dotzena de poemes d'En Costa i Llobera dignes d'una antologia, en tindríem prou, sabent la flama que el cremava, per situar-lo entre els més alts manobres de la nostra Renaixença.

TOMAS GARCÉS

Prosa literària

Un bergant empordanès

A. MANUEL FIGEM, pintor.

(Del llibre en preparació
Tres rondalles de poble.)

LA CREU DE LES CARRETERES

La carretera anomenada reial de França i la que va des de les terres costaneres d'Empordà al cor mateix de la Garrotxa, formen, a l'hostal del Tort, una creu immensa.

I la una, la primera, és tota tràfec: trontoll seguit de carros; polsagueres que fan coïssor als ulls; viles i ciutats amb fum de xemeneies i el neguit a totes hores. I les ventades: en les tardes novembrines la tramuntana hi galopa follament escabellada arrossegant les fulles mortes i fent cruixir les branques dels pollancs; cruixits que tenen la tristesa dels sers que passaren, temps ha, adolorits, polsosos, perdudes les hores a la ventura de Déu i dels camins! I corrues de núvols, encara: aquests núvols que ploren, a l'hivern, pels aucells esplomigats i per les bestioles balbes. I la boira que fuig de les ventades deixant esfilagarses de la seva vestimenta penjades en els arbres i trossos del seu cos arrapats a terra, entre els ceps de les vinyes decandides...

L'altra és una carretera quieta, arrecerada, tranquil·la; hi transita, tardanament, algún carruatge d'aquells pobles que es troben, de tant en tant, en una recolzada, vora una riera o sobre un puig, retallats a la muntanya blavenca. I troba, al seu pas, vinyes, oliverars, horts amb arbres fruiters i pinedes perfumades. I clotarals plens de boira grassa, al matí; aquella boira neta, acotonada, que s'ajup quietament, quan l'oratjol no regolfa, per escoltar la música de cristall de l'aigua dels torrents... I cap al tard s'hi passeja aquell rector rural, obès, de caminar garrell i celles embrullades; que resa amb un llibre untós ple de lletanies que ja sap de memòria; que es persigna barroerament, a l'acabar; es posa el llibre sota l'aixella i camina, poc a poc, contemplant les clarors vives de la posta i procura retornar al poble parlant del temps i de l'anyada amb algún home que ve de magencar la vinya o amb alguna dona que ve d'arregar una faldada d'herba pels conills. Es el rector d'ara i de sempre: aquell rector un xic

manargues, que dúu la sotana destenyida; que té, segurament, una espaiosa rectoria emblanquinada; una bóta terenyinosa de vi bo; algunes unces d'or i una nebodeta polida que sap molt de guisar; i que, quan retorna de passeig, sol, foses ja les coloracions de la posta, dintre la dolçor de les hores del crepuscle, en els dies de bo, i les campanes toquen l'*angelus*, li sembla que toquen pel seu repòs i pel repòs dels altres que foren abans que ell! I resa, commós, per tots els difunts de la parròquia, pel seu benestar en l'altra vida i perquè sigui lliure de pecat la nebodeta adolescent.

En les nits de pleniluni, fredes i clares, de gener, les carreteres resplendeixen la seva blancor immaculada en mig les ubagors dels clotarals i al llarg dels camps de la plana, semblant veritables camins de la glòria.

Si un dia s'esdevé que us trobeu a l'hostal del Tort i s'us dona per contemplar, a ple sol, la creu de les carreteres, sentireu dintre vostre el batec de dues vides: obscura, enterbolida, desigual, la una... Però el cor s'us en anirà cap a les blavors matitzades i divines de les muntanyes; cap al perfum de les pinedes; cap a les costes d'Empordà o al cor de la Garrotxa!

SOMNI

S'havia fet fosc a mitja tarda; heu vist mai cosa semblant? Jo crec que no. I el bo del cas és que això havia succeït en un instant: el sol caigué vermellós a la posta igualment que si un sant l'hagués llançat com una taronja de dalt a baix del cel, darrera les muntanyes; un estorlit travessà amb vol lleuger les escaduceres clarors del crepuscle, part d'allà del poble; les ombres s'escamparen com taques olioses i ja fou negra nit. Això sí que era tot un cas extraordinari! Però a en Gansaia no el preocupava la raresa del cas, sinó que, havent-se fet fosc més aviat seria clar més d'hora i ell havia d'anar a Figueres a menar-hi la gossa de precís i no la sabia en lloc.

I camina que caminaràs; puja i baixa ribastos; sí, sí, Déu te'n darà! La gossa no compareixia pas.

Determinà cridar-la:

—Viola, o Viola! Té!... té!... té!...

I tampoc.

—Fiu!... fiu!... fiu!...

Xiula que xiula, i, com si res.

Estava reventat. Sa'fogava. De la camisa oberta, ensenyant la pelusera del pit, en sortia una fumera tèbia, de suó, com si haguesin calat foc a dintre seu. I cara avall se li marcaven els rastres d'unes gotes apegatoses, com cera. Però en Gansaia estava preocupat per altra cosa: temia una anormalitat a dintre seu, perquè si altres vegades li hagués succeït el que li succeïa, la sang li hauria pujat al cap, renegant com un oriol i la gos-a seria ja aprop seu. «Ara té — es deia, — fet un ensa». Dintre de poc seria clar; encara no sabia la gossa enlloc; havia de menar-la a Figueres de precís i feia qui sap l'estona que s'estava assegut sobre un marge aguantant-se les barres amb el palmell de la mà i amb els colzes apoiats sobre les cames, contemplant, absort, els camps de davant seu com si no els hagués vist mai, i això que estava cansat de veure'ls! I lo lluny que es trobava del poble! No hi havia pensat, encara.

I l'assaltà, com un tret, una idea esparveradora: «Segurament que t'hauràs tornat boig», pensà.

I aixecant-se de sobte, començà a baixar ribastos amb una lleugeresa mai pensada que li feia molta gràcia.

—Ja!... ja!... ja!... Això sí que és bonic, caminar com si un no toqués de peus a terra!

Un corriol desconegut el dugué davant mateix d'una casa de benestança. Allò sí que era tota una senyora casa! Una bona teulada macissa, amb ales ben sortides; a les golfes uns badius fets amb mestria; bons finestrals i millors balconeres; colomar; pou a l'eixida, una espaiosa eixida emblanquinada, amb testos a la barana plens de geranis de foc; i una portalada que convidava a entrar mal no fos sinó per satisfer una set d'aigua; i davant la casa l'era enllosada; i a un cantó de l'era, un lladoner. A l'adonar-se del lladoner tingué una pensada: trencar un bastó per fer camí. Fa molta companyia un bastó! I sense encomanar-se a ningú, s'acostà al lladoner, agafà la branca que li semblà més a propòsit, s'hi repenjà i... raa...a...aaac! trencada. I amb el soroll en voleu de cridòria de gossos! De seguida, com per un miracle, se'n vegé voltat. I lladrucs per aquí, lladrucs per allà, l'eixordaven.

En Gansaia, però, se'ls mirà tranquil·lament.

I entre ells hi havia la gossa, una cosa ben estranya, tanmateix.

—Viola, què tal? Que no em coneixes, eh?

I en voleu d'alegria! La gosseta vinga vol-

guer-li saltar a sobre i llepar-li les mans, de contenta; i ell vinga riure, com un Déu lo faça bo.

—Estàs molt grassa. Us deveu menjar tots els trits de la perolada, en aquesta casa, no fa, Viola?

I se n'hagué de distreure, perquè tots volien fer-li festes.

—Sí que esteu d'humor; i tanta mala cara que fèieu... I tu, petit?—digué, agafant un cadell que empenyava de veure.

Se'l posà sobre el braç replegat i el feu jugar una estoneta tocant-li el nas amb el dit i retirant-lo ràpidament quan volia agafar-li; el cadell, al veure's enganyat, grinyolava, reganyant les dents i mirant-se'l de reüll, joganer...

Quan estigué cansat i anà per posar el gosset a terra, s'adonà que els altres se li havien menjat les calces fins més amunt dels genolls. Llavors sí que se li arboraren les sangs.

—Llamp us matés a tots! Es clar que estareu grassos...

.....
—Veiam si em faràs malbé. No podries estar quiet d'una vegada? —digué una veu apegatosa i ronca.

Era la de la seva dona que el despertà tot saccejant-lo, i, un cop despert, es girà de costat, quedant-se dormida novament.

En Gansaia s'adonà que tenia les cames desbrigades que li penjaven fora el llit.

ELS TRACTES

Des de que la seva dona el despertà, en Gansaia ja no pogué aclucar més els ulls, pensant i repensant com se sortiria del mal pas en que s'havia posat, un pas de bon humor, segons com un s'ho mira.

Feia un temps, una tarda de les darreries de juny, en Gansaia entrà, tornant de mercat, a l'hostal de Sant Genís; el sol era alt, tenia lleure, i qualsevol agafa una colrada trobant bo parlant amb l'hostalera i siguent més amic del got darrer que no pas dels altres. I el bo del cas és que els senyors del mas de les Ximbles havien tingut la mateixa pensada, preferint un bon berenar a l'ombra que una cacera problemàtica al sol; la prova és que tenien les escopetes penjades en les estagues del menjador; que les pells estones ha rivien a la cuina i que la taula era parada amb estovalles netes i ben guarnida amb ampolles de vi blanc.

Sota la taula i sota els bancs, els gossos, aborrrerts, dormien enrotllats com una troca o amb el cap sobre les potes devanteres, estirades. Solament n'hi havia un, una gosseta

perdiguera, que no dormia: un dels senyors havia nusat un mocador que llançava un tros lluny, ensenyant de portar a la bestioleta, que així que el podia haver se'n fugia a qual-sevol recó a rosegar-lo en lloc de correspondre als intents del seu adestrador.

Llavors és quan entrà en Gansaia a l'hostal.

...I després d'un berenar en que es buidaren bones ampolles de vi, quedaren entesos: els hi ensenyaria la gosseta (que no era altra que la Viola del somni); els hi aconduiria que, això sí! donaria gust de veure; i en pagament de tot li donarien tres duros per mesada.

Tancats que foren els tractes, en Gansaia proseguí la seva via acompanyat de la gosseta, en la quietud serena de les hores del cap-tard.

Però els mals de cap eren ara. En Gansaia havia cregut sempre que un gos perdiguer amb vuit dies s'engreixa de sobres, i mai s'havia preocupat de donar un mos de pa a la Viola. Durant l'istiu pensava: «Ara rai que hi ha fruita a tot arreu, és la manera de que s'espavili.» I la gosseta estava seca, seca, i rebia de tant en tant algún cop d'estella per anar-se a menjar la perolada que primer li venia el davant, els ous de les nieres o algún conill casolà, sempre que podia haver-lo. Així passaren els dies descuidadament, quan la mala ventura havia fet que ahir l'estanquer li digués: «Els senyors del mas de les Ximbles diuen que els hi portis la gossa demà mateix.» I la Viola no tenia pas gaire res més que la pell i els ossos.

I mentre la nit passava, en Gansaia sentia cantar les òlives al campanar, potejar el cavall a la quadre, corredisses de rates en l'encanyissat de la teulada i al graner, el primer cant del gall, i caure, una a una, clares i fredes, les primeres hores de la matinada, amb una sonoritat nova com si les campanes toquessin sobre seu. Després sentí el primer carro que anava a mercat. S'aixecà. Feu feurga. Apareià les coses, sortí al carrer i es donà al caminar amb la gorra enfonsada fins les orelles per guardar-se de la rispa freda del matí, el gec cordat i les mans a les butxaques, seguit de la Viola, seca i arraulida.

MATINADA

Els ocells, com els infants, tenen les seves fantasies. Veureu per què. La vigília d'aquella matinada l'hostaler havia fet arreglar el teulat, i els pardals que dormien a les nieres tingueren d'acollir-se, per a passar la nit, al ramatge d'una olivarda. La nit era una delícia de claredat i de bon temps, i més d'una vegada els pardals nats de l'any, que no havien dormit encara a mercè del clar de

lluna, tregueren el caparró gentil de sota l'ala per a contemplar aquella magnificència, però tornaven de seguida a amagar-lo per mor de què no es despertessin les velles, que també són rondinaires. Així passant la nit, la matinada els atrapà plens de son. I, o delícia! en despertar-se trobaren sobre el plumatge unes gotes rodones de rou, de colors tornasolats, que bellugant el caparró estarrufat anaren estrellant-les amb la punta del bec, fent-les caure trencades a trossos, com si fossin de cristall; després, havent cantat una estona, volaren plens de l'alegria del matí i convençuts de què els hi havia fet una picardia la fada de la nit, la clara amiga.

Els contemplava tornant d'un passeig matinal, quan una parella que venia per la carretera va distreure-me'n. Eren dos homes. L'un alt, escardalenc, amb barretina endolada i brusa destenyida; caminava a grans gambades i en el braç replegat i duia una cistella amb una gallina i un pollastre. L'altre era petitó, vermellenc de cara i menava una gossa trista. Més tard vaig fer-hi coneixença. L'un era l'home de la Cisca; l'altre en Gansaya.

Feien camí, parlant amb ironia.

—Em sembla — li deia en Gansaia — que no els vendreu així desaparellats. Lo millor que podrieu fer seria agafar una gallina a l'hostal i deixar-hi el pollastre; ells rai que poden fer-lo amb arròs! perquè aquest pollastre vostre té el coll esplomissat i això el desapareença, sabeu?

—També es *puria* fer. I tu, perquè no engreixes la gossa?

I estaven d'aquest tarannà quan arribaren a l'hostal.

En Gansaia estava pla ben content. Havia tingut una pensada. Esmorzarien de primera. I ho feren. L'home de la Cisca pagà els bitxos i el pa; ell pagà el vi i les arengades. En comprà una dotzena i donà el cap i les tripes a la Viola, que no havia menjat res del migdia abans. Ells se'n menjaren deliciosament un parell cada ú entre trago i trago.

La gossa, havent menjat els desperdics de les arengades, tenia una set que l'escanyava. En sortir volia beure a la pica del bestiar i en Gansaia l'estirà per la corda amb què la duia estacada.

—Deixa-la beure — digué l'home de la Cisca, eternit.

—Ja beurà un cop siguem a Figueres; sí que la faria bona que begués ara!

I li explicà com es faria l'engreix.

—Llamp me parteixi, és una bona pensada — digué l'home de la Cisca, donant-li un patac a l'esquena.

Arribats a Figueres, l'un se'n anà al mercat de les gallines i l'altre a la ferma.

En Gansaia, sense perdre temps, de seguida que va ésser a la ferma, apareia una bona galleda d'aigua amb trits. «Això refresca i no la pot *rependre*», es digué. I la Viola, amb la set que tenia, es begué aquella aigua espessa com si hagués sigut la millor cosa del món.

Quan va ésser tipa, en Gansaia li allisà el pèl amb les mans untades d'oli d'un gresol. I ja no semblava la mateixa; feia un goig! I lo contenta que estava! Bellugava la cua, joganera, i tot llepant-se el morret mirava al bergant tota agraïda.

Ell la contemplà un moment, satisfet.

—Un perdigué — digué amb la serenitat d'una sentència — amb la panxa plena i el pèl llis, ja sembla una altra cosa.

I sense perdre temps l'anà a menar a casa els senyors del mas de les Ximbles, que quedaren contents de la bella presència de la gossa. Però en Gansaia no estava per compliments i procurà marxar abans que la Viola, amb una mala pensada, no li desfés l'harmonia quedant-se tant seca com de natural li pertocava.

Un cop al carrer, va respirar satisfet. Havia cobrat i faria un bon dinar. Són coses, aquestes, que s'han de celebrar. Demés, ell era del parer que s'ha de celebrar tot.

En passar pel mercat de les gallines, una gallinaire, obesa i bigotuda, sospesava el parell d'aviram de l'home de la Cisca.

—Que no ho veieu que són desaparellats?
—cridà en Gansaia alegrement.

La gallinaire, ofesa perquè li havia demanat un preu desmesurat, increpà a l'ofertor:

—Em voleu creure? Feu-ne caldo a la vostra dona. Em sembla que sou més calçasses que aquest pollastre espantat per les gallines!

I esclafí una riallada a boca plena, amb les mans aguantant-se la panxa, que li dolia de tant riure.

L'home de la Cisca se la mira esporuguit, no sapiguent quina actitud pendre i amb el pollastre i la gallina sospesos de la mà.

RETURN

En Gansaia deixà la capital de les terres altes d'Empordà a l'hora trista de les quatre de la tarda, en què el mercat és acabat, el sol s'enrogeix i les fulles dels plàtans que no se n'han endut les ventades són de color d'aram; en aquella hora en què els carros van a corrua feta pels camins; els uns, els menats per bèsties revellides i nafrades, poc a poc, decantant la tenda d'un costat a l'altra, com vaixells que solquessin la mar esvalotada; els altres, els menats per cavalls renilladors, per eugues grasses, corrents, amb la frisansa, la bèstia que els mena, de menjar la grana més

d'hora o de veure el pollí que estarà esperant-les botent enjogassat pels quintars de la masia assoleilat per la llum del sol ponent. I al córrer aixequen darrera seu una polsina daurada que il·lumina als altres, als benaventurats que fan camí resignadament, sense una espurna d'il·lusió ni d'energia!

S'havia aixecat vent. En Gansaia es cordà el gec i seguint dreces, pels bells camins solitaris, anà fent via amb la mirada perduda part d'allà de la grisor dels oliverars, on s'hi estenia una flanja de blau pur, del mar de Roses. Estava trist. Sentia enyorança de la gossa i un remordiment suau com una boirina se li esfumava dintre seu. En passar per davant de l'Hostalot determinà entrar-hi per mor de pendre un xic d'alè. Va parlar, va riure, i un got sempre va acompanyat d'un altre got, si s'és bon bevedor; i en va beure un i un altre i un altre... Fins que en beure l'últim s'adonà que aquell vi era salabrós, espés i vermell, com sang. Va fer una ganyota d'esgarrifança i marxà. En sortir, la lluna era bon xic alta. Havia passat molta estona allà dins! I tornà a rependre el camí. Sentia, poc a poc, com se li arroentaven les entranyes i pensava: «Aquest vi deu ser de jaqués, de sang pura. Sempre he cregut que els jaqués tenen una virtut com les serps: es xuclen les sangs. La prova: l'avi Mas, que en tenia una bona vinya, va morir escolat; en Pere de la Fusteria està groc que no s'aguanta; en Travé... no, aquest no; però tampoc els treballa, fa com jo; només es beu el vi; per això fa tanta panxa i està roig... Ja faig bé de no treballar-los, els pocs que tinc. I la dona crida que crida! mala sort! Sempre té por de beure aigua i el que deuria volguer, darrera dels jaqués, és poguer-se tornà a casar. En aquest món es veu que tot hi és per fi de bé...» Quedà uns moments distret; després, sobtadament, la seva cara prengué una expressió d'alegria, i es digué: «Vols-te jugar, Gansaia, que aquesta facècia de la gossa és per fi de bé? Es clar que sí. En aquest món tot hi és per fi de bé... per 'xo val més no treballar els jaqués, per fi de bé.»

I anava caminant per l'arbreda del riu Fluvià, prop de Sant Miquel. El cel era seré. Ja no vibraven els vents en el brancatge; la lluna havia fos les seves veus nocturnes i l'aigua del riu cantava la cançó de cada nit serena. Què n'és de bonic caminar a la ventura, pels bells camins banyats de lluna, en aquestes vesprades serenes de Llevant!

La placidesa de la nit entrí novament a n'en Gansaia i el remordiment de la seva comportança tornava a revolotejar-li dintre seu, com un rat penat d'ala freda...

E. ISERN DALMAU

CARTE - LETTRE

ràils i més ràils
— i més ràils
 i més ràils —
(la xemeneia fa el teu nom blanc
 en marxa)

jo resto pres per la xarxa dels ràils:
cor i desig com unes mans lligades

(si xiula fort
 penso que m'has cridat)
— perquè enyores l'amant
i jo l'amor del cos
 i el de l'amor només de l'estimada

i ara imagino
el teu bes i el teu braç
i és sols l'agulla dels ràils
 i la màquina

MES RAILS QUE VOLS D'OCELL LA MATINADA CLARA

J. SALVAT-PAPASSEIT

Els problemes de l'educació del poble

(Discurs pronunciat a l'acte d'inauguració de curs de l'Ateneu Enciclopèdic Popular)

AMICS:

Encara que amb molt sentiment de la meva ànima us tinc de confessar la mediocritat dels meus coneixements retòrics — i dic amb molt sentiment perquè estimo com un dels més bells de la terra l'espectacle de la paraula viva — la meva ignorància no arriba fins al punt de no saber que en l'exordi amb què correspondria encapsar les paraules que us diré aquest vespre, deuria glossar-se com cal la torbació que tinc realment per l'honor immerescut que heu volgut fer-me, cridant-me per a ocupar aquest lloc honorat tantes vegades pels més alts prestigis de la intel·lectualitat catalana, i planye-us també, una miqueta, per l'eixutesa del meu verb.

Permeteu-me, però, una vegada, trencar els motlles clàssics. Vosaltres heu començat a rompre'ls amb l'elecció que heu fet enguany i que em satisfà doblement. Primer, per la bella ocasió que m'ofereix de mostrar-vos novament el meu amor a la tasca de generós entusiasme intel·ligent que realitza a la nostra ciutat l'Ateneu Enciclopèdic Popular, i, sobretot, perquè encomanant com heu fet el parlament liminar del curs que ara inaugurem, a mi, que sóc un qualsevol de vosaltres, poseu de manifest que l'alta obra d'educació d'aquesta veritable Casa del Poble ha assolit ja aquell grau de plenitud i maduresa que ens permet prescindir, en actes com aquest, de l'esclat i la gloriola que poguéssim manllevar als de fora, deixant-los així limitats a la significació i a la mesura, gran o xica, que realment tinguin i treient-los tota mena d'encarcarades i posïtes solemnitats protocolàries. Les corporacions públiques de Catalunya i de la ciutat i les acadèmies, han vingut aquí per la vostra glòria i no pel meu nom. I així la seva alta representació democràtica dóna a l'acte d'avui l'aire d'una veritable festa del poble.

Però m'heu donat un tema concret per la meva conversa d'aquest vespre. Anem, doncs, a parlar de

L'educació professional.—Hauria d'ésser això l'objecte d'una llarga conferència, però m'he proposat avui no fadigar-vos massa.

No espereu, doncs, cap discurs estructurat a la manera clàssica: «Història de l'Educació Professional», «Estat actual», «Camins per al demà», etc. No res d'això: Unes consideracions fragmentàries només, sobre els punts que m'ha semblat que podrien tenir per vosaltres un interès major. En limitaré així — confiant que m'ho agraireu — a situar el problema de l'Educació Obrera en l'evolució social, a assenyalar sim-

plement el nou esperit de l'Educació Professional considerada com un caire del problema general de l'educació del poble, i a oferir un tema de tasca immediata per la secció d'Educació Professional del nostre Ateneu.

El problema del món. — La tècnica avança tan ràpidament, que l'evolució del viure social va quedant-se a rerassaga. El modern industrialisme és l'obra de tres, de quatre generacions. Es així natural i lògic que en aquest fluir tumultuós dels dies nous, els conflictes s'agombolin.

Com remarcava Herkner, però, no hauria estat prou el ràpid creixement del proletariat industrial per plantejar el problema obrer. Hi ha tingut major importància el fet de què aquest nou estament no trobés espai adequat a l'edifici bastit per les èpoques anteriors, per a assegurar-se una existència conforme amb la consciència dels temps. «La consciència dels temps!» Jo trobo aquestes simples paraules plenes d'un sentit profunde.

.....
.....
El problema del món, com ha estat dit múltiplesment, no és, per sort, una simple qüestió de salaris i d'hores de treball, no és una simple qüestió provocada per l'injust repartiment dels productes de la indústria, sinó principalment per la manca de consideració amb el què el nostre règim industrial — contra totes les ètiques i totes les religions — tracta la personalitat dels obrers.

Fa anys que això es diu en aquesta casa: El problema social és essencialment un problema de dignitat humana. Es a dir: un problema de cultura.

La cultura única. — No cal dir, però, que res té que veure la paraula cultura — integració de les valors selectes de la humanitat — amb el sentit misèrrim de lluita contra l'analfabetisme que volen donar-li alguns de fàcil acontentar. L'exemple de la Gran Guerra ens mostrà prou clarament, i amb lletres de sang, que si instrucció i educació deuen ésser graons complementaris en la formació dels homes i dels pobles, amb una manca de ponderació poden representar de vegades valors contràries.

Diu Renan — i ho rellegia adés en un magnífic estudi sobre aquests problemes del meu il·lustre amic el professor A. Bertrand — que «una civilització no és realment forta fins que té una base extensa. L'antiguitat tingué pensadors tant avançats com els nostres. I amb tot, la civilització antiga morí, per la seva limitació, davant de la multitud dels barbres.»

Mai deuria parlar-se, doncs, de «Cultura Popular» i de «Cultura Superior» com de dues entitats distintes. El problema cultural que s'ha de plantejar la societat nova — com el problema previ de l'Escola Unica, pel qual tan coratjosament labora la Comissió de Cultura del nostre Ajuntament — és el problema de la *Cultura Unica*, és a dir, la Universitat i el Collegium no pel us-de-fruit exclusiu d'una classe, sinó per tots els qui en siguin dignes. No una Extensió Universitària, no una simple Universitat Popular, sinó la magna i única Universitat del Poble. No cal esperar, amics, però, que aquest bell somni pugui tenir realitat completa abans del triomf de l'ideal socialista.

L'escola pels grans. — Quantes vegades no haureu sentit a dir que els homes grans no han d'aprendre res; que no tenen cap feina a l'Escola. Què pensariu si jo us digués que crec que és solament adreçant-se als homes d'esperit madur que l'Escola pot tenir una veritable eficàcia?

Diu la mare al noi gran quan en tornar de la feina agafa un llibre i s'asseu a la vora de la finestra: — «Ja en tirarem un bon tros a l'olla amb les teves cabòries!» Si sabéssiu, bona dona, que és solament per aquestes coses que no permeten tirar cap tros a l'olla que la vida val la pena d'ésser viscuda! Que és aquesta alenada de misteri que l'envolta i la penetra, el que més gran interès li dona...

«Res no hi ha gran a la terra, sinó l'home; i en l'home res no hi ha gran sinó l'esperit.»

Penseu així, si són de plànyer els pobres que només han pogut freqüentar, i encara poc i malament, l'Escola primària, i s'han desentès després dels camins del coneixement! Són aquests benaventurats que amb una sola paraula: Socialisme, Religió, Dictadura, Anarquisme, tenen la solució de tots els problemes que ofereix la nostra vida d'avui, complexa, vària i multiforme! Són les pobres multituds amarares del misticisme eixorc de les belles vaguetats utòpiques. Els esperits doctrinaris esclaus dels mites fossilitzats... Són els pobres homes «convençuts», els enganyats de sempre, els d'un sol diari i d'un sol idol.

I penseu que els savis de Grècia havien omplert el cel de divinitats!

I és que en l'Escola Primària totes les coses s'han de mostrar clares i precises. El mestre, per l'infant, és aquell senyor que ho sab tot i diu només que veritats rotundes: «El metre és la deu mil·lionèssima part del quadrant del meridià de la terra des d'un pol a l'equador.» «El quilogram és el pes d'un litre d'aigua destil·lada, etc.» «La calor és una vibració de les mol·lècules.»

Però al metre li manquen, pel que avui sabem, dues dècimes de mil·límetre per correspondre a la seva definició; al quilogram, pel contrari, li sobren vint-i-set mil·ligrams; la calor, ningú no sab del cert què cosa sigui.

La veritat. — Estem tan satisfets de la nostra ignorància perquè ignorem el que ignorem. Qui dubta,

per exemple, del seu coneixement de la veritable color del sol? «Per aquesta llum que ens il·lumina!» I què pocs són els que saben que si fos possible esguardar-la sense el vel dilatat de l'atmosfera que la garbella, i absorbeix la seva energia amb preferència per determinades radiacions, fóra com un disc verd-blavenc que el sol s'oferiria al nostre esguard meravellat.

Solament existeix aquesta certitud científica que l'home del poble creu que es troba per tot arreu, en el món dels conceptes, en l'Univers de les pures creacions de l'esperit.

Trista cosa el món, si la veritat fos coneguda. Aquell qui la posseís ens la contaria, i ja ho sabríem tot. La raó i la intel·ligència devindrien estres inútils. I al cap de tres, de cinc centúries, en els pobres humans que encara vegetessin entre les runes de l'esfondrada civilització milenària, s'hauria apagat per sempre la divina flama tremolosa de l'esperit.

«On court, hélas!, après la vérité:

Ah! Croyez-moi, l'erreur a son mérite.»

La veritat, amics, és complexa, i la nostra ment limitada pot capir-la tan sols fragmentàriament. I un fragment de veritat, és sempre també un fragment d'error. Es temerari, doncs, el creure que aquells que no pensen com nosaltres són uns malvats o uns imbecils.

Malfieu-vos dels petits filòsofs que creuen posseir la veritat i parlen sempre des de dalt de la muntanya amb l'ènfasi dels definidors. El millor filòsof serà aquell que a la major curiositat desinteressada, uneixi el més gran criteri de qualitats i la major capacitat de dubte.

I he parlat fins ara de la veritat en la clàssica acepció de la paraula; si empréssim el llenguatge dels pragmatistes veuríem com pot fer-se encara més humil i humana la seva valor, reduint-se antropocèntricament a la d'una pura invenció dels homes.

Eduquem els nostres patrons! — El problema de la cultura obrera es planteja dissortadament a casa nostra amb majors dificultats que en altres bandes, per la sotmissió de Catalunya a un poble que ha eixit tot just de l'època pastorívola, i per la inconsciència de la majoria de les nostres classes dirigents.

Al parlament francès, per exemple, trobaríem ben bé una cinquantena d'homes que saben posar en lloc preferent les qüestions culturals, i entre ells, més de dotze, autors d'estudis clàssics en la matèria, des de l'article de revista al *Corpus* feixuc. Jo no recordo ara ni un sol escrit de cap diputat d'Espanya que tracti amb una mica de lluc, per exemple, dels nous problemes de l'Educació Professional.

Per altra part, pot dir-se que — fora d'aquelles excepcions a les quals cal sempre retre el degut homenatge i que podrien comptar-se amb els dits de les mans — els nostres industrials viuen completament al marge d'aquestes inquietuds dels dies nous. Les grans indústries, d'una banda, agabellades gairebé

totes pel capital estranger, es consagren exclusivament a millorar els seus guanys i es desenten de tot allò que afecta al sagrat patrimoni espiritual de la nostra terra. I els industrials, mitjans o petits, que ahir encara eren obrers ells mateixos o abans d'ahir ho eren llurs pares, es troben exercint un patronatge de la més alta responsabilitat, sense cap mena de preparació.

En la incultura els havia mantingut la nostra societat quan brandaven el mall o feien córrer la llançadora. En la mateixa incultura viuen encara. Què hi fa que vagin en automòbil i que sàpiguen llegir i escriure!

La nostra societat dormia en un oblid vituperable del respecte que es deu a la personalitat humana, a la dignitat dels treballadors. Avui tots en sofrim les conseqüències. Els barbres són dins de Roma.

I la civilització trontolla perquè la major part dels capitalistes no s'han captingut de la responsabilitat moral de la seva missió, ni han sentit l'imperatiu categòric del seu inajornable «deure social».

Aquí, com a Itàlia, s'ha de repetir el crit d'angoixa de Giovanni Pioli: — *Educhiamo i nostri padroni!*

Eduquem els nostres patrons!

La responsabilitat de tots. — No he vingut però a excitar menyspreus ni a remoure passions — massa roentes en el pit de tots — sinó a precisar responsabilitats i a assenyalar camins possibles.

I és que, per ventura, la classe obrera presa en bloc no té també la seva part, la seva grossa part, de culpa?

Ah, amics meus, quan jo penso amb la força formidable que un moment tingueren a les mans els treballadors de Barcelona! Quan jo penso amb el temple magne que hauríem pogut alçar a Minerva, la deessa de la intel·ligència, esmerçant-hi solament la quinta part, la dècima part, de les quantitats còtzades pels treballadors!

«Sindicats», sí; però, escoles! Escoles pels infants i pels grans. «Delegats cap a Rússia», està bé. Però delegats també cap a les grans escoles d'estudis socials mantingudes pel proletariat anglès. «Caixes de resistència» per a assegurar els materials interessos, perfectament; però caixes de potència pel manteniment de les reserves morals, per la creació de consciències i d'ànimes.

Tots som culpables, ningú no és culpable.

Haurien pogut venir també aquests dies d'enferrissada i sagnant persecució sense pietat, s'haurien tancat igualment les societats de resistència, s'haurien empresonat els homes, s'hauria vessat potser la sang humana... Però qui hauria gosat a tancar les escoles? Qui hauria estat prou insensat per cloure les portes de la universitat magna que el poble hagués bastit, segur d'ésser residenciat per la irresistible i inexorable vindicta universal?

I si tot això hagués estat possible, no hauria estat possible la col·lectiva abjecció d'ara: — Qui hauria pogut empresonar els esperits?

Jo no crec que avui en dia cap home de bona voluntat, de l'estament que es vulgui, deixi de sentir la vergonyosa injustícia de l'actual règim social. Els treballadors de tots els rams, els plasmadors de la matèria i els laborants de l'intel·lecte, en una forma o altra, aspirem a la socialització dels mitjans de producció, distribució i canvi. Però l'evolució necessària per a arribar al bell demà serà molt llarga encara. Masses vanes il·lusions ens havíem fet. La missió de la societat capitalista no és pas finida. Que aquesta no és una afirmació subjectiva ens ho diu massa clar la tremenda reculada del Govern dels Soviets en aquests temps darrers.

Es debaten aquí els més alts interessos de la civilització i de la humanitat sencera! No són aquí possibles ficcions ni improvitzacions de cap mena. Què diríeu d'aquell qui pretengués assolir les millors collites sense colgar en la sina de la terra la grana germinal, ni regar-la amb la suor del seu front?

El nou maximalisme. — Hem de portar a les consciències dels homes generoses idees seminals — massa hem parlat d'odis als germans més nombrosos i desvalguts. — Hem de fer que en el cor dels homes puguin arrelar-hi els grans amors.

Fàcil cosa per un capdill guerrer arborar l'entusiasme de les seves hosts, per llançar-les a l'assalt de la plaça assetjada, si excita les concupiscències de la bèstia interior, i promet als seus homes la sang dels vençuts i l'honor de les dones, el saqueig de la ciutat i el repartiment del copiós botí.

Un altre llenguatge s'imposa als qui aspirin, honestament, netament, a dirigir els altres. El 17 del mes passat, amb paraules plenes de seny, repetia En Salvador Seguí a Palma de Mallorca que la qüestió obrera és essencialment un problema d'educació, devent desenganyar-se els treballadors de la possibilitat d'assolir llur emancipació social sense haver conseguit abans la preparació tècnica i el millorament espiritual deguts.

Si l'acord és, doncs, unànim — i les nostres paraules tradueixen fidelment el nostre íntim sentir — hora és arribada de què tots els agrupaments obrers de la terra, al costat dels mínims de benestar material *compatibles amb la llur natura física*, i pels quals han lluitat arreu amb totes les armes — jornada mínima, salari mínim, segur mínim d'invalidesa, etc. — és disposin a lluitar amb més braó encara per una reivindicació més alta, simbolitzada amb una estrella d'or al mig de les banderes roges, per la «Cultura mínima», per l'«Educació mínima» *compatible amb la llur dignitat espiritual*.

S'ha de dir al poble clarament, sense covardies, que assolida la vella aspiració de la jornada de vuit hores, li toca demostrar, si no vol que demà li sigui arrabassada violentment la seva cobejada conquesta, que és digna d'ella. Que no reclamava lleures majors per embrutir-se en espectacles degradants, ni per bestialitzar-se a la taberna, ni simplement per jeure a l'ombra, sinó per freqüentar les escoles i els centres de cultura, per omplir les biblioteques, per

visitar els Museus, per dignificar la seva llar, per tenir cura de l'educació dels seus fills, per honorar en una paraula, les potencialitats de la vida interior, per a assolir el ple gaudi de les riqueses espirituals.

Què en fariem d'una llibertat per volar, sinó sabessim batre les ales? Remarcava Renan anys ha, que no hi ha res més frívol que el dret d'associació. «Je poden reunir-se tant com vulguin els imbecils i els ignorants; de llur reunió no en sortirà mai res.»

I com un eco deformat a través dels dies, afirmava Lenin en el seu memorable discurs del 28 de març de 1919: «Es solament en l'amistat amb els intel·lectuals que la democràcia podrà fer triomfar la revolució. Insensats els qui creuen que la multitud pot crear res, ni que pot governar el país!» El gran problema social de l'hora present, és la «socialització de la cultura». I aquí tots hem d'ésser «maximalistes».

Les solucions provisionals. — Malhauradament però, ens trobem enfront d'uns problemes que ni les millors iniciatives privades, ni les corporacions populars de Catalunya poden assajar de resoldre.

Les solucions completes s'han d'afermar sobre la base de l'educació professional i l'educació dels adults fetes obligatòries — no el dret de l'home a la cultura, sinó el deure — i aquesta obra ha d'ésser fatalment el resultat d'una acció de govern. I no us tinc d'amagar el meu convenciment d'això, què fins que la nostra terra pugui dictar-se lliurement les seves lleis, el problema de l'educació obrera tindrà solament a Catalunya solucions provisionals.

Així ens trobarem, que el dia que el Govern del nostre poble pugui establir una legislació social d'acord amb la consciència dels temps, el problema de l'Escola Professional universalitzada, que haurà de néixer armada de cop i volta, se'ns plantejarà amb una violència catastròfica.

Per l'inquietant problema d'aquesta hora — que el curs dels esdeveniments podria dur-nos en un demà immediat — cal que ens trobem adequadament preparats. Així ho han sentit plenament els homes que regeixen la Mancomunitat de Catalunya, i vull fer-ne aquí franc i noble reconeixement, que solament una poruga migradesa d'esperit podria fer callar la meua veu.

Es clar que no serà la Mancomunitat ni el Govern que demà pugui tenir Catalunya, l'organisme que hagi d'acudir a resoldre directament aquesta qüestió. Això recaurà sobre els municipis industrials i les corporacions patronals i obreres, quedant pel Govern la funció d'estructurar i orientar el nou ensenyament devingut general. Però essent la Mancomunitat l'entitat política cabdal de Catalunya, s'ha captivat de tota la vasta transcendència de la qüestió, extenent i enfortint l'obra de la seva *Escola del Treball*, com un fogar d'estudis de les noves metodologies de l'ensenyament professional obrer, i complementant la seva acció amb l'*Escola Tècnica d'Oficis d'Art*, germana seva.

M'hauria estat plaent estudiar l'estat de l'educació professional a casa nostra i parlar-vos de les pos-

sibilitats que tenim al davant en l'obra de les corporacions públiques, amb el treball harmònic del Consell de Pedagogia de la Mancomunitat i de la Comissió de Cultura de l'Ajuntament. Però no vull abusar de la vostra benevolença. Jo us ofereixo parlar-vos llargament d'aquestes coses amb ocasió d'una visita col·lectiva de l'*Ateneu Enciclopèdic Popular* a l'*Escola del Treball*, a la que em plau de convidar-vos ara. No veureu una institució perfecta; poc interès tindria aleshores pels que estem honorats amb l'encàrrec de orientar-la amb bona voluntat: la nostra missió fóra acabada. No veureu una institució perfecta, però veureu, i ho dic amb noble orgull, com la Mancomunitat de Catalunya té organitzada l'Escola Professional «més democràtica del món», la que té les finestres més obertes a tots els aires nous.

L'Escola del Treball. — Perquè l'Escola del Treball no és una freda i burocràtica institució oficial organitzada a la manera típica de les «Escuelas provinciales de Artes y Oficios» on s'expèn automàtica «ciència a-peu-dret», sinó una cordial col·laboració d'intel·lectuals i d'obrers, de mestres i deixebles, companys tots de la mateixa ruta, en el cap seré i efusiu de la cultura, propici al florir dels purs entusiasmes i de les nobles abnegacions.

No un simple centre d'educació obrera on sigui popularitzada la tècnica «a cops de manual», sinó, abans que tot i per damunt de tot un fogar d'inquietuds, un enrobustiment de la personalitat pròpia, una dignificació de les tasques humils de cada dia, una exaltació de valors morals.

L'Escola del Treball s'ha proposat, amb els seus Cursos d'Humanitats, les seves Lectures literàries i altres activitats que coneixeu, oferir als seus alumnes, al costat dels mitjans necessaris per llur «educació tecnològica» — perfeccionament de l'home com a objecte, com a mecanisme i vehicle — el camí de llur «educació humanista» — perfeccionament de l'home com a subjecte, com a motor i voluntat — cercant la superació de l'uniformisme que l'especialització provoca, amb l'exaltació de l'originalitat i el sentiment de la responsabilitat pròpia, despertant curiositats desinteressades, comunicant hàbits correctes de pensament. Prou sabeu que la majoria dels humans pensen amb dolor.

Perquè l'home domini la màquina i no sigui dominat per ella — segons l'expressió de Millerand, — perquè pugui enlairar-se espiritualment per damunt de la humilitat de l'ofici, perquè dintre de l'obrer, en una paraula, substitueixi l'home — amb tota la seva tràgica grandesa contradictòria de Déu caigut, — no n'hi ha prou que amb la simple educació professional es vulgui complementar el seu ensenyament pràctic amb una forta preparació teòrica. Es necessari enfrontar-lo francament amb totes les qüestions eternes, fent-li sentir la complexitat de la vida humana, de les relacions socials, del món de les idees, les inquietuds de l'esperit, l'evolució del coneixement, la relativitat del saber científic — és a dir: tot ço que

s'oposa a la simplicitat petulant, i dóna als homes, coneixedors de falibilitats i contingències, una més intel·ligent comprensió de l'obrar i opinar dels altres homes.

Altrament, la Mancomunitat de Catalunya primer i l'Ajuntament de Barcelona després, han estat de les corporacions de Govern de tot el món que a primera hora han reconegut, en la mesura de llur potencialitat, el dret integral del poble a l'alta educació, establint beques per subvenir a les despeses dels Estudis Superiors dels alumnes obrers més ben dotats, de llurs escoles, preparant l'adveniment del nou règim en què les portes de la Universitat siguin obertes només als que en siguin dignes i on la sola aristocràcia del cor i de l'esperit rebi l'acatament dels homes. Les paraules de Ciceró poden repetir-se encara: «La salvació de la ciutat reposa sobre els millors, sobre els qui són grans per la intel·ligència, grans pel caràcter, grans per l'ànima; car aquests homes només, són els veritables defensors dels principis, de les llibertats, de les tradicions de la República.»

Tema del treball. — I vaig a acabar oferint-vos el tema de treball col·lectiu que m'heu demanat pel curs que ara inaugurarem. Una tasca de modesta aparença i formidable eficàcia.

Plau-me a mi, pels dintres, abandonar l'esperit a l'encastellament quimèric dels ideals remots. Ara davant vostre, amarat de la responsabilitat del moment, prefereixo la humilitat d'una obra perfectament realitzable, a l'esclat rutilant de les aspiracions fantasioses. Ja sabeu prou bé com els grans projectes estan sempre a la vora dels grans fracassos.

Companys de l'*Ateneu Enciclopèdic Popular*! Vosaltres que heu estat sempre els vetlladors de la dignitat del poble i dels atributs de la democràcia, jo us proposaria que us convertíssiu enguany en paladins d'una altra noble creuada: la de conquerir l'efectivitat de la lletra morta de la Llei d'Aprenentatge del 17 de juliol del 1911, per la que clamava des del Consistori el meu amic En Nicolau d'Olwer. Des de l'Escola del Treball, fa anys que lluitem debades perquè en sigui respectat un article només: el que es refereix a l'obligació del patró de facilitar als aprendents l'assistència a les escoles professionals.

Penseu que en molts tallers encara, els aprendents estan sotmesos a un règim absurde, per no dir monstruós: febles infants, molts sense l'edat prescrita, són els primers d'entrar a la feina i els darrers de sortir-ne. I tot l'ensenyament patronal es redueix, en alguns casos, a enjouar-los a un carretó i convertir-los en bèsties de càrrega, o a acoplar-los amb una màquina automàtica, com un engranatge més, perquè a la fi d'una vida de fer «caps-d'agulla» es converteixin en aquell «cap-d'agulla» de què parlava Adam Smith;

espaventable sort de l'home que per la necessitat d'un major guany immediat, per un plat de llanties, s'ha de vendre l'ànima al diable. I encara hi hauria qui es meravellés de la crisi de valors morals del nostre temps!

Conseguiu amb aquesta empresa que de mica en mica ressorgeixin els operaris hàbils, els «fadrins complets», coneixedors de tota la vasta tecnologia d'un ofici, aquells antics artesans — meitat obrers, meitat artistes, — que sabien posar en la matèria que fisonaven l'empremta subtil de la pròpia espiritual iniciativa. Fareu reviure poc a poc aquella puresa professional que tan bellament evocava, ara fa un any, el nostre President — recordeu que els egipcis laboraven amorosament les grapes de fusta amb què relligaven les pedres de l'interior dels murs dels seus temples, que mai ningú no havia de veure.—I anireu reduint així la tràgica corrua d'homes encadenats, sense esperança de redempció, a l'esclavatge d'un treball que apaga lentament aquella divina flama de l'esperit.

Per l'obra que us dic, tots els homes de bona voluntat estaran al costat vostre.

La solemnitat d'aquest acte. — Remarcava amb goig, en començar, la gràcia que heu tingut alliberant aquesta inauguració de curs de tota freda i estantissa solemnitat de protocol.

Solemne és, però, l'acte d'avui, en el pur, en el prísti, en el més noble sentit de la paraula. «Solemne», perquè el repetim cada anyada, segons el camí del Sol per la immutable caravana fulgurant de les constel·lacions.

Després d'un curs un altre... Que la nostra obra té l'encant inefable de què cada any, al temps que el most perfumat regalima pels trulls, ens porta la divina joia d'un començament, i no ens deixa mai als llabis aquell regust amarg, ni la recança melangiosa de l'acabar. Acabament, vol dir imperfecció, vol dir renunciament a les ideals aspiracions, il·lusions esvaïdes. Que només els petulants i els necis estan satisfets de llurs obres, i l'home de seny les estima solament com un signe augural, perquè en les mateixes imperfeccions que sap descobrir-hi, hi troba justament la fermaça de les futures obres millors.

Així nosaltres llancem en aquest moment l'esguard enrera, i en els defalliments de les hores passades, i en les nostres culpes i en les nostres covardies, hi trobem l'esperò més fiblant pel nostre millorament futur. I la mà d'un amic invisible s'allarga cap endavant, empenyent-nos a prosseguir la nostra caminada per la ruta inacabable de l'Ideal.

RAFAEL CAMPALANS

Ciutat, 19 d'octubre de 1922.

Poesia catalana

LA RETROBANÇA

Ànima meva temorenca i balba
pels carrerons de la ciutat dorment:
de la disbauxa i de l'esfondrament
és el mateix afollament qui et salva.
M'ha posseït el sèptuple dimoni
i he assaborit el tast de tot pecat;
quan, frívol, malversava el patrimoni,
dormien els porcells al meu costat.
He begut l'odi en els camins del vici;
per mi el plaer fou calze d'amargô:
no em cal, així, la veu del sacrifici
que em dugui a asseure'm al pairal escó.
Sé del besar de cent distintes drudes,
sé de l'estreta i del trontoll divers,
sé de les veus brutals i cantelludes
i de les veus amables com un vers.
Sé del fanal que en el retorn vacil·la
i del trespol esmunyedís al pas
perquè la pròpia ment no és prou tranquil·la
i en cinc tavernes he sigut voraç...

Però, en tornar com una escurrialla,
els ulls gonflats i estúpid el cervell,
empiocat de la carnal baralla,
sentia la bravada del porcell:
l'últim dimoni que ronxava al llit
en l'estertor de l'acomiança.
L'eixorca grapa m'aferrava al pit,
cresp dels espaumes i l'esgarrifança.
Fins que em sobtava l'hora del matí
maleint el platxeri i la companya,
quan el sol m'increpava pel verí
amb que m'havia emmetzinat l'entranya.

I he dit: — Ai, Pare, vull la retrobança,
car sou benigne i em perdonareu,
i m'obrireu els braços, i en fermança
de pau un tendre anyell immolareu.
Aquest, o Pare, fou el meu retorn.
El bés de pau heguí per únic càstig.
Foll de luxúria en el carnal sojorn,
déu de bonesa, m'heu guanyat pel fàstig.

DIJOURS SANT A CIUTAT

Pàmplet.

Dijous Sant! Ens ofega la tragèdia.
Adeussiau, les vanitats del món.
Només que cendra l'humanal comèdia...
Mes tos deixebles, fill de Déu, on són?

En el carrer, silenci de petjades.
Picajueus endiastrats, els trams.
Rambles avall, el són de les onades.
Rambles amunt, l'adormiment dels camps.

Còrpora enfora, hi ha el jaqué i la càmfora.
Còrpora endins, digestió de peix.
Cel amb corbades elegàncies d'àmfora.
Terra on la Pasqua de l'oblit hi neix.

Després del llor, el tany de l'olivarda.
Després de l'àpet, el petó que ven
— al·legoria del matí i la tarda... —
I tanta gent, Senyor, que no us comprèn!

D'aigua beneïta cal omplir la pila.
Car sota el negre dels vestits, Senyor,
Sovint rau el maligne que vigila
i el flamenquisme que us ganyota el plor.

I si tornessiu en la tarda morta,
la gent devota dels novells encunys
per a tallar-vos una creu més forta
es llevarà el jaqué, i el coll, i els punys.

JOAN MÍNGUEZ

De *La llamborda vibrant*

La nit d'Octubre

Poema d' Alfred de Musset, versió catalana d' Alfons Maseras (1)

EL POETA

Com un somni ha fugit la dolor que sofria.
Jo sols puc comparar son record ja llunyà
a la boira silent que l'aurora destria,
que la rosada esmuny i avia ça i enllà.

LA MUSA

Poeta meu: quin mal sofrieu?
Quin secret maltret tenieu
que de mi us va separar?
Jo'n tinc marriment encara.
Per quina dolor, ignara,
tan de temps vareig plorar?

EL POETA

Una dolor vulgar, de tothom ben sabuda;
mes quan l'enuig ens puny i el cor llança un lament,
una follia ens pren, l'ànima s'ens trasmuda,
creient que mai ningú sofrí tan greu turment.

LA MUSA

Sols tenen vulgars quimeres
els homes qui són vulgars.
Sien ton misteri esparç
i tes paraules sinceres.
Que el teu cor no s'hi repensi.
La deessa del silenci
és germana de la Mort.
Si hom es plany, no és endebades.
Un lament, moltes vegades,
ens lliura del desconhort.

EL POETA

Si ara em calgués parlar de la sofrença mia
jo no sé pas quin nom li podria donar:
si és amor, si és orgull, experiència o follia;
ni sé tampoc si a algú podria aprofitar.
Tanmateix, amatent, t'en contaré la història.
ja que estem sols aquí prop l'amorós fogar.

Pren la lira en tes mans, i fes que ma memòria,
per son cant, dolçament, es pugui desvetllar.

LA MUSA

Del mal que vas a contar-me,
poeta, n'estàs gorit?
Sense amor, sense despit,
vull que ara puguis parlar-me.
Recorda que m'has tingut
per confident, per amiga.
Que hagi nodrit, ningú diga,
les passions que t'han perdut.

EL POETA

Tan ben gorit estic d'aqueixa malaltia,
que fins en dubto i tot quan hi goso pensar.
I quan recordo els llocs on sovint me perdia,
m'apar que era algú altre qui allí solia anar.
Musa, no temis, doncs; fes tos acords reviure
i així sense perill ambdós podrem cantar.
Dolça cosa és plorar, dolça cosa és somriure
remembrant les dolors que hom podria oblidar.

LA MUSA

Com una mare amorosa
qui vetlla el fill adormit,
així m'inclin tremolosa
sobre el secret del teu pit.
Parla, amic; la meva lira,
mentre t'escolta, sospira
i encalça el so del teu plany.
I, com en màgic miratge,
passen, sutil romiatge,
les febles ombres d'antany.

EL POETA

Jorns de treball! Els únics que he viscut!
Soletat, soletat amada!
Gràcies a Déu que de nou he vingut
a aquesta cambra retirada.

(1) Representada al teatre «Eldorado» pels alumnes de l'Escola Catalana d'Art Dramàtic en la inaugural de l'any 1922-23.

Redós silent que havia desertat,
 llàntia fidel, seients polsosos!
 Oh, Musa mia, tot ho has encantat!
 Musa immortal: som venturosos!
 En aquest redós meu que és el meu món,
 obrir-te vull l'ànima entera.
 Tot t'ho diré. Sabràs el mal pregon
 que pot causar fembra encisera.
 Fou una dona, sí, mos bons companys
 (ja ho sospitàveu, si no ho deia),
 per a qui foren mos dalits i afanys
 i a qui, com un esclau, jo creia.
 Lligam fatal, per ell mon cor perdé
 les seves força i juvenesa.
 I malgrat tot, al seu costat visqué
 dies de joia i de tendresa.
 Prop del riu caminàvem, per la vora
 d'argent, feliços i encissats.
 L'astre nocturn solemnitzava l'hora
 fent els camins divinitzats.
 Encara veig blegar-se, al clar de lluna,
 son cos arredossat al meu.
 No en parlem!... — No preveia pas, oh Déu!,
 on me duria la Fortuna.
 Potser a les fúries els seria odiós
 i una victima els hi calia.
 Elles m'hauran punit la fellonia
 d'haver volgut ser venturós.

LA MUSA

La imatge d'un dolç record
 se t'ha palesat suara.
 Poruc, seguiràs encara
 l'estela del camí mort?
 Si dels dies de ventura
 renegues, no't fas favor.
 Si la Fortuna fou dura,
 fes com ella i sens paüra
 somriu a ton primé amor.

EL POETA

No; jo somriure vull a la desestrugança.
 Oh, Musa!, ja t'ho he dit. I vull, sense passió,
 contar-te mon enuig, mon somni i esperança;
 fer-te avinent del lloc, del temps i ocasió.
 Era, si m'en record, una nit tardorenca,
 trista i freda si fa com la que avui s'ajau.
 Rondinava l'oreig en la calma blavenca
 i l'ànima em deixava sense repòs ni pau.
 De la finestra estant amb ànsia l'esperava.
 Només hi havia en l'aire sospirs i fosquedat.
 I vaig sentí en el cor el dubte que em temptava:
 el dubte, la sospita d'una infidelitat.
 Tota cosa a l'entorn era trista i deserta.
 Qualques ombres passaven, un fanal a la mà.
 Quan l'oreig es filtrava per una porta oberta,
 hom percebia al lluny com un panteig humà.
 Explicar no sé pas com un pressagi amara

i colpeix l'esperit inquiet i concirós.
 Inútilment l'amor m'encoratjava encara,
 mes era l'hora ja de trobar-nos els dos
 i ella no va venir. Negat en la incertesa,
 no treia, apesarat, la vista del carrer. —
 I no t'he dit encara com era gran i encesa
 la flama que nodria per ella el meu voler.
 No amava al món més que ella i estar sens ella un dia
 me semblava un destí més afrós que la mort.
 I ara confessaré que en aquella hora impia
 grans esforços calien per rompre un llaç tan fort.
 Mil voltes li vaig dir pèrfida i deslleal.
 Comptava les ferides que duia dintre el pit.
 Mes ai!, en evocar sa formosor fatal
 no recordava més que havia estat colpit.
 L'alba, per fi, vingué. — Fadigat de l'espera,
 prop la finestra aquella m'havia endormiscat.
 I en esclatar la llum i trobar-me allí on era,
 mirant arreu arreu restí meravellat.
 De cop i volta, allí, devers la cantonada,
 òic damunt l'empedrat uns passos lleus, lleugers.
 Què veig, llavors, què veig? — Ella! — Desventurada!
 ...I entra.—D'on véns? Són hores de corre pels carrers?
 Com goses vindre a mi? De qui has estat esclava?
 Què vols? Ton cos plaent, on ha passat la nit?
 Mentre jo a la finestra, sol, me desesperava,
 a qui somreies tu, i en quin lloc i en quin llit?
 Oh, pèrfida i gosada! Dignes: serà possible
 que vinguis a oferir-me la mel del teu besar?
 Què vols? te torno a dir. Per quina sed horrible
 vers tos braços cansats vols atreure'm encara?
 Ves-te'n ben lluny, amor: espectre, fum, escuma,
 fantasma de la dona que tan vaig estimar!
 Tota la joventut fosa en l'oblid s'esfuma.
 Que fores sols un somni des d'ara vull pensar.

LA MUSA

Pobra ànima defallida!
 M'ha corprès el teu lament.
 Car Poeta: ta ferida
 pot obrir-se novament.
 Be fas, si consol demanes:
 eixes misèries humanes
 costen tan d'apaivagar!
 Sols l'oblid és cosa bona.
 D'aquesta pèrfida dona
 ni el nom vullguis recordar!

EL POETA

Maledicció! Qui ho diria?
 Sense tu jo no sabria
 què cosa és traïdoria,
 ni sa terrible faisó.
 Oh, dona! Per ta follia
 m'has fet perdre la raó.
 Fatal me fou ta mirada.
 Funestes són tes amors.
 Ma juvenesa daurada

perderes en les foscos.
 Malhaurat qui en tu confia.
 Ta veu, ton esguard gosat,
 m'han après la flestomia.
 De l'amor he renegat.
 Sa dolçor pago ben cara,
 dolçor cruent d'un instant!
 I si dubto dels plors, ara,
 és perquè t'he vist plorant.
 Mateix que un nin jo glatia
 sense presumir cap mal.
 La meva ànima s'obria
 com una flor matinal.
 Desarmat, sense experiència,
 mon cor ultratjat va ser.
 Mes jaquir-li la innocència
 era més fàcil de fer.
 Vergonya a tu! Tu sembrares
 mes primerenques dolors.
 En obrir-me els ulls, regares
 els meus passos d'amargors.
 I els plors tenen sempre eixida,
 que res no els podrà eixugà,
 car brollen d'una ferida
 que mai ningú gorirà.
 Mes el cor podré rentar-hi
 com en la font de l'oblit,
 si m'és permès de deixar-hi
 el teu record avorrit!

LA MUSA

No parlis més, poeta. No siguis foll a ultrança.
 Baldament ton encís un jorn hagués durat,
 no blasmis aquell jorn si d'ell fas remembrança.
 Respecta ton amor si vols ésser amat.
 Si és massa gran esforç per la feblesa humana
 perdonar quan és altri l'autor del nostre mal,
 estalvia't almenys la ira que sempre és vana
 i acull l'oblit que és bàlsem de tot dolor letal.
 Els morts dormen en pau en el si de la terra:
 cal que reposi així nostre amor apagat.
 Sol també el sentiment devení una desferra.
 La fossa que la colgui serà un indret sagrat.
 Per què ton desconhort, que és deu d'experiència,
 creus que rau en l'engany, que follia pot ser?
 Per cas sense motiu obra la Providència?
 Creuràs que Déu flagella sense com va ni ve?
 La ferida que et puny qui sap si et salvaria,
 fill meu! Qui sap! Per ella ton cor avui s'ha obert.
 L'home és un aprenent, la dolor és son guia
 i ningú no es coneix mentre no hagi sofert.
 Es una dura llei, una llei sense esmena,
 vella com són el món i la fatalitat,
 que ens cal ésser unguits de tristesa i de pena.
 Només per la dissort el cor serà salvat.
 Per madurar, les messes, necessiten rosada.
 Per viure i per sentir, l'home ha de llançar plors.
 La joia té per símbol una tija trencada,
 tota xopa de pluja, tota plena de flors.

No et creies ja gorit d'aquella amor fallida?
 No et sents ara envejat i tot, a cada pas?
 D'aquests plaers lleugers que fan amar la vida,
 si no haguessis plorat, en faries tan cas?
 Quan pel cap-vespre dolç sol convidar-te a beure
 qualche company, prou gustes la conversa amical.
 Digues, t'en gaudiries d'eixes hores de lleure
 si no sabesses ara ço que la joia val?
 Te plaurien les flors, la prada que fulgura,
 les rimes de Petrarca i el garlar dels ocells,
 Miquel-Angel, les arts, Shakespeare i la natura,
 si alguns de tos sanglots no trobessis en ells?
 Compendries dels cels la inefable harmonia
 i el silenci nocturn i el plor del mar ingent,
 si no haguessis glatit, pres de febre i follia,
 pel no res on les coses moren eternament?
 Altra dona no tens? No ets prè d'uns altres llaços?
 No és bella i graciosa? No estimes novament?
 No trobes més manyaga l'estreta dels seus braços
 quan el record llunyà d'aquella et ve a la ment?
 No aneu també tots dos prop del riu, per la vora
 d'argent, pel bosc florit, dolçament encisats?
 El silenci nocturn no fa divina l'hora?
 No tremiu, ella i tu, contents, meravellats?
 No és bella i és solemne l'hora del clar de lluna?
 No us senyala el camí la ventura també?
 Si en aquests viaranys trobessis la Fortuna,
 no aniries seguint-la, content i falaguer?
 De quina cosa et planys? La immortal esperança
 s'és enfortit en tu per obra del dolor.
 Voldries ignorar l'assenyada confiança?
 Menysprearàs un mal que t'ha tornat millor?
 Plany-la, fill meu, aquella dona infidel que plores.
 Plany-la per tot el dany i el bé que et va causar.
 Déu te la va donar desitjant, aleshores,
 el secret de la joia poder-te revelar.
 La tasca d'ella fou ben dura. T'estimava,
 potser, mes el destí l'armà contra ton pit.
 Si coneixia el món, ella t'el revelava.
 El fruit de tes dolors una altra ha recollit.
 Plany-la, son trist amor digué adéu a la vida.
 La punyida del cor no es va saber tancar.
 En ses llàgrimes, creu-me, no tot era mentida.
 I encara que així fos, plany-la, si sabs amar!

EL POETA

L'odi és vil: cosa ben certa!
 I esgarrifa amb desconhort
 eixa serp quan es desperta
 i se us enrosca pel cor.
 Escolta'm, i sigues, f'ada,
 fiança del meu serment:
 pels ulls blaus de l'estimada,
 per l'atzur del firmament;
 per la guspira formosa
 que a Venus el nom prengué,
 que com perla tremolosa
 fulgura en el cel primer;
 per la grandor de natura,

per la del seu Creador,
per la llum tranquil·la i pura
del sol, pare benefactor;
per l'herba humil i arraulida;
pels camps i pels boscos verds;
per la puixança de vida
que fa moure l'univers,
t'allunyo de la memòria,
rastre d'amor insensat,
fatal i ombrívola història
ja sepulta en el passat!
Si amiga et diguí i amada,
ja ni d'ombra el nom te dó,
oh tu, dona innominada!
Amb l'oblit tens el perdó.
Perdonem-se. — Fou rompuda

la cadena forta i breu.
La dolor torna a ser muda.
Jo et dono l'últim adéu!
— I ara, blonda somniadora,
Musa, en nostre amorensem.
La teva complanta enyora
la meva ànima. Cantem!
La plana tota embaumada
glateix perquè ve el matí.
Desperta a la meva amada!
Collirem flors pel jardí!
La natura apar més bella
quan el dia aixeca el vol.
Anem a renaixe amb ella
besats per la llum del sol!

MINISTERIO
DE CULTURA

Lírica italiana

Solituds

POEMES

SAVIESA

A Manuel de Montoliu.

Eixorcament és el nom de la nova vida teva,
lliure dels surts humans, sense llum i sense ardors.
Anima lleu a qui plau poder viure de fervors,
expandir damunt les coses ta bonesa sense treva.

No ets ja potser la mateixa que un dia pels seus camins
a manyocs impressions fresques col·lia talment com roses?
No ets tu la que tant amava les criatures, les coses,
que creixien a sa vora en els fraternals camins?

Prou el teu desig pel bé era gran en desmesura.
De tu vessava i fluïa damunt del món la tendresa
com una gran rierada plena de tota riquesa
que va emmirallant el cel per la serena planura.

Tot home t'era germà, bon punt en el rostre seu
llegissis dels seus vint anys la càndida puritat.
La teva tendrô escampaves molt més que fraternitat
feliç per una paraula o per un somriure lleu.

Solitud ha pres des d'ara el nom de ton novell viure;
ànima lleu. T'emmusteïres cremada per més d'una flama:
en cristal·lina pureza, sola i closa en el teu drama
tu vius aliena a tot, de tota aventura lliure.

Ben indiferents desfloren ton cercle d'immunitat
els homes, que et són germans, teies de les passions.
Lloen la fosca Sort que en llurs mans té tots els dons
i en fugaç tràfec ells viuen cercant la felicitat.

I tu somrius. I encara entrelligues amb la ironia,
— tràgic entrelligat — als accidents humans:
impassiblement contemples els sobrers quotidians mals,
tu, que vas en tu mateixa guarir tota malaltia.

Lliure es deslliura ta força que ja sofria excessiva
les condemnes que planen de l'home sus l'ànima eterna.
La teva esvaïda sort entre ombra i llum era alterna.
Avui ets ben lliure, segura en ta fórmula definitiva.

Sola, en el buid on cruixen tots els sistemes humans.
en tu mateixa retroba't en els freds cels estelars;
ets l'ànima elemental del món milenari espars
que en si dúu — etern infinit — tots els misteriosos plans.

I orfe de gales vius, ànima solitària,
en un regne que rau damunt la baixa òrbita humana.
Tan sols quan l'arbre es despulla de la seva fronda vana,
sol retrobâ en si mateix la línia única necessària.

NOCTURN

A N'Alfons Maseras.

Aspriva pujada abrupta en la Muntanya de l'Eternitat
en l'extàtica nit impertorbable
tal vegada per l'estupor d'una cosmogonia apareguda
nova en el pregon de l'abis de la Infinitud.

Sol: jo sento que el cim de la muntanya
és una mà aixecada que m'ofereix el cel
arquejat, amb innúmeres flors sense tija,
fins al límit incert de l'horitzó.

L'espectralitat llunar de la nit, redueix
les coses a una forma exacta elemental, tancant-les
en una línia perfeta. Oh! Les meves mans nues
no són pas fetes de carn, sinó d'una puríssima llum.

Jo resto sol. El món ja no existeix
més que com un somni, o bé com un record.
Al fruit d'aquesta pura solitud glateixo
voluptuosament. Aquí dalt m'he trobat a mi mateix.

I dic a la meva ànima, perduda en l'embullada
xarxa dels somnis que vanament rossega en si mateixa:
—Si tu vols, a la teva bellesa nocturna no hi haurà
en aquesta hora perfeta res incompreensible.

El tot és el no-res, tu ho saps. Però en eixa nit els secrets
del Moviment Estelar estan a punt de revelar-se.
Sorprenràs el misteri del: «giravolteu, o astres!»
infiltrant-se en el ritme assossegat dels planetes.

I a l'endemà, de retorn a la pobra terra, que és el pària
dels móns, sentiràs més refeta la teva potència.
Viuràs vora dels teus consemblants diferents de tu, sense
necessitat d'odiar o amar, divinament solitària.

BOCA

A Joan Malagarriga.

Massa foren i de masses abstraccions els herois!
Avui anhelem la vida viva, divina, febrosa.
Oh! anorrear damunt d'una boca estranyament femenina
la mania del *més enllà de l'infinit* que hi ha en nosaltres.

Ah! No hi ha contacte possible entre l'univers
del nostre Esser i el de les Astrals Coreografies.
Debades cerquem l'obscura via de l'ígnot:
en l'espai terrible nostre somni és dipers.

Guarim amb la hipòtesi les nostres meninx emmalaltides,
cerquem resposta als «i després?» quotidians i fidels.
O, Poesia! El desig nostre no tenia dels cels
més que el do regi de les immenses nits estrellades!

Substituït en la recerca el pur lirisme,
el cant fou la nostra oració de cada dia:
no-res-menys sentirem encara bategar entorn nostre
l'Univers clos en son misteriós egoisme.

Avui ja no: plantem de nou el nostre jo-físic, vigorós
damunt de la bona terra que germina miracles de colors.
Fereix nostres sentits — més que carnals — ensonyats,
l'aire d'aquesta primavera que truca a la porta del somni.

Es bona la terra sobre la qual repengem nostre pes mortal:
(un xic acostumada a seguir la via ordinària,
el ritme dels altres móns no la inquieta:
ella dança en la seva ínfima part d'infinit universal)

plantem els nostres peus segurs en la immanència
de l'avui i si ens rosega el cor un desig de somni:
Boca, dona'ns ton bes, que de cap altra cosa sentirem fretura
si no és de llançar al vent la nostra massa intacta potència.

CESARE GIARDINI

Trad. de JOAN MALAGARRIGA.

ELS LLIBRES

EPISTOLARI D'EN M. MILÀ I FONTANALS. — Correspondència recollida i anotada per L. Nicolau d'Olwer.—Tom. I.—Anys 1840 a 1874.—Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1922.

La major part de les lletres aplegades en aquest volum no són d'En Milà, y no fan referència a la vida sentimental del gran home. Són documents d'una època, ens mostren l'activitat i la universalitat d'En Milà, «en constant relació amb els romanistes i folkloristes més erudits». En la correspondència dirigida al seu germà Pau hi ha gairebé sempre la preocupació intel·lectual, la fredor objectiva de l'home de ciència. De tant en tant, una mica d'ironia juvenil. Però són més significatives les lletres on parla dels estils arquitectònics que ha vist o de les oposicions que prepara.

En Nicolau d'Olwer, en aquest primer volum de correspondència milaniana, editat per l'Institut amb motiu del primer centenari de la naixença de l'il·lustre professor, ha fet una feina seriosa i escrupulosa, digna de tots els elogis. Els resultats no han estat insignificants, perquè encara que no s'hagi posat al descobert «l'home Milà i Fontanals», ha aparegut, vivent a través de les lletres dels erudits i dels poetes i dels folkloristes d'aquell temps, una època ben interessant de la nostra vida literària.

J.-M. Lòpez-Picó. — *LLEURES BARCELONINS.*—Editorial Catalana.—Barcelona, 1922.

El poeta J.-M. Lòpez-Picó ha aplegat en un volum una pila de prosas sota el títol de *Lleures barcelonins*. Són imatges, moralitats, narracions líriques i quasi contes. A conte no hi ha cap que hi arribi. En canvi són amarades, les prosas d'En Lò-

pez-Picó, d'un gran lirisme i fan una mica d'esgarrifança emotiva.

Els *Lleures barcelonins* són una mena de quadern on s'ofereixen moltes coses barrejades. La primera part del llibre és feta de prosas d'ambient barceloní. La ciutat, aquesta creació mitològica contemporània, hi és devotament copsada. No cerqueu una frescor folk-lòrica, ni una pintura traçada. Cerqueu-hi la lloança enternida del nostre sol i de les nostres pedres. Els tipus anecdòtics i els xistus circumstancials, són el pretext d'una apassionada lletania abstracta.

El llibre és completat amb uns petits poemes en prosa, imatges retallades, espurnes líriques, compreses sota el nom de *Els Jardinetes del diumenge*. I altres prosas diverses, entre elles uns delicats contes orientals.

Aquesta obra nova de J.-M. Lòpez-Picó, prova encara una vegada les característiques inconfusibles del seu temperament; ell és un líric per damunt de tot.

Quan teoritza, quan fa crítica, quan assaja l'experiment d'una novel·la o es llença a la perillosa aventura del conte, surt el líric. Això seria molt compromès per a un home que no fos de la qualitat del Lòpez-Picó, poeta pur.

Antoni Rovira i Virgili. — *HISTÒRIA NACIONAL DE CATALUNYA.*—Vol. I.—Edicions Pàtria.—Barcelona, 1922.

Ha aparegut el primer volum de la *Història Nacional de Catalunya* del Rovira i Virgili. Això és un esdeveniment que cal subratllar. Es un èxit de la nostra renaixença.

Som en un període de decaïment, s'ha dit. A Catalunya només una pobre lírica floreix, s'ha repetit. I ve't aquí que avui és un manual d'història literària o un manual de folklore o una història de la nació el que apareix. I demà seran altres lli-

bres i altres activitats les que posara sota la llum del sol la febre creadora del nostre poble.

En Rovira i Virgili té aquesta febre de creador. Ho ha dit ell mateix: en el silenci tenebrós que el volta ha sentit un nom que el cridava i l'ha fet moure i pel qual dona tots els fruits del seu treball. Aquest nom és el nom de Catalunya i aquesta febre és la dels renaixements.

El primer volum de la *Història Nacional de Catalunya* comprèn, a més a més d'un preliminar extens i apassionat, tota la crònica dels temps prehistòrics, comprenent-hi la dominació cartaginesa i la colonització grega. És un llibre magnífic, profusament il·lustrat, d'una presentació rica, excel·lent.

No farem pas una crítica de l'obra del Rovira com a historiador. Ni som tècnics, ni aquest primer volum és suficient. Ens limitarem a senyalar amb joia l'aparició de la *Història Nacional* i a proclamar la finor crítica, la sagacitat, la diàfana exposició, de l'obra d'En Rovira i Virgili, que és l'obra admirable d'un patriota.

J.-M. Lòpez-Picó. — *LES ENYORANCES DEL MON.*—Op. XV.—Altès, imp.—Barcelona, 1923.

Les enyorances del món, titula el seu darrer llibre el poeta Lòpez-Picó. El món és Itàlia: en les pedres de Roma hi ha sensacions universals. Però Itàlia apareix també com una llar a la qual desplaçar. Itàlia: món i casa.

Com ha vist Itàlia En J.-M. Lòpez-Picó? Com ha vist els paisatges italians?

No cal dir que, sota els seus ulls, la natura s'agita i s'exalta, es fa gran i esdevé abstracta. Camina de la forma a la idea. Aquest és el procés habitual de la creació poètica lòpez-piconiana.

Roma, Gènova, Pompeia, Assís

Siena, Venècia, aquestes coses tan concretes, són interpretades idealment per J.-M. Lòpez-Picó. Cada ciutat o cada paisatge és un símbol.

El llibre de *Les enyorances del món* és una nova admirable mostra de l'original temperament del nostre líric. La paradoxa colpidora, el vers dur i consistent, la imatge ardida, hi sovintegen. Hi ha una pila d'epigrames com «El secret de Siena», «Sensació repetida», «La lliçó de Sant Gimignano» i, sobre tot, «Adéu a Verona», d'una alta puresa de línies. L'«Adéu a Verona» fa així:

*Tu, mon exemple, xiprer,
penserós de la natura:
Vas on caben tots els vents;
i, tot sol, arquitectura.*

No pot negar-se que això és de la més autèntica ortodòxia lòpez-piconiana.

El «Romanç de Venècia» és clar, clar, clar. Les imatges, fresques, us salten entre els versos com el peix a la xarxa:

*Banderoles d'Orient;
cel desfet com una falda
on hagi dormit l'oblid
febrós de totes les races,*

*amb barreja de perfums
de fruits i roses cansades.*

Però la idea dominant de *Les enyorances del món*, el més característic el llibre, potser, és la visió domèstica d'Itàlia que en té En Lòpez-Picó, Entre les pedres milenàries que li parlen de la tradició i de la immortalitat.

En Lòpez-Picó sent la llar. Les veus i els vents li duen a les orelles aquest mot: casa.

*«Oreja la passió
una tonada que canta:
—«Calla, cor. Què val el món,
si es perdés la pau de casa?»*

I des del tren, tot veient el caminal i el pagès que llaura, i la muntanya i el sol, una veu li canta:

*«Lla d'enllà, xopluc del ras,
tenim un recó de casa!»*

El paisatge italià, que diuen que és tan dolç, deu recordar al poeta la pàtria nadiua.

No és tal recó de vall o aquella collada o aquells pollancs. els que suggereixen el record. Es tota Itàlia:

*Amunt i avall dels camins,
totes les llums del viatge
em porten el sol estil
d'aquesta paraula: Casa.*

Així és com el Lòpez-Picó ha gusat i ha recreat el paisatge italià. Itàlia és el món ample i etern, però també el tendre repós que fa pensar en els nostres pins i en les nostres vinyes.

T. G.

CAL ESMENTAR

El volum d'història de l'art referent a *Mesopotàmia*, escrit pel senyor Folch i Torres i editat per l'Editorial Catalana. Es un bell assaig, correcte, de vulgarització.

—El llibre *La marina catalana*, de l'I. Bo i Singla, amb pròleg d'En V. Solé de Sojo.

—A. O. Barnabooth. *Son journal intime*, per Valery Larbaud. Llibre intel·ligent. Potser massa i tot.

—*Le Père Hase*, estudi històric per Camille Pitoulet, formant part de les edicions de *La Renaissance d'Occident*.

LES ARTS PLÀSTIQUES

PINTURES DE L'OBIOIS

En la volta de la capella de l'Institut de Cultura de la Dona, l'Obiols hi ha pintat unes teories d'àngels i guirnalles dessota d'un cel tot llis i net, on els estratus tranquils i transparents juguen llur paral·lelitud horitzontal.

L'Obiols ha plasmat en la seva pintura molt de l'esperit de la Itàlia renaixentista: una mica de la profunditat de Benozzo Gozzoli i Ghirlandajo, una mica també de la gràcia lleugera de Botticelli en aquestes pintures de l'Obiols. També l'escultura policroma de Lucca della Robbia ha deixat petja en l'esperit del nostre pintor. Però cal dir que el seus àngels malgrat i tenir una finor a lo Donatello, són xicotets de la terra vistos per l'artista de Sarrià. Els vaillets immortals del nostre gran decorador, el seu *aprenent*, el *noi d'estudi* del cartell de la Protectora, ara, en les pintures de la capella de l'Institut, van nuets i toquen celestials músiques, però no poden desmentir

el seu aire terrenal i més encara local; són d'un barcelonisme de barriada.

Aquesta és, ben segur, la major glòria de l'art de l'Obiols, que a través d'una estructuració italiana deixa sentir sense disfressa la *nostra* humanitat, la humanitat viva, la humanitat pròxima que és, en el fons, la creadora de tota iconografia eternal.

Tècnicament, l'Obiols ha reeixit bellament de la seva feina, tant a l'enllaçar la decoració en les línies de l'arquitectura, subjugant-se a les lleis òptiques, com en l'aspecte de pintor.

La gamma jugada per l'Obiols és una gamma verd-daurada, molt rica, tot i devenint alhora ben simple, ben arquitectònica.

El pinzell és també manejat sense truc, però amb gràcia, essent en alguns fragments importants una obra acabada.

..

Cal esmentar, ara que parlem de l'Obiols, el seu nou cartell anunciador del 1er volum de la *Història Nacional de Catalunya*, d'En Rovira i Virgili.

PINTURES DE L'HUMBERT

Pintor fi aquest. Si en els seus dibuixos s'ens mostrà amb una sensibilitat que feia sang, en les seves pintures darrerament exposades al Camari la sensibilitat sembla més canalitzada; però en esguardar els maticos imperceptibles d'aquesta pintura, ens ve la mateixa tremolor que en contemplar els seus aigua-tintes.

Manuel Humbert ha reeixit tècnicament en algunes de ses pintures, especialment en els paisatges.

Manuel Humbert, el pintor més delicat de tots els nostres. Les seves pintures tenen una bellesa transparent, ivorina, com les mans llargues i afilades de la tuberculosi.

R. B.

LES REVISTES

EL MONSTRE DE LA INERCIA

Amb aquest títol publicà En Carles Soldevila a *La Publicitat* un dels seus fulls de dietari que reproduïm, assenyalant la possibilitat de fer-ne aplicació als problemes de l'esperit que més preocupen les nostres generacions.

Creiem que la lluita dels millors és avui una lluita contra la inèrcia. Si ho teníem sempre en compte, es talviariem moltes discussions inútils i moltes incomprendiments depriments.

I molts i molts d'entre nosaltres sortirien de la inhibició en què viuen entre el *No s'enten* i l'*on anem a parar?* que ara fa estèril llur vida.

Deia En Soldevila:

«La vida és una selva plena de monstres. Hi ha, per exemple, el monstre de la bestiesa, la *bêtise*, que aterria Floubert; hi ha, per exemple, el monstre del tedi, de l'*ennui*, que ha fet malbé tantes existències... A llur costat, hi ha un altra monstre que potser no té tanta anomenada i que, tanmateix, és causa de mil desastres i incongruències. Vull parlar de la inèrcia, de la rutina.

Si ens deturem a observar una mica les coses i els costums que ens volten, no trigarem a fer un inventari de coses que sobreviuen sense motiu i de costums que es perpetuen sense objecte; la meitat, tal vegada, dels llums que pengen del sostre de les nostres cases han estat construïts de la mateixa manera, amb les mateixes preocupacions i previsions que si encara fóssim en l'època de les bugies. Gairebé totes les finestres que han de donar aire i claror als nostres edificis pateixen en diversos graus la influència d'una època llunyana en què el vidre era un article preciós. El nostre llenguatge és ple d'expressions i metàfores que han perdut tot lligam amb la realitat i que per a la majoria dels que les usen no signifiquen res. Seguim jugant amb un fort tant per cent de conceptes ètics, socials, polítics, que no contenen sinó la recordança d'una socie-

tat esvaïda. Només a mitges som fills del nostre temps.

Voleu creure que l'altre dia vaig trobar-me discutint amb un paperer sobre quina lletra calia emprar en uns besa les mans de caient oficial? Ell creia que calia imprimir una lletra imitant el manuscrit.

Jo li deia:

—Però, amic meu, us he dit que el blanc d'aquests besa les mans serà omplert sempre a màquina. No és de llei doncs que m'hi poseu una capçalera i un peu de lletra anglesa. Ningú, per pura complaença estètica, barrejarà lletra de màquina i lletra manuscrita.

—Els besa les mans sempre s'han imprès així. Conec el meu ofici.

—Però, home de Déu, el vostre ofici no us pot obligar a cometre incongruències. El costum d'imprimir en lletra imitant la manuscrita aquests documents pervé de l'època en què no existia la màquina d'escriure; hom tirava a aconseguir la il·lusió que tot el document oferís una aparença uniforme. Però ara, si volem ésser lògics, cal que cerquem la uniformitat partint del fet de la màquina d'escriure i del seu tipus de lletra.

—Perdoni, però tot això que diu no té res que veure amb l'ofici.

Vaig retirar-me i vaig retirar la meva comanda. El tradicionalisme petri d'aquell m'hauria desarmat.»

ISIDRE LLORET

Fou des del primer dia un company dels amics de LA REVISTA.

No ens escauria cap altra comentari sinó el d'una intimitat respectuosa.

De l'eficàcia de la seva obra n'ha feta una justa síntesi En Culi i Verdager amb aquestes paraules:

«En Lloret, iniciador i ànima de les Setmanes Municipals, representava el viu anhel de retorn als nostres organismes de caràcter públic tot el

seu esclat i representava el viu anhel que impulsa, que actua, i realitza. El coneixement profund de la legislació municipal i del dret públic que tenia, li donaven, en les Setmanes Municipals, el més alt prestigi i el constituïen en plena garantia de la seva eficàcia. Però, a més, la seva ferma formació en aquests estudis l'havien fet intervenir en problemes cabdals de la nostra constitució. Quan En Prat de la Riba va pensar en crear una Escola per a la formació de funcionaris de l'Administració local, ben prest el va cridar i va ser ell qui redactà el pla i executà l'encertada iniciativa que tants bons fruits ve donant. En Lloret també va intervenir i col·laborar amb el seu tecnicisme a la formació dels Estatuts i organització interna de la Mancomunitat de Catalunya, i sovint en aquest organisme de la terra catalana com a l'Ajuntament de Barcelona se li encarregaven treballs de gran interès, degut a la seva especial competència en aquestes matèries orgàniques.»

UN PROGRAMA DE PUBLICACIONS LITERÀRIES, DE LA REPUBLICA DELS SOVIETS.

Gorki dona a conèixer a la revista francesa *Ecrits Nouveaux* una iniciativa que emergeix del Comissariat d'Instrucció pública de la República dels Soviets. Es tracta de la creació d'un grup que dirigirà la publicació de llibres de tots els escriptors més remarcables d'Alemanya, Amèrica, Anglaterra, Espanya, França, Hongria, Itàlia, Portugal, Escandinàvia, etcètera. Aquest grup de treballadors elaboraran aquesta obra, sota el títol de *Literatura mundial*.

L'elecció—diuen en llur prefaci del catàleg—provisòriament fixada per la *Literatura mundial*, per inaugurar la seva activitat, comporta els llibres editats en diferents països des de la fi del XVIIIe segle fins als nos-

tres dies, des dels començos de la Revolució francesa, fins a la Revolució russa, de manera que el ciutadà rus tindrà a la seva disposició tots els tresors de poesia i de prosa, acumulats per un segle i mig d'esforços creadors. El conjunt d'aquests llibres compondrà un vast repertori d'història literària, que farà accessible al lector el coneixement detallat dels orígens, de l'aportació i de la decadència de les escoles literàries, del desenrotllament dels procediments d'ofici, tant en la prosa com en el vers, de la influència recíproca produïda per les literatures de diferents nacions i, en resum, de totes les etapes recorregudes per l'evolució literària, presentada en la seva continuïtat històrica des de Voltaire fins a l'Anatole France, de Richardson a Wells, de Goethe a Hauptmann, etc.

«La *Literatura mundial* es proposa de fer conèixer, més tard, al poble rus, la literatura de l'antiguitat, de l'Edat Mitja, del Renaixement, de la russa i d'altres països eslaus, iniciar-lo al pensament figurat, a la invenció verbal de l'Orient, a la literatura de la Índia, de la Pèrsia, de la Xina, del Japó, dels alarbs.

«Ensems que aquesta col·lecció, apareixerà una sèrie de opúsculs, destinats a ésser repartits en gran nombre entre les masses populars. Aquests opúsculs contindran tot el que hi ha de més remarcable en les literatures de l'Europa i l'Amèrica; seran acompanyats de notícies biogràfiques, notes, esquemes sociològics, etc.

«El poble rus s'ha llençat resolutament a la unió espiritual amb els pobles d'Europa i Àsia; és per això que està obligat, en la seva totalitat, d'apendre a conèixer les particularitats de la història, les institucions, la psicologia dels pobles i races, unit als quals clama per la reconstrucció de l'edifici social.»

DIVAGACIONS SOBRE L'ESPERIT GERMÀNIC.

Feia temps—dos anys—que no havia anat al Kronprinzen-Palais, el petit museu d'art modern que hi ha a Unter den Linden, a l'antic Palau del Kronprinz. D'ençà d'aleshores hi ha hagut en aquest Museu algunes variacions. Continuen certament ocupant la planta baixa les dues dotzenes de quadros de pintura alemanya *pompier* i el primer pis la magnífica sala de pintura francesa impressionista i al voltant d'ella els quadros dels capitosts de les diverses secessions alemanyes: Lovis Corinth, Liebermann, Uhde. Però al pis més alt hi ha modificacions importants. Ha desaparegut una de les meves pintures predilectes: un Gouguin meravellós, del qual tinc sempre present un paisatge de foros tendre i fàcil

com un Corot. En canvi han aparegut una sèrie de quatre o cinc Matisse de diverses èpoques, on la pura sensibilitat és cada cop menys subjecta al pes mort de la realitat. (La realitat en aquesta pintura no és ja representada ni treballada per l'artista, sinó simplement «al·ludida».)

El que és curiós és veure quan ràpidament és acceptada la pintura moderna francesa a dintre dels museus alemanys. Els impressionistes francesos entraren amb tots el honors als museus alemanys quan encara eren rebutjats o admesos amb dificultats a llur propi país. A Hamburg, els impressionistes francesos foren posats a la sala d'Honor fa ja molts anys, entre grans protestes del públic, que no solament sentia ferit el seu patriotisme, sinó que trobava les pintures franceses francament dolentes. Sembla que hi hagué escàndol seriós, inclús a l'esmentada sala. Mercès, però, a la decisió dels directors dels Museus alemanys, que no vacil·laren a resistir la ira del públic, que veia que hostes, als seus ulls inferiors, venien a treure de casa els pintors alemanys, avui els Museus d'Alemanya posseeixen unes magnífiques col·leccions de pintura francesa. Aquesta admiració dels entesos en art per la pintura francesa es es confirma veient com els pintors, a llur torn, estan atents als moviments de la pintura d'aquest país. La pintura de Liebermann és filla de la pintura francesa. En aquest Museu hi ha justament un exemple pràctic d'aquesta dependència del pintor alemany de l'obra de la pintura francesa del segle XIX. N'hi ha prou en comparar la «Casa de camp a Rueil», de Manet, amb la «Casa de camp a Hilversum», de Liebermann, per a veure que aquesta darrera no és més que un esforç per a apropiarse la sensibilitat del gran impressionista.

Però, si anem a la pintura més recent veurem també com al costat de Matisse hi ha la rèplica alemanya: a la sala on hi són exposats els esmentats Matisse hi ha una noia d'Oskar Moll, que és una manifesta imitació de l'estil de Matisse.

I és que l'esperit germànic no pot resistir l'admiració per la cultura llatina, i és en aquesta imitació on troba sovint les manifestacions més agudes del seu geni. Un amic nostre, entusiasta de l'art de l'Extrem Orient, afirmava que les ressonàncies que per a nosaltres té el mot Grècia, ens pervenien, en definitiva, d'influències germàniques. El nostre amic treia la conseqüència, que almenys calia posar límits, sinó francament rebutjar la nostra admiració pel classicisme. No seré jo qui s'adhereixi a aquesta conclusió. Però no hi ha dubte que la primera afirmació és una profunda veritat. Winckelmann, Goethe i darrera hora Nietz-

sche, han estat els que principalment han proporcionat les idees amb què s'ha operat anys i anys per a distingir l'esperit llatí del germànic i definir el classicisme, Grècia, el Mediterrani, etc., etc. Rarament s'ha defensat la llatinitat per un llatí amb altres idees que les proporcionades per algun alemany il·lustre.

I és que el germanisme, per a definir-se ell mateix, ha hagut de definir—i ho ha fet amb la més forta admiració—el seu oposat, l'esperit llatí, i és amb aquesta idea germànica de l'esperit llatí que havem operat sempre tots.

Jo penso a estones que no solament les ressonàncies que té el mot Grècia ens pervenien d'algun bell esperit germànic, sinó fins i tot una bona part de les que ens proporciona el mot França. Podria semblar a algú absurda la meua afirmació, però jo crec que en mig de tota l'enemistat política hi ha hagut sempre a Alemanya una profunda admiració per aquesta unitat de cultura que anomenem França. Des d'homes com el professor Vossler, que ha escrit un llibre sobre *La Fontaine*, que és la cosa més comprensiva que jo he llegit mai de l'esperit més representatiu de França, fins a un amic meu tant profundament patriota que em declarà una vegada que havia volgut suïcidarse quan s'acabà la guerra, i que no sap dir tres paraules seguides en alemany sense dir-ne, amb la més gran fruïció, una en francès, a Alemanya trobareu a cada moment exemples d'admiració per la cultura o la llengua francesa.

Ja he dit que aquesta devoció de l'esperit germànic per les produccions dels altres pobles, que sovint es porta a la imitació, no és un defecte, sinó al contrari, l'arrel de la seva força. I és que per entendre a Alemanya cal pensar, en primer lloc que és una unitat de cultura en formació. A l'adolescència de tots els pobles, fins dels que després han estat més exclusivistes, es troba sempre aquesta intensa curiositat, aquest desig d'apendre coses de les altres cultures més avançades. Exemple d'això: Grècia.

Alemanya, com a unitat històrica adolescent, es troba en aquest cas. Però—i aquesta és la segona cosa en que cal pensar per entendre l'alemany—l'esperit germànic és un esperit històric—o els temps porten a una consideració històrica de les coses—i l'esperit clàssic és un esperit geomètric—, o els temps portaven a una consideració geomètrica de les coses. L'un pensa en el temps, l'altre en l'espai. L'un intueix les coses, l'altre se les assimila.

Però per a assimilar-se-les cal destruir-les. Així, a dintre l'escultura o la filosofia gregues desapareixen destruïdes les mil influències orientals que hi eren presents. En el cas de

l'esperit històric, no. L'esperit es modifica i s'enriqueix no per assimilació, sinó per contemplació i comprensió. I així, abans de donar-nos l'obra del seu propi esperit ens ofereix el resultat de la seva interpretació d'un esperit estrany.

L'esperit germànic es troba aquí. Si arribarà per a ell un moment de maduresa que sigui el seu període clàssic, no es pot saber. Jo crec, però, que ha estat un gran pas, que l'aire de maduresa, absolutament provocat i superficial que tenia Alemanya després de l'any setanta, la pèrdua de la guerra l'hagi destruït. Avui ningú no es fa il·lusions i sap que la gran obra d'Alemanya està en el futur. Aquest desfer-se totes les il·lusions pot causar de primer antuvi un defalliment, però és, en definitiva, un gran bé per a l'obra a fer.

Jo no sé estar-me de treure de tot el que veig una lliçó per Catalunya. També a Catalunya s'ha pensat durant algun temps haver arribat a la plena maduresa. Hom parlava primer de la nostra arquitectura, després de la nostra filosofia, de la nostra ciència, de la nostra obra cultural, com si tot es trobés en el punt més dolç, en el moment més clàssic. Evui comencem a posar les coses al seu lloc, i quan ens sembla que encara podem col·locar-les en un lloc digne, trobem que aquest és molt més modest del que l'innocent espetrit de pedanteria d'una època s'havia cregut. Veure com s'allunyen els somnis, en què havíem viscut fins ara, produeix, és clar, una gran tristesa. Però els pobles forts no s'espanten davant de les realitats crues i nues.

Jo sóc optimista respecte d'Alemanya, i ho sóc també respecte de la nostra petita Catalunya. Crec que la crisi actual obrirà una nova època.

Uns i altres (guardant totes les proporcions), ens comencem de convèncer que el temps amb què s'arriba a una maduresa intel·lectual és molt més lent del que ens pensàvem i que ni un bon exèrcit, ni una hàbil presentació externa de les pròpies produccions, poden accelerar-lo.

Uns i altres han de veure el desencany i treure'n la lliçó que ens porti al veritable camí de la nostra maduresa.

JOAN CREIXELL

ELS HOMES DE «SEARA NOVA»

Reproduïm de *La Veu de Catalunya* la correspondència de Portugal publicada sota aquest títol, amb el disseny de palesar una vegada més que arreu del món els nuclis selectes comparteixen la més alta atenció als problemes de l'esperit.

L'home del qual es parla no és,

doncs, una creació abstracta d'un anònim aturmentat català.

Arreu del món mou les activitats noves una voluntat de salvació.

Diu el cronista portugués:

«Els homes de «Seara Nova» volen fer, per llur part, en nom de tota l'èlite portuguesa, el seu acte de contrició. Seran poetes militants, crítics militants, economistes i pedagogs militants. Al contrari dels contrits d'altre temps, que renunciaven al món per a consagrar-se al diví, és al món que la seva contrició els restitueix.

Els homes de l'èlite passaren ja molt temps separats del poble, lluny de les realitats socials, molt enllà del pla i del moviment en el qual es teixeix l'esdevenidor del món. Calia que descendissin fins al corrent que transporta els gèrmens de la societat futura, i que hi llencessin també la pròpia sang. Poc importa el mal exemple de les altres classes socials. Com més baix i més envilit fos l'ambient que ens volta, quant més tenen de refinar llur sacrifici i llur noblesa, posant les qualitats morals per damunt de totes les altres distincions.

Consideren l'egoisme com una llebrosia, com una suprema inelegància. Què importen les dificultats a vèncer i els perills que es deuen reportar? L'heroisme és la paraula més adequada per a expressar el pes enorme de llurs responsabilitats.

Compenetrats d'aquestes idees, volen constituir en la «Seara Nova» un nucli d'homes de bona consciència i de voluntat enèrgica, disposats a assumir davant l'expoliació, i la rapinya, l'egoisme i la mentida nacionals, una violenta i sistemàtica actitud de protesta. Volen lliurar al menyspreu públic els enemics del bé comú, els que llançaren les estàtues de tots els altres, per a retre culte únicament al Vedell d'Or. Volen engrillonar a la picota de la infàmia els «potentats del diner» que se'n serveixen per a fer la misèria d'un poble. Volen obrir el procés de tots els escàndols, sien qui sien llurs autors i responsables, sense que els captinga la pena, ni per un moment, el miserable sofisma de poder resultar, llurs campanyes de moralitat, perjudicials a la República. Tals sofismes només poden ésser defensats pels còmplices o els participants; o encara pels qui, tenint horror a la veritat, rebutgen d'aquesta manera la més alta essència del règim que diuen defensar. En la democràcia, el qui ment al poble és reu d'alta traïció. És a la veritat, a la sinceritat, a la llealtat absoluta i a la probitat de pensament, que cal habituar el poble portugués.

Més encara que els propis escàndols, el que irrita els homes de perfecta consciència és el sistema del silenci, de mitges confessions i de baixos compromisos en què vivim.

Tots sentim que hi ha sempre, darrera de les nostres paraules, guardavents i paravents en els quals la veritat s'amaga. El vent de la veritat és massa fort per a nosaltres. Pel que personalment a ells respecta, volen rebre'n en els rostres el seu buf vital.

Però, no abandonant mai aquestes disposicions de combat, la «Seara Nova» vol exercir quelcom més que una simple acció de crítica i de protesta: vol cridar l'atenció de tot el país envers les reformes necessàries i contribuir a que es creï, a l'entorn d'aquestes reformes, una opinió nacional que les exigeixi i les apoiï. Vol establir les condicions de la veritable democràcia, sense les quals la república no passarà del règim de baixa mentida i indigna plutocràcia que és ja avui. Vol ajudar a crear aquesta lluminosa i ferma consciència nacional que imposi als dirigents (polítics i no polítics), el camí de la nostra salvació. Vol, en una paraula, contribuir a la gran i profunda revolució que ha de redimir la nostra Pàtria, i exactament perquè treballa per aquesta revolució, combat totes les revolucions de clienteles desitjoses de manament i buides de principis, com el bandolerisme dels *condotieri* polítics, que, sense el menor respecte a la voluntat del país i a la democràcia, han perpetrat a Portugal. Aquests procediments d'assalt revolucionari en què el poder és pres per sorpresa, sense l'esclariment previ al país de les intencions de llurs dirigents, sols podran esperar de llur part, i siguin els que siguin els principis en els quals pretenguin inspirarse, la més formal i indignada condemna.

No es valen, així, de vanes paraules, República, Revolució, darrera les quals es pot jurar tot, fins allò que és contrari a la Revolució; abans bé procuren atènyer les pròpies realitats. Però com que llur realisme no és un realisme estret i materialista, no és un realisme de l'«inferior», que sols veu en la milloria de les condicions materials la nostra veritable salvació, i menyspreu l'esperit i tot allò que depèn de l'esperit com un excés de luxe o un pur epifenomen, han d'esforçar-se, per damunt de tot, per l'elevació de l'esperit, condició essencial de tota la noblesa de la vida humana i de les pròpies reformes materials.

Per a ells, la literatura, l'art i la filosofia no constitueixen un requisit dispensable de la civilització; són, pel contrari, les seves necessitats més clares i les més altes realitats de la vida de la humanitat sense les quals no seria possible concebre la existència, ni desitjar la seva continuació. Si l'idealisme està desacreditat entre nosaltres, és perquè se l'ha conservat infinitament lluny de la vida, i perquè no ha expressat encara aquí les

més reals i fortes aspiracions de l'ànima humana. Però el veritable idealisme és aquell que enfonsa les seves arrels en les més pregoneres necessitats de l'existència, aquell que expressa la pròpia voluntat de viure una vida enterament humana. La veritat és que tota civilització que pretengui deixar de fonamentar-se en un idealisme d'aquesta naturalesa, atany, sols per aquest fet, el termini de la seva existència; trenca així tots els ressorts que el sostenien i li daven impuls.

D'altra banda, no concebeixen cap esforç de redempció nacional sense una mena de conversió i exaltació religiosa dels esperits. No és en el marasme intel·lectual, en el letargi col·lectiu, que es poden elaborar els grans moviments redemptors. I als qui vulguin contradir, preguntem simplement què és aleshores el que explica el perquè no hem entrat encara en aquest camí de redempció. Aquesta exaltació religiosa dels esperits, direu vosaltres tal volta que és una utopia. Us il·lusioneu. La veritable utopia és pensar que sense ella es pugui redimir qualsevol país. Anomeneu esperit «pràctic» al que veu tot just les determinants inferiors de les evolucions socials. Però ells anomenen veritablement esperit pràctic el que veu les determinants superiors. «Heu's aquí—els diuen—com el vostre materialisme us fa víctimes de la utopia més perillosa. Per això gairebé tots creieu en les generacions espontànies, i nosaltres, per contra, no creiem en una milloria de la nostra vida nacional sense que les més íntimes fibres de les consciències siguin somogudes.»

Són els materialistes, en el fons, els grans escèptics. Els fa por creure que de la mort pugui eixir-ne qualsevol llavor de vida.

La nostra salvació nacional o es farà pel camí que deixem indicat en síntesi, o no es farà. Car no hi valen les presses ni les impaciències davant la irreductible realitat de les coses.»

ANTIMODERN

Aquest és el títol d'un llibre que pot ésser també el crit animador d'una creuada.

Val la pena de deturar-nos una mica, si de veres ens preocupem dels camins de l'esperit, a considerar l'esforç que realitzen les voluntats aplegades al voltant de la *Revue des jeunes*.

El coneixement dels serveis amb que completen l'eficàcia de llur revista quinzenal (conferències, edicions i oficina bibliogràfica) ens fa enyorar el pensament del Prat de la Riba en aquestes matèries, orientat a completar i estimular iniciati-

ves semblants, que la premsa, les aguditzacions personals de la rivalitat o l'insuficient preparació econòmica han malaurat sovint entre nosaltres.

Excel·lent iniciativa la fundació d'una societat catalana d'edicions amb disseny de recollir l'aportació de totes les altres editorials propulsores de la nostra bibliografia, amparant llurs possibilitats des d'una llibreria central que fes ràpidament i en les millors condicions el servei d'informació i de recerca i divulgues el coneixement amorós dels llibres mitjançant la irradiació de les propagandes i l'estructurada normalització d'un veritable consultori i redacció a l'hora; inici d'educació popular i centre d'alta cultura.

Aquesta síntesi eficacíssima, prevista per En Prat de la Riba i total o parcialment intentada a casa nostra, és la ben reeixida realitat que altifica les intencions de *La Revue des jeunes* i corona la conciliació del que ha d'ésser amb el que pot ésser.

El secret del reeiximent, camí d'una ben madurada plenitud (és amb tota intenció que evitem parlar amb to entre declamatori i vulgaritzador de *secret de l'èxit*) el trobaríem en l'ascensió, penosa i esperançada al mateix temps, de l'autor del llibre que motiva el nostre comentari i dels seus amics lassats del bergsonisme i dels contactes amb els nuclis intel·lectuals dirigents i assedegats del repòs de l'esperit que els deixi dir: *quoniam non cognovi litteraturam, introibo in potentias Domini*.

Secret que també a casa nostra hem arribat a posseir tots els que hem volgut fer coses. Dit planerament, és ben clar: Retrobança de la fe.

Dins aquesta possessió, es justifica sense esforç el mot antimodern. Podríem dir que l'acceptem, com el mateix Jacques Maritain en explicarlo, per el contingut que ens permet fer-lo equivalent d'ultramodern.

Retrobança de la fe: acostament a la tradició i flexibilitat d'adaptar-la a les modalitats noves de la vida del món. Acceptació d'un pensament universal i perdurable amb moviment alliberat de les contingències gairebé sensuals del temps i de les accidentalitats de la història. Caracterització humana i col·lectiva de la veritat única entre el passat i l'esdevenidor, veritable universalisme al qual les jerarquies de la ment i del cos no fan nosa. Ordre que estabilitza la diversitat i per tant normalitza la nostra vida.

Llarga és la justificació, que fa l'autor al·ludit, del mot antimodern sota l'advocació del qual aplega les consideracions del seu llibre.

Llarga podria ésser també la glosada aplicació que en fem a les nostres actuals direccions si els fets que tots estem vivint no ens alliberessin

una mica d'aquesta necessitat d'advocacions doctrinals.

L'oportunisme de les idees i l'oportunisme de les aplicacions polítiques dels principis han estat vençuts per els resultats de l'examen d'una generació penedida que proclama novament la seva fe i la fa caminar. L'acció dreturera ha de suplir els vicis de l'oci especulatiu recercador de les originalitats estèrils. La puresa de les essencialitats restaurades ha de vèncer l'atracció equívoca de les formes mixtificades.

Si no ens hem avergonyit de cridar la nostra fe, no podem avergonyir-nos tampoc de la significació plena del mot antimodern que l'amic francès de *La Revue des jeunes* ens proposa.

Tornant al presentiment que, com fèiem notar, en tenia el Prat de la Riba, ens caldria recordar només el projecte per ell elaborat i portat a les primeres deliberacions de la Mancomunitat referent a la creació d'un Institut d'educació general.

Per ell tot sol podríem anomenar mestre el Prat de la Riba, home de fe antimodern de tot el que significés paranceria personal dels petits deus que l'atracció de les dissolucions orientals va confonent en el no-res; antimodern de l'enviliment de les més altes categories anecdotitzades per els flirtejadors de la fortuna; antimodern de l'idealisme de les utopies de l'angoixa bolxevitzant; antimodern dels pretorians de la joia i dels corruptors de la pobresa de Crist i del reivindicadors dels drets de la concupiscència. Antimodern per el seu sentit de la justícia i de la caritat, avui gairebé negligides.

Antimodern com nosaltres. Com els joves que refan la França llur, les enumeracions d'un dels quals hem anat seguint, i com els joves de Catalunya preparats així i tot a bastir (mireu si en són d'antimoderns!) la Catalunya de l'esdevenidor.

L. - P.

L'IMPERIALISME PORNÒGRAFIC.

Compartim aquestes paraules d'En Rovira i Virgili en un dels seus editorials:

«El més genuí representant actual de l'imperialisme de la llengua castellana, Joaquín Belda, ha volgut fer el reclam a un dels seus estúpids llibres pornogràfics posant-hi el títol, en català i tot, de *Visca Catalunya!* I en els quioscos de la nostra Rambla es desplega com una bandera el gros cartell del llibre nou. Nosaltres no vacil·lem a parlar-ne, perquè estem absolutament segurs que les nostres ratlles no han d'ajudar a la propaganda de la última producció del no-

vel·lista castellà més llegit en la present època.

Vint nacions parlen la llengua castellana, a la qual, si ells volen—nosaltres, per la nostra banda, ja ens hi avenim—donarem el nom d'espanyola. Vint nacions, vint. Fixin-se. No ho oblidin. Facin-se càrrec de la força colossal que representa una llengua parlada en vint nacions. Això proclamen cada dia, entre crits i gesticulacions, una mica a estil de baraca de fira, els apologistes de l'imperialisme lingüístic de Castella. L'idioma espanyol travessa les fronteres, solca la mar, arriba triomfalment a les cinc parts del món. Qui escriu en castellà pot ésser llegit per setanta i fins per cent milions d'éssers humans. Però la veritat és que aquells autors espanyols que volen assolir el més alt tiratge i el màxim guany, no es fien de la sola virtut expansiva de la llengua, ans bé demanen el concurs de la curiositat malaltissa que desvetllen les obres pornogràfiques en els sectors més degenerats del públic.

El senyor Belda ha volgut afalagar els catalans posant un crit benamat per nosaltres com a rètol d'una de les seves obres baixament eròtiques. Els catalans dignes no acceptem aqueixa dedicatòria. Altres visques més adequats pot posar en els títols de les seves narracions. No li agraim ni la intenció. D'altra banda, ell pot molt ben passar-se del públic català. Un home que en ales de la llengua castellana pot tramestre les seves obres enllà de la mar, a vint nacions i a cent milions d'habitants, no té cap necessitat de captar en aquest recó de món que és

Catalunya unes quantes pessetes escadusseres.

Un diari barceloní que no llegeix gairebé ningú, i que per un sentiment de pietat llegim nosaltres alguna vegada, combatia dies enrera la proposició presentada a l'Ajuntament de Barcelona sobre les anomenades «minories nacionals», dient que més valdria que els nostres regidors es preocupessin de la repressió de la pornografia, i preguntant de passada si la Societat de les Nacions havia aprovat alguna proposició antipornogràfica. Si aqueix ignorant periodista anticatalà hagués seguit, encara que només fos a través d'un diari francès, els debats i les deliberacions de l'Assemblea de Ginebra, hauria vist que hi fou aprovada també una proposició per a la lluita internacional contra les publicacions pornogràfiques. Al mateix li havem de fer present que no és pas l'autoritat municipal, sinó les autoritats que a Madrid designen i que al Govern d'Espanya representen, les que tenen a llur càrrec la repressió de la pornografia i les que estan revestides de facultats per a perseguir les manifestacions pornogràfiques. I és que aquestes no posen en perill la sacrosanta unitat espanyola ni minven el camp d'expansió de la llengua castellana.

L'imperialisme lingüístic castellà no l'exerceixen avui ni Baroja, ni Azorín, ni Ortega Gasset, ni Pérez de Ayala. L'exerceix, per damunt de tots, victoriós, Joaquín Belda. Si algun català vol fer imperialisme en llengua espanyola, no té més remei que dedicar-se al mateix gènere que dóna mercat ample i profit gros a

aqueixa eminència de l'Espanya gran.»

MARCEL PROUST

Diuen que és mort.
Quina imaginació, morir-se aquest home!

FRANCIS PICABIA

Ha fet una exposició a Can Dalmau. L'ha comentada l'escriptor avantgardista A. Breton.

De l'exposició i del comentari en servarem un record semblant al de la geometria pesombre d'un dia de febre.

T. GAUTIER

Recordem amb motiu del cinquantenari d'aquest poeta les paraules que un dia digué entre nosaltres l'Eugeni d'Ors:

«Que no s'acontenti d'ésser un Víctor Hugo aquell que pugui arribar a ésser un Teòfil Gautier.»

CAL ESMENTAR

La sèrie d'articles la publicació dels quals inicia *La Revue de Genève* sota la interrogant *Y a-t-il une Europe?*

—El número de la *Revista Musical Catalana* dedicat a honorar la memòria del mestre Pedrell.

Obres publicades per la SOCIETAT CATALANA D'EDICIONS

1. Alexandre Plana: <i>Les idees polítiques d'en Valentí Almirall</i>	2.50	25. Pompeius Gener: <i>La Dona mediterrània</i> , aplec de llegendes històriques. Volum I.....	4.—
2. Prudenci Bertrana: <i>Proses bàrbares</i> (Agotada)	3.50	26. Pompeius Gener: <i>La Dona mediterrània</i> , aplec de llegendes històriques. Volum II	4.—
3. J. Pous i Pagès: <i>La vida y la mort d'en Jordi Friginals</i>	4.—	27. Raimond Casellas: <i>Etapas estètiques</i> . Pròleg d'Eugeni d'Ors. Volum I	4.50
4. Manuel de Montoliu: <i>Estudis de Literatura catalana</i> Pròleg de Miquel S. Oliver	3.50	28. Raimond Casellas: <i>Etapas estètiques</i> . Epíleg de Xenius. Volum II	4.50
5. Ramon Turró: <i>Orígens del coneixement</i> . Volum I	3.—	29. Captain Morley: <i>La guerra de les nacions</i> . Volum II	3.50
6. Ramon Turró: <i>Orígens del coneixement</i> . Volum II	3.—	30. Carles Riba: <i>Històries extraordinàries d'Edgar A. Poe</i> , Sèrie II	4.—
7. A. Rovira i Virgili: <i>Història dels moviments nacionalistes</i> . Pròleg de P. Corominas. Primera sèrie	3.50	31. A. Rovira i Virgili: <i>Les valors ideals de la guerra</i>	4.—
8. A. Rovira i Virgili: <i>Història dels moviments nacionalistes</i> . Segona sèrie	3.50	32. Lluís Via Cullita. <i>Poesies</i>	3.50
9. Apeles Mestres: <i>Llibre d'or</i> . Cent cançons populars de diferents països.....	4.—	33. Miquel S. Oliver: <i>Catalunya en temps de la Revolució francesa</i> . Primera sèrie	4.50
10. F. Pi i Margall: <i>La qüestió de Catalunya</i> . (Escruts i discursos.) Pròleg de Rovira i Virgili, amb una biografia de Pi i Margall..	2.50	34. Plàcid Vidal: <i>Infinit</i> . Volum I	3.50
11. Cebrià Montoliu: <i>Walt Witman</i> : L'home i sa tasca	3.50	35. Plàcid Vidal: <i>Infinit</i> . Volum II.....	3.50
12. Ignasi Ribera i Rovira: <i>Contistes portuguesos</i> . Traducció catalana	3.50	36. Ferran Agulló i Vidal: <i>Marines</i>	4.—
13. Alexandre Plana: <i>Antologia de poetes catalans moderns</i>	4.—	37. Joan Pons i Massaveu: <i>Com anàvem dient</i>	4.—
14. A. Rovira i Virgili: <i>La nacionalització de Catalunya</i>	2.—	38. A. Rovira i Virgili: <i>Nacionalisme i Federalisme</i>	4.—
15. A. Rovira i Virgili: <i>Història dels moviments nacionalistes</i> . Tercera i última sèrie	3.50	39. Ferran Agulló i Vidal: <i>De tots temps</i> . Poesies	4.—
16. Alfons Maseras: <i>Contistes francesos</i> . Traducció catalana	3.50	40. Alfons Maseras: <i>Contes a l'atzar</i>	4.—
17. Captain Morley: <i>La guerra de les nacions</i> . Volum I	2.50	41. Joaquim Riera i Bertran: <i>Faules velles</i>	4.—
18. J. M. López-Picó: <i>Poesies</i>	3.50	42. Captain Morley: <i>La guerra de les nacions</i> . Volum III.	4.—
19. Carles Riba: <i>Històries extraordinàries d'Edgar A. Poe</i> . Sèrie I	3.50	43. Manuel Marinello: <i>Contes de reis i de prínceps</i>	4.—
20. A. Rovira i Virgili: <i>Debats sobre el catalanisme</i>	3.—	44. J.M. López-Picó: <i>Poesies</i> (1915-1919).....	4.—
21. Prudenci Bertrana: <i>La lloca de la viuda</i> i altres narracions	3.50	45. Captain Morley: <i>La guerra de les nacions</i> . Volum IV	4.—
22. Alexandre Plana: <i>Sol en el llindar</i> . Poesies.	3.50	46. Alfons Maseras: <i>Interpretacions i motius</i> ..	4.—
23. E. A. Butí: <i>Llucifer</i> . Versió catalana de Joan Fabré i Oliver	3.—	47. Pau Griera i Cruz: <i>Desferres</i> . Novel·les ..	4.—
24. Carles Soldevila: <i>Plasenteries</i>	3.—	48. Francesc Puig i Alfonso: <i>Curiositats barcelonines</i> . Volum I	4.—
		49. Francesc Puig i Alfonso: <i>Curiositats barcelonines</i> Volum II	4.—
		50. L. Nicolau d'Oliver: <i>Comentaris</i> . (1915-1917).	4.—
		51. Josep Massó Ventós: <i>Totes les cordes</i>	4.—
		52. Francesc Puig i Alfonso: <i>Curiositats barcelonines</i> Volum III	4.—
		53. Josep Massó Ventós: <i>Ideari de l'Amic</i> . Volum I	—
		54. Alfons Maseras: <i>El Llibre de les hores Cruentes</i>	4.—

OBRES EN PREPARACIÓ

Perrault (Contes per a infants) Il·lustracions de Torné Esquiús
 Del natural... I del meu humor.—Joaquim Ciervo.
 La guerra de les nacions (Vol. V i últim).—Captain Morley.
 Les multituds.—Raimond Casellas
 Els sots feréstecs.—Raimond Casellas.
 El mirall imaginari.—Alexandre Plana
 Ideari de l'Amic (Segon volum) Josep Massó Ventós
 Antologia de poetes portuguesos.—Ignasi Ribera Rovira
 Del país dels tarongers.—Ignasi Ribera Rovira

Diàlegs literaris i altres assaigs de crítica.—Josep Ferran i Mayoral
 Noves faules.—Joaquim Riera i Bertran
 Marines (Segon volum).—Ferran Agulló i Vidal
 Herències (Novel·la).—Maria Domènech de Cañellas
 L'anhel Cantaire (Poesies).—Plàcid Vidal
 Catalunya en temps de la Revolució francesa (Segona sèrie) Miquel S. Oliver
 Història de la pintura catalana fins al segle XVIII (Cinc volums).—Raimond Casellas
 Sepulcres històrico-artístics de Catalunya (Dos volums) Adolf Alegret

:: ADMINISTRACIÓ: Llibreria Puig i Alfonso, Plaça Nova. — VENDA: A totes les Llibreries ::

TALLER DE JOIERIA

Jaume Mercadé

Passeig de Gracia, 46 - Telèfon 1373 A

Llibreria Nacional Catalana

GALERIES LAIETANES

GRAN VIA, 613

Telèfon A 4902

Publicacions de LA REVISTA

Administració, Cortes Catalanes, 613

DARRERS LLIBRES PUBLICATS

CÁNTICS DE MAR, D'AMOR I DE MORT, per F. Soldevila.

TERCER LLIBRE DE POEMES, de J. Millàs Raurell; L'ÁNIMA OBERTA, poesies de F. Sitjà; LA FESTA DELS ESTELS, poesies de J. Salvat-Papasseit.

EN PREMSA

L'EMOTIVITAT POPULAR EN EL CANÇONER DE CATALUNYA, per Joan Fornell.

RECUILL D'ARTICLES, de R. Benet; ASSAIGS, de J. M. Capdevila; TERCER RECUILL DE MORALITATS I PRETEXTOS, per J. M. Lòpez-Picó.

LÍRICS MUNDIALS. — POESIES D'A. CHENIER, trad. de Joan Arús, pròleg de Gabriel Alomar.

VOLUMS D'ART: Torres García i Manolo Hugué.

EN PREPARACIÓ

ALTRES LLIBRES: de Ildefons Suñol, Gabriel Alomar, Joan Creixells, Manuel Reventós, J. Puig i Ferrater, Ramon Reventós, Antoni Closas, Tomás Garcés, Clementina Arderiu, Francesc Cambó, M. Vidal i Guardiola, Cristòfor de Domènech, Josep Pla, J. M. Junoy, Enric Jardí, J. Estelrich, Carles Soldevila, Ricart Permanyer, Carles Riba, etc.

EN ESTUDI

ANTOLOGIES POPULARS DE LA REVISTA: Els trobadors catalans, Les cròniques, Els Jocs Florals, etc.

VIATGES, MEMORIES, EPISTOLARIS: Records de Joan Maragall, per Josep Pijoan.

LÍRICS MUNDIALS: Leopardi, Rupert Brooke, Goethe.

Edicions PATRIA

Subscriuiu-vos a la

HISTORIA NACIONAL DE CATALUNYA

de n'ANTONI ROVIRA I VIRGILI

Ho podeu fer en les següents llibreries: Verdaguer, Rambla del Mig; Fuig i Alfonso, a la Plaça Nova; Editorial Políglota, carrer de Petritxol; Nacional Catalana, Gran Via, 613 i en la nostra direcció: Diputació, 95; telèfon, 157 H.

INDEX DE L'ANY 1922

COL·LABORACIÓ CATALANA

Arús, Joan.— <i>Els jocs florals</i>	110	<i>La Divina Comèdia de Dant Alighieri, posada en català per Narcís Verdaguer i Callís</i>	154
Badia, Joan.— <i>L'amor de la fugacitat</i>	138	<i>Entre la crítica i l'ideal</i>	189
Benet, Rafael.— <i>La moda</i>	27	<i>Antimodern</i>	251
<i>Les Exposicions</i> 27, 44, 79, 98-147, 187 i	247	Llongueras, Joan.— <i>Beethoven o la passió</i>	3
<i>Joaquim Vayreda</i>	141	Llorens i Artigas, Josep.— <i>VIII Exposició General Escolar: La valor de la manifestació de l'Escola Superior dels Bells Oficis</i>	184
<i>L'afer del tern de Sant Valeri</i>	187	Manent, Maria.— <i>Els llibres</i>	78
Campalans, R.— <i>Els problemes de l'educació del poble</i>	231	Millàs-Raurell, J.— <i>Primera nota sobre Catalunya</i> .	149
Corominas, Pere.— <i>Parlament commemoratiu del tercer centenari de Molière</i>	45	Mira, E.— <i>Aplicabilitat a Catalunya dels moderns mètodes de Psicologia professional</i>	196
Crexells, Joan.— <i>Anàlisi dels fonaments d'una actitud nacionalista</i>	82	Nicolau d'Olwer, Ll.— <i>Arturo Farinelli</i>	31
<i>Divagacions sobre l'esperit germànic</i>	249	Pi Suñer, Carles.— <i>El lliberalisme dels intel·lectuals castellans</i>	148
Cull i Verdaguer, F.— <i>Una indicació sobre la beneficiència a Barcelona</i>	34	Plana, Alexandre.— <i>El romanticisme de M. Costa i Llobera</i>	221
<i>El seny català</i>	91	Ràfols, Josep F.— <i>Aportacions</i>	20
Domènec, Cristòfor de.— <i>Centenaris</i>	89	<i>Sobre una possible Acadèmia de dibuix a Barcelona</i>	182
<i>Una col·lecció clàssica</i>	102	Reventós, Manuel.— <i>Aportacions</i>	16
<i>El llibre de «L'home del qual es parla»</i>	127	<i>Walther Rathenau</i>	169
<i>Altra teoria del temps</i>	155	<i>Gaziel o l'escepticisme</i>	188
<i>Rotulació ibseniana</i>	178	Rovira Virgili, A.— <i>El soroll llunyà</i>	205
<i>Classicisme i modernisme</i>	199	<i>L'imperialisme pornogràfic</i>	251
<i>Nous instants de Catalunya</i>	211	Rubió, Jordi.— <i>L'hoste cordial</i>	32
Estelrich, Joan.— <i>Jules Romains a Barcelona</i>	129	Rucabado, Ramon.— <i>L'arma</i>	1
<i>La fundació Bernat Metge</i> 157 i	174	<i>L'home de l'orgue</i>	29
Farran i Mayoral, J.— <i>Emili Boutroux</i>	47	<i>La pedagogia dels pistolers</i>	49
Ferrà, Miquel.— <i>En Costa i Llobera</i>	224	<i>Intel·lectual de nit</i>	81
Gali, Alexandre.— <i>La pedagogia actual a Catalunya</i> .	166	<i>El Sant Jordi d'En Canyellas</i>	101
<i>Resposta al report de Mr. Foerster</i>	192	<i>Les roses del marquès de Balanzó</i>	126
Garcés, Tomàs.— <i>La poesia del Salvat Papasseit</i> ...	57	<i>La Tereseta de la pau</i>	153
<i>Els llibres</i>	98, 146, 164, 185, 204 i	<i>Fet divers</i>	172
<i>Una política realista</i>	125	<i>La idea de solidaritat i l'educació de la castedat</i> .	190
<i>Una història moral</i>	194	<i>El jove dels ulls blaus</i>	193
<i>La lliçó de Mn. Costa</i>	225	<i>Jordi Sorel</i>	208
Gay de Montellà, R.— <i>Europa, Amèrica, Orient</i> .—		<i>El retorn d'En Verdaguer i Callís</i>	209
<i>Fets i idealismes</i>	52-86 i	Soldevila, Carles.— <i>El monstre de la inèrcia</i>	248
Gerhard, Robert.— <i>L'obra musical del mestre Pedrell</i>	104	Valls i Taberner, F.— <i>La convicció catalanista</i>	204
Gual, Adrià.— <i>El Centenari de Molière</i>	27-28	Vila, Pau.— <i>L'internacionalisme i el nacionalisme en l'ensenyament de la història</i>	191
Isern Dalmau, E.— <i>Un bergant empordanès</i>	226		
Jordi, David.— <i>Els llibres</i>	25, 43 i		
LA REVISTA.— <i>M. Costa i Llobera</i>	98		
López-Picó, J. M.— <i>Moralitats i pretextos</i> . 30, 50, 173,			
194 i	212		

POESIA

POETES CATALANS

Benavent, Pere.— <i>Sonet de la lluna d'abril</i>	135
Blasi i Rabassa, R.— <i>Al camp de Tarragona</i>	137
Creixells, Joan.— <i>Traduccions de poetes alemanys contemporanis</i>	67-72
Cristià, David.— <i>Esplais</i>	64-65
Fages de Climent, C.— <i>Pairal</i>	38
<i>Elegia al pont vell</i>	39
<i>Epigrama d'any nou</i>	39
<i>El rentador</i>	135
<i>El rec del molí</i>	136
Garcés, Tomàs.— <i>Cançó de l'amor que passa</i>	134
<i>Cançó de grumet</i>	135
<i>La vida solitària</i> , trad. de Leopardi.....	163
Grandó, Carles.— <i>Flor de casa</i>	9
Juncadella, Ramon M.— <i>El foc etern</i>	162
Llatas, Rosend.— <i>Cançó d'estudiant</i>	201
<i>A un estel</i>	202
Llongueras, Joan.— <i>Poemes</i>	37
Malagarriga, Joan.— <i>Sota l'ombra d'una arbreda</i> ..	116
Malagarriga, Joan.— <i>Traduccions de Marius Garea</i> 14 i 15	
<i>Traduccions de Cesarino Giardini</i>	117 i 240
Manent, M.— <i>Traduccions del poeta anglès John Langdon Davies</i>	40, 41 i 42
Maseras, Alfons.— <i>El poema del desert</i>	10
<i>Traduccions del poeta francès Albert Schneeberger</i>	95-96
<i>Traducció de La nit d'octubre d'Alfred de Musset</i>	238
Maurici, Jaume.— <i>Traduccions de Léon-Paul Fargue</i>	180
Minguez, Joan.— <i>La llombarda vibrant</i>	236
Monturiol i Puig, Carme.— <i>Poemes</i>	66
Permanyer, Ricard.— <i>Els madrigals de Fil·lis i Dartée</i>	114
<i>La cançó trista</i>	116
Pla, Lluís G.— <i>Capítol de tristesa hivernal</i>	58
<i>Vaticini i confessió</i>	58
<i>L'altra almoïna</i>	59
<i>Cançó d'un infantament</i>	59
<i>Aquella tarda a Sant Martí</i>	60
<i>Aspiració</i>	60

Pons, Josep J.— <i>La Guatlla</i>	94
Rovira Artigas, J. M.— <i>La caminada</i>	62
<i>Capvespre d'estiu</i>	63
Saltor, Octavi.— <i>Cançó grisa</i>	61
<i>Capvespral</i>	61
<i>La cançó del propi plany</i>	62
<i>Elogi de l'amistat</i>	136
Salvà, Maria Antònia.— <i>Per la mort del veneradíssim Mestre Mn. Miquel Costa i Llobera</i>	220
Salvat-Papasseit, Joan.— <i>Carte-lettre</i>	230
Sitjà, Francesc.— <i>Sonets</i>	92-93
Verger, Maria.— <i>Besades</i>	202
<i>Jo voldria</i>	202
<i>Paraules a la nit</i>	203
<i>Elegia</i>	203

POETES ESTRANGERS

Leopardi, G.— <i>La vida solitària</i>	163
Marius Garea.— <i>Capvespre al camp</i>	14
<i>Ço que desitjo</i>	15
John Langdon Davies.— <i>Paisatge</i>	40
<i>Lletania dels ocells adormits</i>	41
<i>Part d'allà del pujol</i>	42
R. Schikele.— <i>Sortida de lluna</i>	67
Ernst Stadtler.— <i>La sentència</i>	67
Franz Werfel.— <i>He fet una bona acció</i>	68
Kurt Heynicke.— <i>Amistat</i>	69
<i>Psalm</i>	70
Elsa Lasker-Schüler.— <i>La meua mare</i>	71
Ivan Goll.— <i>Cascata</i>	72
Albert Schneeberger.— <i>Núvols</i>	95
<i>Nocturn</i>	95
<i>Jo fui en altre temps</i>	96
<i>Inscripció per a la tomba del poeta</i>	96
Léon-Paul Fargue.— <i>Interior</i>	180
<i>Romanç</i>	180
<i>Pavellons</i>	181
Alfred de Musset.— <i>Le nit d'octubre</i>	238
Cesarino Giardini.— <i>Saviesa</i>	242
<i>Nocturn</i>	243
<i>Boca</i>	244

APORTACIONS

<i>De la vida de Dostojevski</i> , per la seva filla.....	16	<i>Les joventuts universitàries</i> , per J. Roure i Torrent.....	74
Attilio Schiaparelli.— <i>La pintura al fresc en les cases florentines dels segles XIV i XV</i>	20	<i>El passat, el present i l'esdevenidor de Catalunya</i> , per J. Cabré i Oliva.....	75
Hrand Nazariantz.— <i>El sol interior</i>	35	<i>Feminisme</i> , per M. Bassols de Climent.....	75
Joan Arús.— <i>Del llibre Evolució de la poesia catalana</i>	110	<i>El problema social a Catalunya en els moments actuals</i> , per J. Galbany Modolell.....	75
Rafel Benet.— <i>Del llibre Monografia de Joaquim Vayreda</i>	141	<i>L'eficàcia de la utopia i la utopia de l'eficàcia</i> , per F. C. G.....	77
Informacions de LA REVISTA.— <i>Entre la crítica i l'ideal</i>	73	<i>Da re Catalunnia</i> , per Joan M. ^a Terrasa i Pugès... ..	97
<i>Els dos camins</i> , per Tomàs Roig.....	73	<i>Proposats</i> , per J. M. Rovira-Artigas.....	97
<i>Ara</i> , per Octavi Saltor.....	73	<i>El més alt disegni</i> , per David Cristià.....	98
<i>Breu comentari</i> , per C. Fages de Climent.....	74		

BIBLIOGRAFIA

<i>Coses d'Itàlia</i> , per Agustí Casas.....	25	<i>Obres completes</i> , de Joan Alcover, M. S. Oliver i Apeles Mestres.....	43
<i>Sang nova</i> , novel·la de Marian Vayreda.....	25	<i>Les Rectorals</i> , poesies de Mossèn Angel Garriga... ..	43
<i>Proses triades</i> , per Santiago Rusiñol.....	25	<i>Les meves cançons</i> , poesies d'Emili Vendrell.....	43
<i>Traduccions</i> , de Narcís Oller.....	25	<i>Instantànies</i> , per Josep Ferrer.....	43
<i>La lluita en el repòs</i> , poesies de Joan Minguez... ..	25	<i>El bandoler romàntic</i> , de Putxin, versió del rus per R. J. Slaby.....	43
<i>La germana</i> , novel·la per Josep Massó Ventós... ..	25	<i>En Balms i el problema de l'associació obrera</i> , per R. Rucabado.....	43
<i>El colom de Noé</i> , proses per J. Buhigas.....	25		
<i>Miquel Kohlhaas</i> , per Enric de Kleist, traducció de E. M. Ferrando.....	26		

<i>Popularitats</i> , poemes de J. M. Lòpez-Picó.....	78	<i>Tendres Stocks</i> , per Paul Morand.....	26
<i>Cançons i Balades</i> (antologia catalana dels Amics de la poesia).....	98	<i>Antologia Portuguesa</i> , de la casa Aillaud i Bertrand.....	26
<i>Geografia elemental de Catalunya</i> , per Pere Blasi.....	98	<i>Adoração</i> , por Leonardo Coimbra.....	26
<i>Poema barbre de Serrallonga</i> , per J. M. de Sucre.....	98	<i>Cantos indecisos</i> , per Teixeira de Pascoaes.....	26
<i>Branca florida</i> , poesies de Joan M. Guasch.....	98	<i>L'arco di Ulisse</i> , «prose di combattimento», per Enrico Thovez.....	26
<i>Regionalisme i federalisme</i> , per Lluís Duran i Ventosa.....	120	<i>Els Sants de Catalunya, cicle comtal</i> , segon volum, per Mossèn Llorenç Riber.....	44
<i>Càntics de mar, d'amor i de mort</i> , per Ferran Soldevila.....	120	<i>Almanac català-rossellonès</i> , de «La Veu del Canigó».....	44
<i>Traduccions i fragments</i> , de Joaquim Folguera... ..	120	<i>Almanac de les lletres</i> , de Mallorca.....	44
<i>Proses del viure a Solius</i> , per Xavier Montsalvatge.....	121	<i>Dal Romanticismo al Futurismo</i> , per Francesco Flora.....	44
<i>Dites de tot l'any</i> , poemes de J. M. Lòpez-Picó... ..	121	<i>D'un siècle à l'autre</i> , per Georges Valois.....	44
<i>La Nova Ofrena</i> , poema de J. M. Lòpez-Picó... ..	121	<i>Conversaciones literarias</i> (1915 a 1920), per Enric Díez-Canedo.....	44
<i>Manual d'Història crítica de la literatura catalana moderna</i> , per Manuel de Montoliu.....	146	<i>La casa i el món</i> , de Rabindranath Tagore.....	79
<i>Poemes de tarda</i> , per Miquel de Palol.....	146	<i>Cœur de Chêne</i> , poesies de Pierre Reverdy.....	79
<i>Evolució de la poesia catalana</i> , per Joan Arús.....	146	<i>La géographie linguistique</i> , per Albert Dauzat... ..	79
<i>Segon manifest futurista català</i> , per David Cristià.....	146	<i>La Renaissance Littéraire de la France contemporaine</i> , per Fortunat Strowski.....	79
<i>Contra el joc i el pacte amb el joc</i> , per R. Rucabado.....	147	<i>Almanac de la poesia</i> , de l'impressor F. X. Altès.....	79
<i>Les austeres comares de Vilaxorca</i> , per J. Vilar Jullà.....	147	<i>Le procès de l'intelligence</i> , recull d'estudis de P. Archambault, M. Brillant, P. Gensahling, Louis Ruy i Maurice Blondel.....	98
<i>Poemes i cançons</i> , de Josep M. ^a de Sagarra.....	164	<i>Himnari litúrgic llatí-català</i> , per el P. Josep Concabella, Sch. P.....	121
<i>L'home del qual es parla</i>	164	<i>El Cant multicolor</i> , poesies de N'Alfons Fernández-Burgas.....	121
<i>Llibre de versos</i> , de Josep M. Casas de Müller.....	164	<i>Poemes de la guerra gran</i> , per Rafel Folch i Capdevila.....	121
<i>El novel·lista català Alfons Maseras</i> , per C. de Domènech.....	164	<i>Literatura japonesa</i> , de P. Arcangeli, traducció de Jacint M. ^a Mustieles.....	121
<i>Jocs Florals de Barcelona, any LXIV</i>	165	<i>Les publicacions de la Comissió de Cultura de l'Ajuntament</i>	121
<i>Poema de clínica</i> , per R. Suriñach Senties.....	165	<i>Les publicacions de l'Institut d'Estudis Catalans i del Consell de Pedagogia de la Mancomunitat</i>	121
<i>La dominació napoleònica a Girona</i> , per Carles Rahola.....	165	<i>L'Escola dels marits</i> , de Molière, traducció catalana de Josep Maria de Segarra. Primer volum de la Biblioteca popular l'Estel.....	121
<i>L'ànima oberta</i> , poesies de F. Sitjà.....	165	<i>Història de Catalunya</i> , d'En Rovira Virgili.....	121
<i>La creació d'Eva i altres contes</i> , per Josep Carner.....	165	<i>Petits mémoires de la vie</i> , per Laurent Tailhade... ..	121
<i>Tercer llibre de poemes</i> , per J. Millàs-Raurell... ..	165	<i>Le sourire blessé</i> , per Albert Thierry.....	121
<i>L'ocell daurat</i> , per J. M. de Sucre.....	185	<i>Polifonias</i> , per H. Pérez de la Ossa.....	147
<i>Biografia de Joaquim Vayreda</i> , per Rafael Benet.....	185	<i>Poètes d'aujourd'hui</i> , per Paul Nenhuyt.....	147
<i>La Divina Comèdia de Dant Alighieri</i> , posada en català per N. Verdaguer i Callís.....	185	<i>Memòries</i> , de Raul Brandão.....	147
<i>Història de Catalunya</i> , per F. Valls i Taberner i Ferran Soldevila.....	204	<i>La versió catalana de Els Deu mil</i> , per Carles Riba.....	165
<i>Remolinada</i> , versos per Anna Senyé d'Aymir... ..	204	<i>La redempció</i> , poema de Mn. J. Clapés.....	165
<i>Sil·labari Català</i> , de Pau Romeva i Josep Obiols... ..	204	<i>El talismà</i> , de Walter Scott, traducció catalana de C. Capdevila.....	166
<i>Epistolari d'En M. Milà i Fontanals</i> , correspondència recollida i anotada per Ll. Nicolau d'Olwer.....	245	<i>Les Amorandes</i> , novel·la de Julien Benda.....	166
<i>Lleures barcelonins</i> , proses de J. M. Lòpez-Picó... ..	245	<i>Les Thibault</i> , novel·la de Roger Martin du Gard.....	166
<i>Història Nacional de Catalunya</i> , volum I, per A. Rovira i Virgili.....	245	<i>Le donne nella Divina Commedia</i> , per A. Giannini.....	166
<i>Les enyorances del món</i> , op. XV, de J. M. Lòpez-Picó.....	245	<i>José Ingenieros y el porvenir de la filosofía</i> , per Julio Endara.....	166

ALTRES LLIBRES

<i>El Cantoral Litúrgic del poble</i> , Biblioteca popular litúrgica de l'Abadia de Montserrat.....	26	<i>Poèmes de la vie moderne</i> , per H. Dalby.....	166
<i>La infantessa</i> , de Louis Bertrand, traducció de J. Pellicena i Camacho.....	26	<i>Dove è il peccato, è Dio</i> , novel·la de Mario Puccini.....	166
<i>Epithalame</i> , per Jacques Chardonne.....	26	<i>Les plaisirs et les jeux</i> , per Georges Duhamel.....	166
<i>Le premier de la classe</i> , per Benjamin Crémieux... ..	26	<i>La promenade insolite i Philosophie du Gout musical</i> , per P. Lasserre.....	166
<i>El conflicte del Parrat</i> , per J. Pous i Pagès.....	26	<i>Les pensées choisies</i> , d'Alexandre Mercereau.....	166
<i>Corolaris</i> , per A. Martí.....	26	<i>El conquistador español del siglo XVI</i> , per R. Blanco Fombona.....	185
<i>Nel mondo de la luna</i> , poema de M. Garea, signat Mornor Yadolfe.....	26	<i>Epistolari de Bolívar</i>	185
<i>Rompecabezas</i> , comèdia d'Isaac del Vando-Villar i Luis Mosquera, amb il·lustracions de Baradas.....	26	<i>Endebades</i> , de Sienkiewicz, trad. de J. M. Girona.....	185
<i>Batouala</i> , per René Maran. Premi Goncourt de 1921.....	26	<i>Teatre</i> , de Miquel Saperas.....	185
<i>L'ideale della vita</i> , per Carlo Curcio.....	26	<i>Un viatge a l'Amèrica Meridional</i> , per Alfons Maseras.....	185
<i>Thus to Revisit</i> , per Ford Madox Hueffer.....	26	<i>La Psicologia del nostres pagesos</i> , per J. M. Rendé.....	185
<i>Els madrigals i la missa de difunts d'En Brudieu</i> . Transcripció i notes històriques i crítiques de Felip Pedrell i Higiní Anglès.....	26	<i>Nou i Vell</i> , per M. Morera i Galícia.....	185
<i>Esclats d'amor</i> , cants i comèdies, per J. Soler i Soler.....	26	<i>Races, Nationalités, Etats</i> , per L. Le Fur.....	186
<i>Terre de Chanaan</i> , per Louis Chadourne.....	26	<i>La tienda de los espejos</i> , per R. Levillier.....	186
<i>Il canzoniere</i> (1900-1921), d'U. Saba.....	26	<i>Un jardin sur l'Oronte</i> , per M. Barrès.....	186
		<i>L'ànima de la dona</i> , per Gina Lombroso.....	186
		<i>Lucienne</i> , per Jules Romains.....	186

<i>Biografia d'En Pi i Margall</i> , per J. Roca i Roca... 204	<i>Història de l'Art: Mesopotàmia</i> , per J. Folch i Torres 246
<i>Llibre d'hores</i> , per Franss Opalinae... 204	<i>La marina catalana</i> , per I. Bo i Singla... 246
<i>Antimoderne</i> , der Jacques Maritain... 204	<i>A. O. Barnabooth: Son journal intime</i> , per Valery Larbaud... 246
<i>L'œuvre de Swinburne</i> , per Paul de Reul... 204	<i>Le père Hase</i> , per Camille Pitolllet... 246
<i>La maison de Claudine</i> , per Colette... 204	
<i>Charmes</i> , poemes de Paul Valery... 204	

ARTS PLASTIQUES

<i>La Moda</i> ... 27	<i>Agrupació d'artistes catalans</i> ... 79
<i>Exposició Francesc Vayreda</i> ... 27	<i>Marquès Puig</i> ... 79
<i>Exposició Domènec Carles</i> ... 27	<i>Capuz</i> ... 79
<i>Exposició Miquel Massot</i> ... 27	<i>Togores</i> ... 79
<i>Paisatges catalans</i> ... 27	<i>Joan Llimona</i> ... 98
<i>Ferros artístics</i> ... 27	<i>Ivo Pascual</i> ... 98
<i>Tercer Saló de tardor</i> ... 44	<i>Nou Ambient</i> ... 98
<i>Enric Galwey</i> ... 44	<i>Les adquisicions del Museu</i> ... 98
<i>Joies de Ramon Sunyer</i> ... 44	<i>Lola Anglada</i> ... 98
<i>Vidres de J. M. Gol</i> ... 44	<i>Després de l'Exposició de primavera</i> ... 147-187
<i>Vidres i ceràmiques de F. Quer, A. Cardunets, Enda i Núria Solé</i> ... 44	<i>L'afer del tern de Sant Valeri</i> ... 187
<i>Acuarel·listes</i> ... 44	<i>Pintures de l'Obiols</i> ... 247
<i>Isidre Nonell</i> ... 79	<i>Pintures de l'Humbert</i> ... 247

LES REVISTES

<i>El Centenari de Molière</i> ... 27	<i>Le disque vert</i> ... 152
<i>Llegint «La Gaceta»</i> ... 28	<i>Seara Nova</i> ... 152
<i>Cursos monogràfics de tardor i d'hivern</i> ... 28	<i>Ça ira</i> ... 152
<i>Incapacitat administrativa d'Espanya</i> ... 28	<i>Aperusen</i> ... 152
<i>Biblioteca d'Estudis socials</i> ... 45	<i>La pedagogia actual a Catalunya</i> ... 166
<i>Amb motiu del tercer centenari de Molière</i> ... 45	<i>Rathenau</i> ... 167
<i>Emili Boutroux</i> ... 47	<i>Acció Catalana</i> ... 167
<i>Adquisicions per a la col·lecció Plandiura</i> ... 48	<i>Coses de teatre</i> ... 167
<i>La Biblioteca popular Estel</i> ... 48	<i>La font de l'Albera</i> ... 168
<i>La Provence latine</i> ... 48	<i>Psicologia del català</i> ... 188
<i>Intentions</i> ... 48	<i>Dos manifestos gallecs</i> ... 188
<i>Joaquim Folguera</i> ... 79	<i>Pedrell</i> ... 188
<i>Font i Casas</i> ... 79	<i>Gaziel o l'escepticisme</i> ... 188
<i>Explicació a la nova edició del llibre «Regionalisme i Federalisme»</i> ... 79	<i>Entre la crítica i l'ideal</i> ... 189
<i>Escola Catalana d'Art dramàtic</i> ... 80	<i>El tercer Congrés d'educació moral</i> ... 190
<i>Congrés de París</i> ... 80	<i>El Centenari de Shelley</i> ... 192
<i>El Cançoner popular de Catalunya</i> ... 80	<i>La convicció catalanista</i> ... 204
<i>Noves revistes italianes</i> ... 80	<i>Unruh</i> ... 205
<i>Conferència Nacional Catalana</i> ... 99	<i>El soroll llunyà</i> ... 205
<i>El manifest dels estudiants nacionalistes</i> ... 100	<i>Jordi Sorel</i> ... 206
<i>III Congrés internacional d'educació moral</i> ... 100	<i>Projecte d'història literària contemporània</i> ... 207
<i>Cursos monogràfics d'Alts estudis</i> ... 100	<i>La cooperació intel·lectual</i> ... 208
<i>La tercera Itàlia.—Conferència de Josep Carner</i> ... 100	<i>The Standard Magazine</i> ... 208
<i>Temes de literatura portuguesa</i> ... 100	<i>El monstre de la inèrcia</i> ... 248
<i>Jules Romains</i> ... 121	<i>Isidre Lloret</i> ... 248
<i>Temes d'actualitat</i> ... 121	<i>Un programa de publicacions literàries de la República dels Soviets</i> ... 248
<i>Les reformes d'ensenyament a Alemanya</i> ... 122	<i>Divagacions sobre l'esperit germànic</i> ... 249
<i>Les orientacions polítiques dels pobles llatins al Mediterrani</i> ... 122	<i>Els homes de «Seara Nova»</i> ... 250
<i>Una conferència</i> ... 124	<i>Antimodern</i> ... 251
<i>El lliberalisme dels intel·lectuals castellans</i> ... 148	<i>L'imperialisme pornogràfic</i> ... 251
<i>Albert Schneeberger</i> ... 148	<i>Marcel Proust</i> ... 252
<i>Primera nota sobre Catalunya, a La Revue de Genève</i> ... 149	<i>Francis Picabia</i> ... 252
<i>Conclusions definitives de la Conferència Nacional Catalana</i> ... 150	<i>T. Gautier</i> ... 252
	<i>Y a-t-il une Europe?</i> ... 252

